

BS

480

E33

1890

BIBELN GUDS BOK

LIBRARY OF CONGRESS.

Chap. **BS** Copyright No. **480**

Shelf **E 33**

1890
UNITED STATES OF AMERICA.

BIBELN GUDS BOK.

AF

J. A. EDGREN.

TREDJE UPPLAGAN.

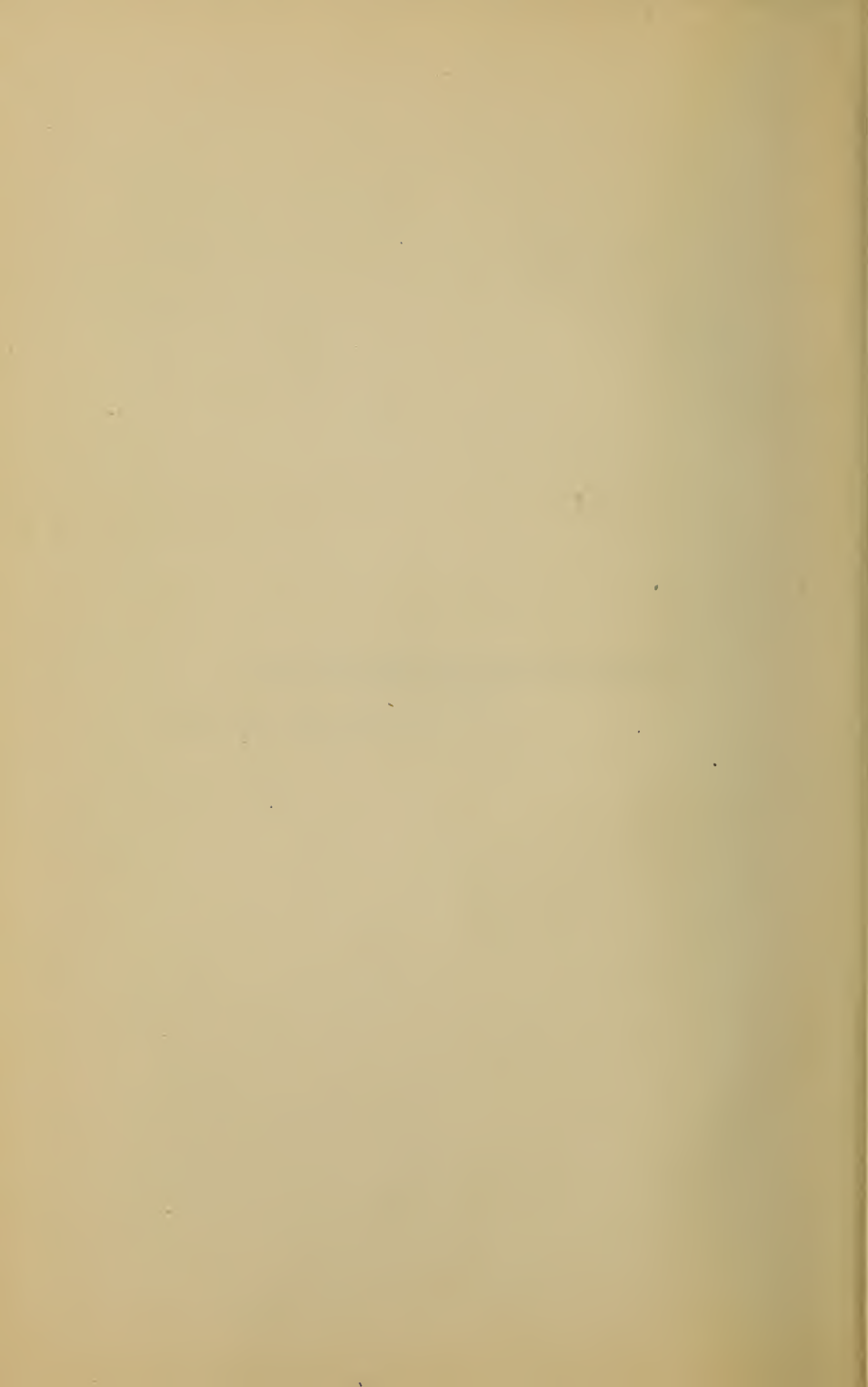
CHICAGO, ILL.
HEMLANDET PUBL. CO'S TRYCKERI,
1890.

BS 480
E 33
1890

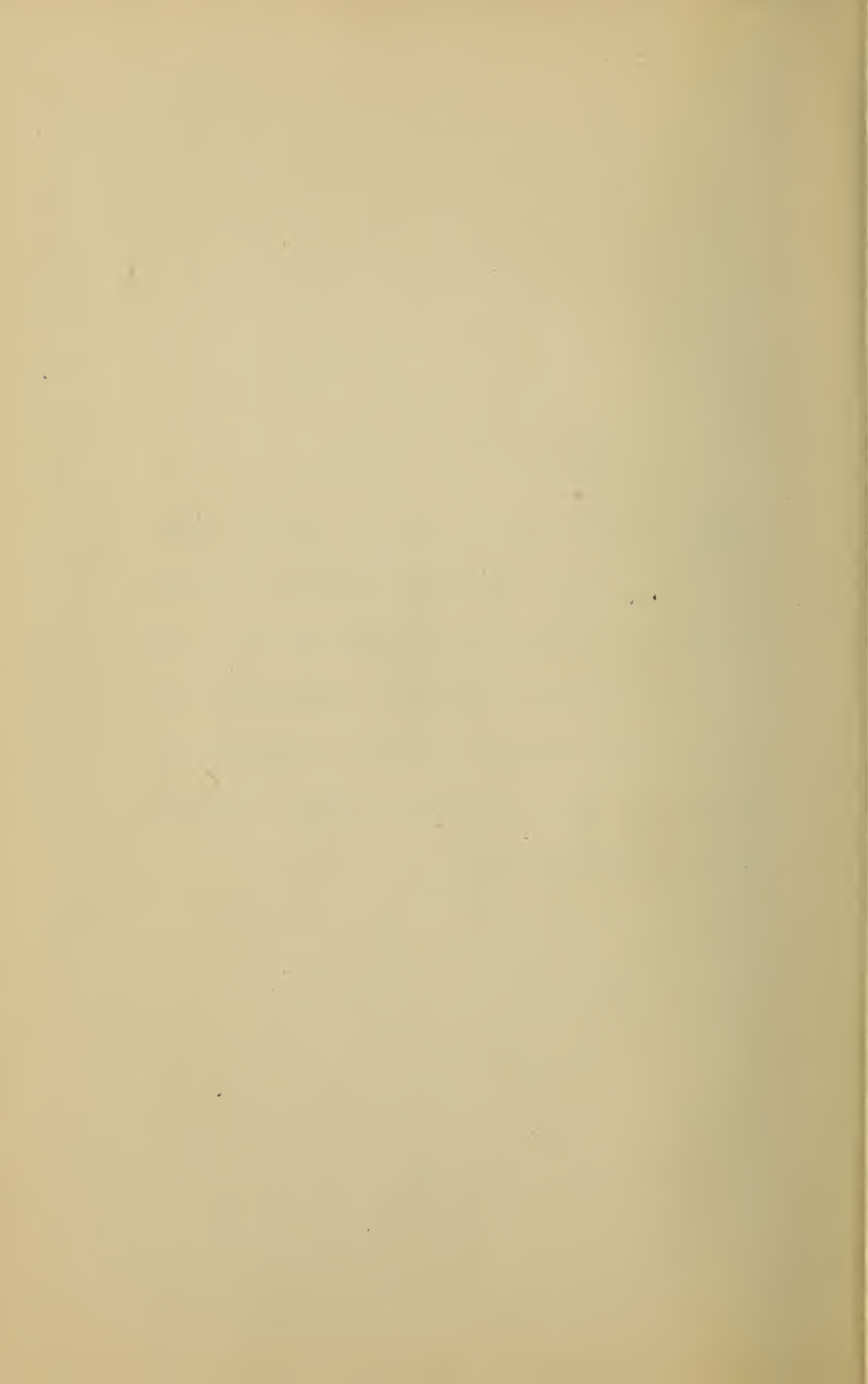
~~~~~  
Copyrighted 1890 by  
J. A. EDGREN.  
All rights reserved.  
~~~~~

“Köp sanning och sälj den icke”.

(Ordspr. 23: 23.)

*M*ina forna elever tillegnas med en hells-
ning dessa sidor. De skola påminna om för-
flydda dagar i klassrummet och om den vikt,
som lades på det ord, hvars gudomliga ur-
sprung häri bevisas. Låten valspråket på
förgående sida alltid vara Edert valspråk!
Herren vare med Eder!

FÖRORD.

Då nu en tredje upplaga af denna bok publiceras, hoppas vi äfven den må få blifva till nytta. Det har gladt oss höra, att åtminstone någon, insnärjd i otro, har fördelaktigt påverkats af argumentet i boken, och att kristna hafva genom det stärkts i tron. Nog bekräftar det en stor och vigtig sanning, om än det kunde hafva förbättrats. Tid och krafter medgifva emellertid endast de mest nödvändiga ändringar och tillägg, hvarmed boken får utgå igen och för sista gången, men från stereotyperade plåtar.

Hvad en kristlig författare kan hoppas att åstadkomma, är ju att tjena sin tid och sitt slägte, så långt hans formåga sträcker sig, och dermed är hans arbete fullbordadt. Sedan skola andra upptaga samma fält och skrida framåt i samma riktning. Boken jemte de tvenne i sin ordning följande: (Bibeltolkningens Lagar och Biblisk Troslära), hafva framkallats af behofvet på de svenska baptisternas verksamhetsfält och bidraga der till grundläggningen af en biblisk teologisk litteratur. Det gläder oss veta,

att andra lärare nu arbeta i samma syfte, dels på en afhandling i homiletiken, dels på en i inledningsvetenskapen till den Heliga Skrift. Äfven kyrkohistoria borde af någon specialist inom samfundet med det snaraste utskrivas.

Må nu Herren emellertid välsigna den början, som har blifvit gjord, sitt namn till ära.

Oakland, Cal., 1890.

J. A. EDGREN.

INNEHALL.

	Sid
KAP. I. Inledning,.....	11.
“ II. Naturens Gud,.....	15.
“ III. Falska åsigter,.....	26.
“ IV. Uppenbarelsens möjlighet och nödvändighet,...	40.
“ V. Bibelns äkthet, integritet och trovärdighet,....	46
“ VI. Bibelns läror,	71.
“ VII Underverk och profetior,.....	87.
“ VIII. Bibeln i Historien,.....	105.
“ IX. Bibelns inspiration,.....	124.

BIBELN GUDS BOK.

KAP. I.

JNLEDNING.

Mången anser Bibeln för ett människoverk endast, under det mången hjertligt omfattar den såsom Guds ord, uppenbarande den allena saliggörande sanningen. Hvilken har rätt? Om Bibeln icke är af Gud, så ega dess läror ingen bindande kraft, och de, som förlita sig på dessa, tro förgäfvess; men om den är af Gud, så äro dess läror fullkomligt bindande, och de, som icke tro, sväfvä i beständig fara att förgås i sina synder. Intet kunde derföre vara af större vikt än en sådan undersökning af denna fråga, som må på samma gång föra oss till visshet, ifall vi tvifla, och till handling, ifall vi äro likgiltiga. Det är i hopp om att i någon mon bidraga till en sådan undersökning, som det följande nedskrifves.

Hvarje undersökning förutsätter vissa fakta. Den förutsätter naturligtvis undersökarens varande 1); men den förutsätter mera än detta, nemligen, att undersökaren är sådan, att han kan undersöka. Detta leder oss till vissa viktiga sanningar, hvilka vi göra väl uti att betrakta, när vi ingå i den oss föreliggande undersökningen. Dessa sanningar hafva att göra med människans natur. Hon är sådan, att hon kan hafva riktig kännedom om sådant, som verkligen är.

1) "Cogito ergo sum". — Descartes. ("Jag tänker, derföre är jag").

Denna kännedom endera uppkommer af nödvändighet, utan att resonera, eller ock vinnes den genom förnufts slut. Genom *medvetandet* känner människan sig sjelf omedelbart såsom verkande eller lidande. Hon vet, utan att resonera derom, att hon känner, tänker, vill; och om hon undersöker medvetandets hela innehåll, öppnar sig för henne en verld af sanning. Hon finner då bland annat, att djupt i hennes natur är en känsla, som skiljer mellan det goda och det onda, och som gifver henne begreppen godt och ondt. Hon känner vissa handlingssätt, ja tankar och böjelser såsom rätta, emedan de äro goda, andra såsom orätta, emedan de äro onda; hon förnimmer sig hafva en *sedlig* natur och vara under en absolut bindande sedelag, så att hon bör välja det goda framför det onda och det mer goda framför det mindre goda, och är alltså en ansvarig varelse. Vidare finner hon *förnuftet* vara så danadt, att, när tillfället gifves, vissa grundsanningar ovilkorligen, utan förnufts slut af henne fattas och tros med fullkomlig visshet. På så sätt vet hon om sin egen och om yttre föremåls tillvaro, och att hon alltid är personligen densamma, och hon får begreppen rum, tid, antal, likhet. Hon finner äfven, att *sinnena*: synen, hörseln, känslan o. s. v. under vanliga omständigheter gifva henne riktig kännedom om ting, som äro. Visserligen kunna de under särskilda omständigheter bedraga henne; men om alla sådana omständigheter uteslutas, så vet hon, att hvad hon förmedelst sinnena förnimmer är verkligt.

Att den kännedom man genom de nu nämnda

kunskapskällorna oundvikligen, när tillfället gifves, får, är pålitlig, det ligger så till grunden för all vetenskap, att utan det ingen vetenskap är möjlig. Huru skulle till exempel den menniska kunna veta något, som betvivlade att hon tänker, eller som skulle förneka sin egen tillvaro? Huru skulle musik vara möjlig utan tillit till hörseln; huru vore astronomen möjlig utan tillit till synen?

Det sades äfven, att riktig kännedom om sådant som är kan komma genom förnuftsslut, och vi må här i korthet angifva sättet för riktiga förnuftsslut. Då man vill söka någon sanning, som man icke känner, utgår man från sådana nödvändiga sanningar, som ofvanföre blifvit nämnda, eller från allmänna grundsatser och lagar, eller från kända sanningar och enskildheter af annat slag. Man leder sig sedan genom noggrant iakttagande af sammanhanget mellan grund och följd till sin slutsats. Detta sker endera genom att resonera från det allmänna till det särskilda, eller tvärt om från det särskilda till det allmänna. Den slutsats, till hvilken man kommer är, såvida man allt igenom resonerat rätt, endera fullkomligt viss eller mer eller mindre trolig; och den sanning man på så sätt finner är, likasom den, hvilken man af nödvändighet känner, fullt pålitlig; naturligtvis så till vida, som slutsatsen är mer eller mindre viss. Ty eljest, huru vore det möjligt att på något område, der sanningen måste läras af vittnesbörd såsom i lag eller af enskilda företeelser såsom i naturvetenskap, finna den?

Den bevisföring vi i vår undersökning måste be-

gagna, är synnerligen, dock ej i hvarje enskildt fall, den induktiva, resonerandet från det särskilda till det allmänna. Denna leder väl icke såsom den motsatta, den deduktiva, resonerandet från det allmänna till det särskilda, till slutsatser, hvilka, såvida grunden är sann och bevisföringen riktig, *nödvändigt* måste vara sanna; den leder ofta till slutsatser, hvilkas sanning är mer eller mindre trolig; men med sådana slutsatser uppbyggas de flesta vetenskaper. Man bör då alltid föredraga det troliga framför det otroliga och det mer troliga framför det mindre troliga. Den grad af trolighet, som på detta sätt uppnås, är ofta ganska stor, och icke sällan uppnår man *absolut viss-het*. Detta är ju ofta fallet i vetenskap och i lag, och det besannas af tusentals exempel i den dagliga erfarenheten. I detta slags bevisföring fordras ofta undersökning af många enskildheter, i allmänhet ju flera, desto bättre 1).

I undersökningen af en så vidtomfattande fråga som den, huruvida Bibeln är af Gud, fordras en undersökning af många enskildheter, såsom huruvida det finnes en Gud, huruvida en uppenbarelse från honom är möjlig och nödvändig, huruvida Bibeln är tillförlitlig, huruvida dess läror kunna anses vara af Gud m. fl. Hvar och en af dessa särskilda frågor fordrar ytterligare undersökning af i dem ingående enskildheter. Med ledning af dessa nu förutskickade anmärkningar börja vi vår undersökning; och först skola vi se, om vi kunna veta, huruvida en Gud finnes.

1) Läs i förening med denna inledning "Outline Study of Man" af M. Hopkins.

KAP. II.

NATURENS GUD.

Vi börja då med en undersökning af det, som medvetandet anger såsom det djupaste i vår natur och fortgå derifrån utåt. Detta gifver oss först det *moraliska beviset*. Det är redan nämnt, att menniskan af en inre naturnödvändighet skiljer mellan det goda och det onda, det rätta och det orätta, samt känner sig stå under en absolut bindande sedelag, alltså ansvarig för hvad hon är eller gör. Det är äfven nämnt, att detta medvetande är tillförlitligt. Men ansvarighet innebär, att någon finnes, inför hvilken man är ansvarig, och detta kan icke vara en sjelf, ty man har icke sjelf gifvit sig denna sedelag, man eger den till och med emot sin vilja; ej heller kan det vara samhället, ty sedelagen dömer ofta, då samhällets lagar eller vanor äro tysta; icke heller kan det vara naturen, ty sedelagen är icke en blind naturnödvändighet, inför hvilken motsatsen af rätt och orätt skulle försvinna: utan måste det vara en person, som känner, pröfvar och dömer menniskan, och denne person är Gud. Vidare känner menniskan sig bero af en högre magt, den hon är böjd att tillbedja samt att anropa i nöden, alltså en personlig magt, en som alltid och allestädes kan höra och hjälpa. Hon känner sig beroende af den, inför hvilken hon är ansva-

rig. Alltså hänvisar äfven denna känsla till Gud. Ytterligare känner hon en längtan efter fullkomlig sällhet, en längtan, som kan tillfredsställas endast genom fullkomlig anslutning till en oändligt god, helig och mäktig personlighet; densamme till hvilken medvetandet om ansvarighet och känslan af beroende hänvisa. Dessa känslor och kraf fordra alltså Guds varande. Utan Gud vore djupet af människans väsende en lögn; men att detta icke kan så vara, hafva vi sett. Uti Gud, såsom uti alla fullkomligheter oändligt god, ligger derföre den yttersta grunden för människan skyldighet, trygghet och lycksalighet. Så hänvisa vår naturs djupaste känslor till Gud, och så innebära de hans varande 1).

Vi kunna af det föregående sluta, att människan lika visst var danad för Gud, som hon var danad för denna verlden. Derföre är hon sådan hon är, derför har hon dessa sedliga och religiösa känslor, och derföre uttrycker sig gudsmedvetandet så allmänt i verlden. Det är allmänt, emedan det är nödvändigt, och nödvändigt, emedan Gud så danat människan, att hon ej skulle vara utan ett inre vittnesbörd om honom. Men synden har kommit in och fördunklat detta medvetande, så att det mångenstädes företer otydliga former och må understundom hos en eller annan individ synas för en tid utslocknadt. Men detta bevisar icke, att Gud icke är. Insjöns lugna yta återspeglar solen klart; men när denna yta störes af vinden, fördunklas bilden eller blir oredig och må

1) Se fullständigare "Systematic Theology" af C. Hodge, del. I, sid. 191—201 samt sid. 233—240.

synas utplånad för en tid. Solen är ändock på himmelen. Låt lugnet återställas, och solbilden skall åter tydligt visa sig. Så är det med gudsmedvetandet.

Vi öfvergå nu till ett bevis, som har sin grund i naturen af människans förstånd och som kallas det *ontologiska beviset* 1). Människan kan tänka sig ett oändligt fullkomligt väsen. Till detta begrepp hör fullkomlighet i alla goda egenskaper, såsom allmagt, allvishet, allgodhet m. m.; men äfven nödvändigt varande; ty ett väsen, som må vara eller icke vara, vore ej så fullkomligt som det, hvilket af nödvändighet måste vara, och vore således ej det oändligt fullkomliga. Men det, som af nödvändighet måste vara, det är. Derföre, då vi tänka på ett oändligt fullkomligt väsen, tänka vi på ett väsen, som är i verkligheten lika visst som i tanken.

Alltså är verkligt varande oskiljaktigt förenadt med begreppet om det oändligt fullkomliga väsendet, så att detta icke kan tänkas utan såsom varande. I och med detsamma man i tanken gör dess icke varande möjligt, har man icke längre begreppet om det oändligt fullkomliga väsendet. Tvifvel på slutsatsens giltighet är derföre ologiskt.

Detta kan icke sägas med afseende på något annat väsen; ty i begreppet om allt annat förutom det oändligt fullkomliga väsendet, ingår icke *nödvändigt* varande såsom ett vilkor för begreppets riktighet 2).

1) Från gr. "ον", varande.

2) Se synnerligen utvecklingen af detta bevis uti "History of Christian Doctrine" af W. G. T. Shedd, del. I, sid. 231—239. Äfven "Abstract of Systematic Theology" af J. P. Boyce, sid. 20—22.

Menniskans förstånd är derföre sådant, att hon med logisk nödvändighet sluter till Guds varande. Sålunda har Gud äfven i denna del af hennes natur inlagt ett vittnesbörd om sig sjelf.

Ytterligare kan man af en nödvändig sanning och af hvad man känner om verldsaltet sluta till Guds varande. Detta kallas det *kosmologiska beviset* (från *kosmos*, värld). Af intet kan intet komma 1), är den nödvändiga sanningen, erkänd från uråldriga tider. Verlden är; den kan icke hafva kommit af intet; den har en tillräcklig grund för sitt varande någonstades. Såvidt vi känna den, företer den en kedja af orsak och verkan; men orsakerna äro underordnade och hafva sjelfva någon orsak bakom sig. Nu kunna vi ej tänka oss en oändlig kedja af blott betingade varelser, utan en första obetingade orsak. En kedja med tio länkar uppbär icke sig sjelf, mycket mindre, om den förökas till tio millioner länkar. Det hjälper ej huru långt vi skrida tillbaka utefter linien af orsak och verkan, vi kunna ej åtnöja oss med blott betingade varelser; vårt förnuft stannar icke, förrän det funnit hvila uti en första orsak, som har grunden till sitt varande i sig sjelf, och som på samma gång är grunden till allt annat utom sig.

Om vi nu följa utefter linien af orsak och verkan, komma vi till begynnelser, hvilka vittna om den första orsakens höga natur. Den oorganiska materien frambringar icke af sig sjelf organiska varelser. Vetenskapsmän må sammanblanda alla materiella beståndsdelar af en växt huru noggrant som helst, men

1) "Ex nihilo nihil fit" ("Af intet blir intet").

en växt uppkommer ej af blandningen. Som nu organiska varelser finnas, måste de alltså endera hafva frambragts af något utom och oberoende af materien, eller också utaf intet. Det sednare är icke möjligt, ty intet kan ej frambringa något; det förra är derföre sant: de hafva en orsak utom och oberoende af materien. Utaf organiska varelser hafva vi växtriket, djurriket och menniskan, af hvilka det lägre icke öfvergår till det högre; ty hade så skett, skulle man hafva kunnat iakttaga det. Om t. ex. djuren redan tusentals år sedan började utveckla sig till människor, och det nu finnes så många människor i verlden, hvarföre har man ej under denna långa tid oupphörligen sett det upprepas, som skulle hafva begynt så längesedan, så att det ej kunde vara det ringaste tvifvel om apans utveckling till människa? Man har aldrig sett det — och kan det väl vara något tvifvel derom, att man aldrig får se det? De fleste tänkare svara nej. Och detta svar grundar sig icke allenast på erfarenheten utan äfven på kännedomen om det svalg, som skiljer det oförnuftiga djuret ifrån den förnuftiga och religiösa menniskan. Alltså hade växtriket sin begynnelse; djurriket hade också sin begynnelse och menniskan sin begynnelse: begynnelser, vittnande om en orsak utom och oberoende af materien — en orsak, stor nog att åstadkomma den högsta af alla varelser på jorden, ty eljest skulle något kunna komma af intet. Nu är menniskan icke allenast kroppslig utan äfven andlig med fri vilja och sjelf en personlig orsak i verlden; så måste då hennes orsak, det är hennes skapare, vara minst af

samma art som det högsta i hennes natur, en personlig ande med utesägligt större magt än människan. Denne ande är Gud, oberoende af, fast verkande uti verlden, grunden till sitt eget och till verldsaltets varande 1).

Detta för oss till det *teleologiska beviset* (från *telos*, ändamål). Naturens ändamålsenlighet vittnar om Gud. När vi betrakta ett konstverk, t. ex. ett väl gjordt ur och se, huru den ena delen är afpassad för den andra, och huru det hela samverkar till att uppfylla ett visst ändamål, så kunna vi omöjligen tro, att detta konstverk uppkommit af sig sjelft. Icke heller kunna vi tro, att blott djurets instinkt varit dess upphof. Afsigten och medlen till dess förverkligande hänvisa till tanke på förhand, val af ändamål och medel, samt viljeverksamhet och handling i utförandet, och detta af sådan natur, att vi måste tillskrifva det en varelse icke underlägsen människan åtminstone i förstånd, vilja och skicklighet. Betrakta vi en bok af ett högt sedligt innehåll, så kunna vi ej tro, hvarken att den uppkommit af sig sjelf, eller att instinkt eller förstånd ensamt dikterat den; vi veta, att dess författare egt icke allenast förstånd, utan äfven sedlig natur, att han varit i ordets fulla mening en person.

Naturen är full af de skönaste sammansättningar, hvilka utvisa goda ändamål, och med afseende på människan sedliga och religiösa ändamål, afsigtligt förverkligade genom de lämpligaste medel, och bär

1) Se "Systematic Theology" af C. Hodge, del. I, sid. 208—215.

sålunda vittne om en personlig danare med de högsta egenskaper.

Tag t. ex. ögat. Det utgör en inom flera hinnor innesluten kammare. I en öppning på denna kammare sitter en fullkomligt genomskinlig lins (kristallinsen), genom hvilken ljuset från synliga föremål brytes, så att en bild af föremålet aftecknar sig på ögats motsatta sida. Der uppfångas intrycket af denna bild af en öfver ögats insida utbredd nervhinna, hvilken öfvergår i synnerven, förmedelst hvilken själen uppfattar det afbildade föremålet. Detta är den enda nerv i kroppen, som mottager intryck af ljuset och färgerna. Om linsen, genom hvilken ljuset intränger i ögat, bestode af en öfver allt lika tät massa, skulle ljusstrålen uppdelas i sina enkla färger och föremålen synas dermed färgade. I tuber förekommer man denna ljusuppdelning genom att sammansätta linser af flera glas af olika sorter (akromatisk lins). I ögat förekommes den sannolikt hufvudsakligen derigenom att kristallinsens lager äro tätare mot dess kärna och sålunda bryta ljuset med olika styrka. Ljusb mängden som insläppes genom kristallinsen regleras af en finkänslig inrättning, hvarigenom pupillen sammandrages eller utvidgas, så att ej mer än det behöfliga ljuset släppes in. Insidan af ögat under nervhinnan, som är genomskinlig, är öfverdragen med ett svart färgämne, så att ögats inre kammare är mörk. Utan denna mörka insida, hvilken upptager öfverflödigt ljus, skulle inga klara bilder uppkomma på ögats botten, och seendet skulle vara mycket svagt och förvirradt. Genom en annan inrättning ändras efter

behofvet kristallinsens afstånd från ögats botten, så att man klart kan se föremål på olika afstånd — ögat lämpar sig efter afstånden. Detta är blott en del af de under ett enda organ af kroppen låter oss skåda. Om vi nu betänka, att ögat danades i det fördolda, i mörkret, der det icke kunde användas, och utan dess egares vetskap, huru kunna vi undgå att i dess daning för ljuset, för seendet skåda både afsigt och den största skicklighet i afsigtens förverkligande! Intet optiskt instrument, förfärdigadt af menniskor, kan i finhet och fullkomlighet jemföras med ögat. Dess danares förstånd och skicklighet öfvergå utesägligt menniskans.

På samma sätt vittna andra kroppsdelar om Gud. Örat är på förhand danadt för hörseln, lungorna beredda för andningen, matsmältningsapparaten för dess förrättning, lemman för deras bruk. Kroppsdelarne äro äfven så ordnade i kroppen, att de skulle på bästa sätt tjena dess ändamål.

Detta gäller icke allenast menniskans utan äfven djuren. Om ett djur skulle lefva i luften eller i vattnet, bereddes det på förhand dertill. Fogelungen har vingar redan inom äggskalet, vattenfogeln har simfötter, förr än han är kläckt, fisken är gjord för vattnet. Äfven råder den fullkomligaste öfverensstämmelse mellan kroppsbyggnaden och den medfödda naturdriften eller instinkten. De djur, hvilka drifvas att lifnära sig af rof, hafva en sådan kropp, att de kunna tillfredsställa denna instinkt; de, hvilka drifvas att lifnära sig af växter, hafva tänder och mage derefter. Bland otaliga vackra förhållanden i

djurriket, skola vi blott tillägga ett enda. Det finnes en sorts insekter (*Phasma*), hvilka att börja med likna frön af de växter bland hvilka de lefva. I nästa utvecklingsstadium likna de små stjelkbitar eller löfbitar af samma växt, och i sin fulländade form likna de så fullkomligt växterna, att de med möda kunna urskiljas från dem. Deras vingar, som nu utväxt, likna fullkomligt bladen af växterna både i färg och form. Så noggrant utföres denna likhet, att, när bladen förändra färg, vingarne undergå en alldeles dylik färgförändring. Men icke nog härmed: det händer, att små larver äta så på bladens yta, att bleka fläckar uppstå, och till och med detta efterhärmes i insektens färg. Denna underbara likhet uppfyller ett visst ändamål. Den skyddar de eljest hjälplösa insekterna från fåglar, hvilka, om de lätt kunde upptäcka dem, snart skulle fullkomligt utdöda dem. Kunde uret tydligare vittna om en menskelig upphofsman, än detta förhållande vittnar om Gud? En sparf faller ej till jorden Hans vilja förutan, och en insekt förgås ej utan Hans tillstädjelse.

Växtriket företer äfven de skönaste bevis på darens afsigt, skicklighet och godhet. Växternas byggnad är lika underbar som de flesta djurs, och de utgöra en oumbärlig länk i naturens kedja. Utan växterna kunde djurlifvet ej bestå. Djuren kunna ej nära sig af den oorganiska materien, de nära sig af växterna och af hvarandra; men växterna upptaga i sig oorganisk materie och förvandla den till föda för djuren. Hvem ser ej häri ett på förhand tänkt ändamål och dess förverkligande genom lämpliga medel?

Men icke allenast de varelser, som lefva på jorden, utan jorden sjelf vittnar om Gud, alldeles som ett på förhand af en fader för sitt barn beredt hus vittnar om denne faders förstånd, omsorg och kärlek. Sålunda har Gud på förhand nedlagt i jordens innandöme de stora stenkolslagren, de rika metallådrorna och andra för menskligheten behöfliga förråder. Luftens är fullkomligt lämplig för lifvet. Ljus, värme, elektricitet, så nödvändiga, äro utbredda öfver jordens yta. Vatten afdunstar, bortföres af vindar, förtätas igen till följe af jordytans beskaffenhet och nedfaller i uppfriskande skurar. Proportionen mellan land och vatten är alldeles hvad den bör vara för lifvets bestånd på jorden. Bergen äro likasom afvägda och länderna afmätta för att uppfylla sina ändamål; vindar och hafsströmmar äro satta i sådan rörelse att klimatet skulle vara det mest lämpliga. Vi påminnas här om ett bland de många vackra förhållanden man kunde spåra. Varma strömmar bortföra öfverflödig hetta från de tropiska trakterna, gömmande den i sitt sköte, tills de nå kallare latituder. Här utbreda de sig öfver hafsytan och afgifva sin värme åt vindar, hvilka regelbundet föra den in öfver angränsande länder. På samma sätt föra kalla strömmar en lägre temperatur från ishafven mot de tropiska trakterna, der den så väl behöfves. Andra tillfälliga strömmar och vindar jemna klimaten. Sålunda fins t. ex. norr om eqvatorn i Atlantiska hafvet en tillfällig ström, oberoende af Golfströmmen, hvilken om vintern förer varmt vatten till de nordliga trakterna och om sommaren upphör att rinna. En dylik ström finnes också

i södra Atlanten, som, då vintern der inträffar, förer en betydlig värmemängd mot söder. Dessa tillfälliga strömmar bero, den på norra jordhalfvan af Brasiliens kustböjning och den på södra af Afrikas kust norr om Guineaviken. Är det icke eget, att Syd-Amerika och Afrika skulle hafva utskjutit sina väldiga knän åt Atlanten, det ena litet söder, det andra litet norr om eqvatorn, på det att strömmar skulle uppstå, hvilka just om vintern för de lefvande varelsernas skull skulle föra värme till de kalla trakterna? Men så har Gud allt väl beredt.

Historien visar äfven i hela sin gång en verldsrigerande försyn, belönande eller bestraffande individer och nationer, ordnande och ledande det hela och det enskilda, så att menniskan måtte nå den i det närvarande lifvet högsta möjliga sedliga såväl som intellektuella utveckling. "Det är egentligen", säger sant en god verldshistoria 1), "spåren af den Allvises styrelse, det är gången af hans ledning, det är fullbordandet af hans rådslag, som historien har att framlägga".

Men låtom oss blicka bort från jorden. Hvilka sköna system af solar med sina mångfaldigt kretsande himlakroppar, sammanbundna genom de enklaste lagar och betryggade genom de finaste jemvigter möta icke ögat! System på system, det ena härligare än det andra, uppgå för den häpne åskådaren. Han upptäcker slutligen gränsen för den stjernsamling, i hvilken vår sol befinner sig; och det beväpnade ögat, aldrig mätt på de under det skådat, sträcker blicken

1) "Allmän verldshistoria" af Kindblad och Melin.

så långt det når in uti det obegränsade fjerran, och hvad ser det? Jo, stjärnsamling efter stjärnsamling, som med säker gång ila fram på sina spårlösa banor genom den omätliga rymden. Öfver allt visar sig ordning, öfver allt lag, öfver allt samband. Så vittnar skapelsen i sin helhet genom sin höga ändamålsenlighet om Skaparens personlighet och storhet 1).

Om vi nu ej stödja oss på något af de föregående bevisen ensamt, utan sammanfatta alla uti en enda grund för vår slutsats; så se vi: *att naturen inom och utom oss — känslan, förnuftet, kroppen, verldsalltet — förkunnar, att Gud är, och att han är en personlig ande med de högsta egenskaper, oberoende af verlden, fast verkande i verlden, och sjelf sin egen och verldsalltets yttersta grund.* Detta är *teismen* (från *Theos*, Gud), såsom hvilande på naturen endast.

KAP. III.

FALSKA ÅSIGTER.

Det fins en sann filosofi, det fins också en filosofi, falskeligen så kallad. Den förra är ett uttryck af grundsanningar i lifvet och naturen, den sednare är ett uttryck af oriktiga och förvända åsigter rörande sådana sanningar. Till den sednare höra de falska åsigter, angående Gud, vi nu skola i korthet betrakta.

1) Under detta bevis se förutom läroböcker och afhandlingar i naturlära: "Natural Theology" af W. Paley; "The Reign of Law" af the Duke of Argyll; "Structure of Animal life" och "Geological sketches" af L. Agassiz; "Physical Geography of the Sea" af M. F. Maury; "Earth and Man" af Guyot; "Planetary and Stellar Worlds" af O. M. Mitchell; "Systematic Theology" af C. Hodge, del. I, sid. 215—233.

De förtjenade visserligen icke att nämnas, vore det ej, att så många omfattat dem, och att vår tid så starkt lutar åt den fullkomliga otron.

Vi börja med *ateismen* (från *a* och *Theos*, Gud: *a* gifvande åt *Theos* en motsatt bemärkelse = icke Gud), hvilken säger, att ingen Gud finnes. Denna åsigt har nu och då förekommit i historien; men bränmärktes till och med af hedningarne såsom en last, för hvilken landsförvisning understundom blef straffet. Under franska revolutionen gjorde den sig gällande i Frankrike, då man uppställde den grundsatsen, "att himmelens konung måste afsättas alldeles såsom jordiska konungar", och då man förde en qvinna till Notre Dame-kyrkan i Paris, satte henne på det höga altaret och tillbad henne såsom "förståndets gudinna". I vår egen tid har ateismen betydligt tillväxt, så att de icke äro få, hvilka öppet förfäktat den. Deras känslor uttala sig oförtäckt i sådana yttranden som det följande af Gustave Flourens i hans tidning i Paris 1870: "Vår fiende är Gud. Hat till Gud är vishetens begynnelse. Om menniskoslägtet skall erfara ett sant framåtskridande, måste detta ske på ateismens grund. Hvarje spår af religion måste förvisas från våra barns uppfostran". Dylika åsikter uttalas icke allenast i Frankrike, utan här och der i nästan hela den civiliserade världen.

Det är tydligt, att denna åsigt helt och hållet förnekar den sedliga naturens djupaste vittnesbörd: samvetet vittnar om lag, om ansvarighet, om Gud, och hjertat kräfver honom; och att den motsäger förnuftets och verldsalltets till Gud så tydligt hänvisan-

de vittnesbörd 1). Den är alltså oförnuftig och omensklig, talande mot förnuftets och medvetandets enklaste sanningar; och Bibeln säger sant i det ordet: "*Dåren* har sagt i sitt hjerta: det fins ingen Gud" 2).

Hvad ateismens följder måste vara, är tydligt såväl af dess natur som af historien. Om ingen Gud finnes, så finnes ingen synd, intet ansvar, ingen dom; och människan kan lefva hur hen vill och utöfva hvilka brott som helst. Den råa kraften bestämmer då rätten, och den svage måste utan tillflykt, utan upprättelse duka under för den starkare. Ateismens äkta frukter visade sig under skräckväldet i Frankrike mot slutet af förra århundradet, då landet var i händerna på gudsförnekande mördare, och då blod flöt i strömmar; den visar sig i dag bland krogar och röfvarband, fast hämmad af ett omgifvande mäktigt samhälle med andra åsigter; men låt ingen tänka, att den icke ännu en gång kan bryta ut i uppträden lika djefvulska som under den franska revolutionen.

Som ateismen genom att förneka Guds varande, blundar för människans egen natur, kan den icke länge — om någonsin — vara fullkomlig ateism. Den som bekänner den och handlar derefter, måste förr eller sednare i mer eller mindre mån känna att Gud är, och att han skall straffa för synd. Åtminstone kan gudsförnekaren föras dertill i ett ögonblick och det utan att resonera. När Voltarie, som länge hånat kristendomen och slutligen blef en gudsförne-

1) Se föregående kapitel.

2) Ps. 14: 1.

kare, skådade döden i ansigtet, var det slut med hans ateism. Naturen gjorde sin röst åter hörd, och den förtviflade mannen erkände sig hafva "sväljt endast rök", hafva berusat sig med den rökelse, som förväntat hans hufvud; och i sin ångest bjöd han 100 francs för hvarje minut hans lif kunde förlängas. Han dog under de förskräckligaste samvetsqual, ty han måste med lifvets otaliga skulder outplånade träda inför den Gud han förnekat. Sådan är ateismen. Må Gud bevara hvar och en af våra läsare från dess förskräckliga snara! Vi hafva behandlat den först, emedan de följande åsigterna äro mer eller mindre ateistiska.

Materialismen. Enligt dess läror finnes icke någon ande. Allt, som är, är materie. Materien består af atomer, genomträngda af en viss kraft. Af sådana atomer har verldsalltet uppkommit, och det utvecklas efter oföränderliga naturlagar. Själen är blott en produkt af kroppens sammansättning, som upphör när kroppen dör. All kunskap fås genom de yttre sinnena; all själsverksamhet är en följd af oundvikliga naturlagar. Af en del uttalas öppet systemets yttersta slutsatser: som ingen ande finnes, fins ingen Gud; som allt, som är, är oundviklig följd af naturlag, fins ingen ansvarighet; och som allt är materie, fins intet lif efter detta. En del säga sig dock ej vara ateister och erkänna en out-ransaklig kraft. Men en blott kraft är icke en personlig Gud, inför hvilken menniskan kan vara ansvarig, på hvilken hon kan förtrösta, i hvilken hon kan finna målet för sina djupaste kraf, så att erkän-

andet af en outränsaklig kraft är väsentligen intet annat än ateism.

Materialistiska åsikter hafva funnits i världen från urgamla tider. Epicurus uttalade dem, fast ej för första gången, 300 år före Kristus, och till denna dag hafva hans satser knappast i det ringaste ändrats. Han medgaf visserligen tillvaron af ett sorts kroppsliga gudar, men dessa hade dock intet att göra med verldsalltet eller människan 1).

Den franska revolutionen föregicks af ateistisk materialism. Hit hör äfven den underliga "positiva filosofien" af Comte, hvilken för dess egendomliga praktiska sida benämns "katolicism minus kristendom" 2). Af vår tids vetenskapsmän äro ock många materialister. Professor Huxley, som kommit att taga en ledande del i den vetenskapliga materialismens diskussioner, har bland annat framhållit läran om naturkrafternas öfvergång i hvarandra, ljus kan öfvergå till magnetism, magnetism till ljus, värme

1) "History of Philosophy", Ueberweg, del. I, sid. 201—212. "Systematic Theology", Hodge, del. I, sid. 246.

2) "Systematic Theology", Hodge, del. I, sid. 254—262. Comte var en äkta materialist. Allt som fins var för honom materie. Dertill trodde han icke på något causalsammanhang, utan allt sker blott i en viss ordning. Denna kan på alla områden finnas, och när man känner den, kan man lika visst förutsäga hvad en människa skall komma att tänka och känna eller hvad samhällstillståndet skall blifva i framtiden, som astronomen kan förutsäga planeternas och stjernornas lägen. De som förvärfvat denna kunskap, äro de enda passande att styra, och de böra herrska öfver menskligheten genom en inrättning, i det yttre liknande den katolska kyrkan. Som ingen Gud finnes, och människan likväl har religiösa behof, bör menskligheten såsom man och qvinna dyrkas. Qvinnan bör dyrkas i det enskilda lifvet och mannen i det allmänna. Comte sjelf öfvade denna sorts dyrkan och trodde den skulle komma att intaga kristendomens rum på jorden. Stackars man! Det är blott några få år sedan han dog, och allaredan står hans filosofi kvar som en dårskapens minnesstod i världen, med knappast någon att göra den ära.

till elektricitet, elektricitet till värme o. s. v. Han stannar dock ej här, utan påstår, att sjelfva lifvet är intet annat än en sådan kraft. Alltså skulle värme kunna öfvergå till menskligt lif, elektricitet till tanke eller samvete och samvetet till elektricitet eller värme o. s. v. Alltså äro vi helt och hållet hvad vi äta och hvad vi på annat sätt af materien intaga i våra kroppar, och vi kunna åter helt och hållet upplösas — själ, ande och allt — till materiella partiklar och naturkrafter !

Tyska materialister, såsom Berger, Vogt och andra, förneka såväl Guds som själens varande, och för dem fins intet annat än materie och oundvikliga företeelser af atomernas olika blandningar. Denna "kötets filosofi", som den betecknande kallas, är bygd helt och hållet på medvetandets vittnesbörd om den yttre naturens verklighet. Men hvarföre vilja ej dess förkämpar lyssna till detta medvetandes vittnesbörd om det inre lifvets verkligheter? Om medvetandet är ett giltigt vittne i det ena afseendet, hvarföre ej också i det andra? Att taga en del blott af dess vittnesbörd och förkasta det öfriga är ovetenskapligt och måste leda till falska slutsatser: detta är materialismens grundfel. Medvetandet säger oss icke allenast, att materien är, utan äfven att anden är, och att den är högre än materien. Det är en väl bekräftad lag, att materie i hvila förblifver i hvila, till dess en yttre orsak sätter den i rörelse, och att den en gång i rörelse bibehåller denna rörelse, till dess den af yttre orsak hindras. Denna lag gäller såväl vår kropp som annan materie; men den gäller alls icke vår ande.

Vi tänka och handla fritt och göra alldeles hvad vi vilja, så långt vår förmåga sträcker sig, och vi använda kroppen såsom ett redskap. Vi känna, att anden är något annat än den materie, hvilken den brukar; att den är det personliga, tänkande, kännande, viljande, fritt handlande jaget. Materialismen, som motsäger detta allmänna medvetande, i öfverensstämmelse med hvilket dock materialister såväl som alla andra, menniskor dagligen handla, måste vara falsk.

Vi hafva medvetande om att vara desamma vi förr varit, under det likväl kroppen på en kort tid utvexlat alla dess materiella partiklar emot andra, så att den icke mera är densamma, som den var. Huru kunde detta medvetande vara sant, om själen vore materiel? Ty om den vore blott en yttring af kroppens atomer, så måste den med dessa efter en kort tid utbytas mot en annan själ, och vi vore icke desamme vi varit. Då kunde mördaren med rätta försvara sig inför domstolen dermed, att han vore en annan person än den, som begick brottet några år förut; ty sedan dess hade all materie, hvaraf han då bestod, utvexlats mot annan, så att den atom-massa, som nu stode till rätta, vore alldeles oskyldig till ett brott af den förra atom-massan. Kan väl någon inbilla sig, att ett sådant försvar skulle gälla, så länge ännu sundt förnuft finnes qvar i verlden? Och dock borde det gälla, om materialismens lära om själen är sann. Materialismen, som leder till en sådan slutsats, måste derföre vara lika falsk, som slutsatsen är förnuftsvidrig.

Vidare motsäger materialismen medvetandet om ansvarighet; ty om allt som är, är en följd af naturlag, så kan ingen vara annat än hvad han är, och således ej heller ansvarig. Den upphäfver alltså den väsentliga skilnaden mellan dygd och last, mellan rätt och orätt. Men hvilken lära det må vara, som så motsäger människans djupaste medvetande, måste vara falsk.

Äfven motsäger den naturens vittnesbörd om en personlig danare. Ingen materialist kunde betrakta ett väl gjort ur och tro, att det uppkommit af sig sjelft; och dock kan han studera naturen och se dess otaliga, sköna sammansättningar, så klart talande om på förhand tänkta ändamål och om magt och skicklighet i dess förverkligande, och människan med hennes sedliga såväl som förnuftiga och kroppsliga natur, utan att tro på Hans personliga varande, som tänkt ändamålen, utfört sammansättningarna och danat människan! Sannerligen, materialismen är blind!

Och hvad beträffar möjligheten af själens öfvergång till blind naturkrafter eller sådana krafter förvandling till mänsklig ande, återstår för materialismen ännu ett bevisande experiment att utföra: det att förmedelst värme, elektricitet eller andra dylika krafter uppväcka de döda eller skapa ett nytt slägte. Häri lär den icke lyckas.

Materialismens frukter måste på längden blifva alldeles, hvad vi redan sagt om ateismens, ty den sammanfaller ju med denna. Epicurus lärde, i god öfverensstämmelse med sitt filosofiska system, att lif-

vets högsta mål vore njutning, och att den högsta visdom bestode uti att så öfverväga alla förhållanden, att man måtte framgångsfullt kunna undvika lidande och lefva ett njutningsfullt lif. Naturligtvis, om ingen själ, ingen ansvarighet, ingen Gud och intet lif efter detta finnes! Då är den satsen sann: "Låtom oss äta och dricka, ty i morgon dö vi". Ja, då äro alla sedlighetens band och dygdens lagar intet annat än onödiga hinder i vår väg, från hvilka vi måste så fort som möjligt befria oss. Hvem ser ej, att om dessa satser finge fullt insteg hos massan af menskligheten, vi snart skulle störtas i anarkiens djupaste elände; till dess kanske — ty människans natur är ju ändock religiös — någon antikrist uppstode, upphäfvande sig öfver allt, som heter Gud, sättande sig i Guds tempel och utgifvande sig för att vara Gud, inför hvilken massorna skulle böja sig i tillbedjan, likasom Comte böjde sig för den tänkta menskligheten, eller likasom massorna i Paris under revolutionen böjde sig inför den qvinna, de uppsatt på altaret i Notre Dame-kyrkan.

Panteismen (från *pan* allt och *Theos*, Gud). Denna igenom alla tider så tjusande åsigt, tager verldsalltet för att vara Gud. Men denne Gud är icke personlig, utan endast det opersonliga, omedvetna vara't, hvaraf allt, som försiggår, är en yttring. Menniskan är alltså sjelf en del af Gud, och i henne kommer Gud till högsta sjelfmedvetande. Allt lif sjunker tillbaka i det omedvetna vara't igen, hvilket i sin ordning yttrar sig i beständigt nya lifsformer, likasom vågorna på hafvet ständigt höja och sänka

sig. Allt, som sker, sker af nödvändighet, och allt är en yttring af Guds lif, det onda lika mycket som det goda. Det fins derföre ingen dygd, ingen last, ingen fri vilja, ingen ansvarighet, intet lif efter detta. Filosofen Hegel säger, att synd är något outsägligt högre än planeternas lagbundna rörelse, eller växtens oskuld; d. v. s. det är en högre yttring af Guds lif; och Rosenkranz tvekar icke att göra Guds Son ett med satan. Man ryser vid tanken på sådan hädelse; men om allt, som är, är Gud, och det finnes en satan, så måste han vara Gud och Gud satan. Så förgudar panteismen icke allenast materien och människan, utan äfven det afskyvärdaste onda.

Panteismen är af trenne slag: den som tillskrifver det allmänna vara't delvis både andens och materiens egenskaper; den som tillskrifver det endast materiens egenskaper; och den som tillskrifver det andens egenskaper ensamt. Den första betraktar verldsalltet såsom bestående af själ och kropp, af tanke och utsträckning; den andra anser den helt och hållet materie och den tredje tanke. För den sista (den idealistiska panteismen), i dess största ytterlighet, fins icke verlden annat än i tanken; det tänkta föremålet och det tänkande jaget äro ett och det samma. Det absoluta jaget tänker sig sjelft och tänker verlden; med detta jag sammanfaller människan och allt som synes vara. Människan kan komma till medvetande om sig sjelf såsom detta absoluta jag.

Långt före Kristus hade panteismen mognat till religiös tro ibland de arjaner, som bosatte sig i Indien, de nuvarande hinduernas förfäder, och blef

grunden till deras religiösa och borgerliga inrättningar, hvilka i samma anda fortplantats intill vår egen tid. I Europa uppkom äfven panteismen något olika i olika filosofiska skolor. Den ioniska skolan (600 till 500 f. K.) var materialistisk, den eleatiska idealistisk; stoikerna tänkte sig verldsalltet bestå af kropp och själ. Hedendomens störste tänkare, Plato, talar än som teist än som panteist. Det troliga är, att han var panteistisk i sin uppfattning hellre än teistisk. Panteismen fortlefde under medeltiden och frambröt med förnyad kraft genom Spinoza på sextonhundratalet, hvarefter den vidare utvecklats och försvarats af tyske filosoferna Fichte, Schelling och Hegel jemte många andra. De sista voro idealistiska panteister. För Fichte fanns intet annat än en viss tankeverksamhet, af hvilken verlden är ett skenbart återsken. Tanken är en dröm och verlden en dröm af den drömmen 1).

Som vi se, hvilat panteismen på ett obevisadt antagande: det, att allt, som är, är ett enda något. Den gör ändamålsenligheten i verlden oförklarlig; ty huru kan den förklaras utan en personlig danare? Den borttager tilliten till det sedliga och religiösa medvetandet, hvilket dock i grunden är minst sagdt lika sant som tänkandet och sinnesförmimmelserna. Den upphäfver den väsentliga skilnaden mellan godt och ondt, den gör människan till det högsta, som Gud är, och den förgudar sjelfva ondskan. En sådan åsigt kan icke allenast icke vara sann, utan är i sjelfva

1) Se fullständigare "History of Philosophy" af Ueberweg; artikeln "Philosophy" i "American Cyclopaedia" jemte andra verk af samma slag.

verket det värsta slag af ateism och en af de fräckaste hädelser, som syndens galenskap kunde i vetenskapens namn uttala.

Dess frukter skåda vi också i Indien, der samvetets röst ofta så dödats, att den religiöse hinduen kan vara det största vidunder af orättfärdighet och dock tro sig sin salighet, det är sitt återsjunkande uti det omedvetna urväsendet, nära, om han blott dör med namnet af någon dyrkad, af urväsendet uppkommen gud på sina läppar eller för öfrigt har noga iakttagit yttre religiösa bruk. Här se vi ett af naturen högst intelligent folk genom panteismens inflytande försänkt uti de onaturligaste laster och uti stor samvetslöshet. Ännu värre skulle följden blifva, om panteismen förmådde att helt undantränga den sanningens röst, som äfven under de mest ogynnsamma förhållanden gör sig mer eller mindre hörd, åtminstone i större samhällen 1).

Den indiska panteismen skiljer sig från sista tidens europeiska panteism deri, att den icke tror verlden vara evig, utan efter en utesägligt lång period af omedveten hvila uppkommen af det eviga vara't, samt att den efter en lång tidsrymd af alla möjliga vexlingar åter småningom upplöses deri; då deremot den sednare anser verlden vara en evig yttring af det enda vara't. Nära beslägtad med panteismen är *polyteismen*, dyrkan af många gudar. Massorna hafva ej nöjt sig med spekulationens omedvetna vara; de hafva känt behovet af någon personlig Gud att vända sig till; och så hafva de personifierat naturföremål och

1) Se "Systematic Theology" af C. Hodge, del. I, sid. 299—334,

naturkrafter och åt dessa inbillade gudar egnat sin hyllning. Deraf mångguderiet till och med i Indien, der panteismen likväl varit så mäktig. Den indiska polyteismen har dock en panteistisk grund: alla dess gudar anses blott uppenbarelser eller yttringar af urväsendet, till hvilket de såsom allt annat slutligen återgå. Icke så med den öfriga hedendömens många gudar: de anses dels oberoende, hvar och en inom sitt område, dels underordnade ett högre personligt väsen, såsom i den fornnordiska mytologien — en, hvars namn icke får nämnas.

Deismen (fr. lat. Deus, Gud) tror på en personlig Gud; men tänker sig honom så skild ifrån världen, att han aldrig ingriper i dess gång. Han har en gång skapat världen och nedlagt i den sådana krafter, att den sedan kunde utveckla sig sjelf, utan Guds närvaro eller vidare åtgörande. Någon särskild Guds försyn förekommer alltså icke i världen, underverk äro omöjliga, bönhörelse gifves icke, och *menniskan* kan icke hafva umgänge med sin skapare.

Denna lära visar sig redan till en del i den forngrekiska filosofien, men tillhör egentligen de sista tre århundradena. Den utvecklades först af engelska fritänkare, öfvergick sedan till materialistisk ateism i Frankrike och blef rationalism i Tyskland. Af dess anhängare hafva somliga varit nästan kristna i sina åsikter, andra i det närmaste panteister. Mellan sådana ytterligheter har denna åsigt rört sig, då vi inberäkna de ofvannämnda riktningarne, synnerligen den engelska deismen och den tyska rationalismen. Den har ofta anfallit Bibeln och endera förkastat allt

deri, som ej ansetts öfverensstämma med förnuftet och naturen, eller så förklarat det, att det måtte synas öfverensstämmande dermed.

Emot denna åsigt må invändas, att Gud så aflägsnas ifrån verlden, att vi äro så godt som utan honom; den är derföre föga bättre än ateism. Den leder också lätt och följdriktigt till uppgifvande af den fria viljan, till upphäfvande af den väsentliga skilnaden mellan rätt och orätt och följaktligen till ansvarslöshet för hvad man är och gör. Denna benägenhet synes till exempel hos Hobbes och Bolingbroke. Vidare motsäger deismen medvetandets djupaste vittnesbörd, i det den nekar människan det umgänge med Gud, som hon af naturen kräver; och den gifver oss en Gud, som hvarken är fullkomligt helig eller god, ty han hvarken ingriper styrande uti en verld, som visserligen lider af sedlig oordning, eller bereder någon tillfredsställelse för det djupa kraf efter umgänge med honom, som han dock nedlagt i människans väsende. Rationalismen, som står närmast kristendomen, aflägsnar dock Gud allt för mycket ifrån verlden och erbjuder människan ett allt för svagt medel till upprättelse, hennes egen kraft. "Du kan, ty du bör", var en sats, som låg till grunden för Kants filosofiska sedelära; och han ansåg att man borde kunna i sig sjelf så förverkliga Kristi karaktär, att man vore behaglig inför Gud 1). Slutligen, deismen förklarar icke, såsom teismen så enkelt och tillfredsställande gör, så långt den går,

1) "History of Philosophy" af F. Ueberweg, del. II, sid. 181—187

menniskan och veriden, ty den är icke såsom denna sann 1).

KAP. IV.

UPPENBARELSENS MÖJLIGHET OCH NÖDVÄNDIGHET.

Detta leder oss till frågan, huruvida en uppenbarelse af Gud verkligen är möjlig och nödvändig eller icke.

Med en uppenbarelse af Gud mena vi icke här en sådan uppenbarelse af hans väsen, som naturen sjelf innehåller, utan en särskild i naturens gång ingripande och derföre af det öfvernaturliga utmärkt uppenbarelse. Huruvida en sådan uppenbarelse är *möjlig* eller icke, beror på huruvida det öfvernaturliga är möjligt eller icke. Kan Gud ingripa i naturens gång och utföra hvad helst han vill? Detta är den enkla fråga vi behöfva besvara. Naturligtvis svara alla, som hylla de ateistiska och panteistiska åsigterna, nej; ty för dem endera fins ingen Gud eller ock är naturen sjelf Gud och viker aldrig ifrån sina egna lagar. Men äfven deismen och rationalismen, som hafva en Gud långt borta, säga: nej, allt går efter naturens lagar, och utom dessas område sker intet. Den vanligaste invändningen emot det öfvernaturligas möjlighet har varit naturlagarnes oböjlighet. Denna invändning sökte Hume att stärka genom att

1) "History of Christian Doctrine" af W. G. T. Shedd, del. I, sid. 190—220. Se äfven en förträfflig behandling af alla dessa falska åsigter uti "Modern doubt and Christian belief", af T. Christlieb, sid. 136—209.

sätta den allmänna erfarenheten gent emot några få mäns vittnesbörd, hvilket ansågs såsom af intet värde i jemförelse med denna erfarenhet. Strauss och Renan hänförde i sina falska framställningar af Jesu lif det öfvernaturliga till sagan och inbilningen; och Baur, så namnkunnig i förening med Tübingerskolan, sökte på samma sätt bortförklara underverken, förlade genom sin oriktiga kritik en del af nya testaments skrifter till andra århundradet och förkastade en del såsom oäkta, samt ansåg kristendömen för en naturlig utveckling af för handen varande elementer i judendomen och hedendomen.

Hvad beträffar möjligheten af det öfvernaturliga, äro de ofvanberörde inkasten deremot lätt besvarade. I första rummet må vi anmärka, att inkasten hafva sin grund i falska åsigter om Gud, och äro redan derföre af litet värde. Vi behöfva blott erkänna, det vi så tydligt sett af naturen, att det finnes en personlig Gud, som är världens skapare och uppehållare, det är teismens sanning, för att inse, att det öfvernaturliga är möjligt. Ty, om Gud har skapat verlden och fortfarande verkar uti verlden, så är ju verlden med alla dess naturlagar ett uttryck af Guds vilja och i hvarje ögonblick beroende deraf. Gud är då icke utestängd ifrån sitt eget verk utan beständigt uti det; icke heller är hans magt af det begränsadt, utan kan han, när han vill och hur han vill, ingripa uti naturens vanliga gång och åstadkomma något helt annat än det vanliga. Detta kan Gud göra t. ex. endera genom att förmedelst omedelbar viljeverksamhet åstadkomma något nytt i naturen, något som ej har

sin grund i förr deri nedlagda krafter eller tillgångar; eller också genom att så använda af oss kända eller okända naturlagar att derigenom ett särskildt mål vinnes. Att förneka detta är att fränkänna Gud den magt inom sitt område, som vi ega inom vårt, och att begränsa hans frihet. Skulle man invända, att det icke öfverensstämmer med hans visdom, så fråga vi: hvem kan väl påstå, att icke Gud från början intagit i sin verldsplan ett fritt och mången gång öfvernaturligt verkningssätt i verlden? Den som förnekar detta, tror sig af det lilla han vet om naturen, känna allt för mycket af Skaparens eviga rådslag.

Det viktigaste inkastet är härmed besvaradt. Underverk äro möjliga, Gud kan, om han vill, göra under och göra en sådan uppenbarelse af sig sjelf, som innebär det öfvernaturliga. De öfriga inkasten hafva mera afseende på de i Bibeln omtalade underverkens verklighet än deras möjlighet, och komma att af det följande besvaras 1).

Med afseende på uppenbarelsens *nödvändighet* vädja vi till det sedliga och religiösa medvetandet. Det säger oss först och främst, att menniskan, danad med religiösa behof, alltid måste hafva någon religion. Släktet kommer alltid att på ett eller annat sätt söka Gud, behöfver alltid att tillbedja honom. Men det säger oss äfven, att menniskan är syndig. Medvetandet om godt och ondt, om rätt och orätt låter hvar och en — om han ej är allt för egenrättfärdig — känna, att han i mycket felar, och att han djupt i sitt väsen har en böjelse till det orätta. Huru

1) "Systematic Theology" af C. Hodge, del I, sid. 617—636.

bekräftas icke detta medvetande af den dagliga erfarenheten i verlden! Tänk på fängelserna, tänk på alla lastens nästen! Huru bekräftas det ej allt igenom verldshistorien, i hvilken nästan hvarje blad är beflecktadt med sjelfviskhet, svek, förtryck, blod! Sannerligen, synden är ett mäktigt element i mensklighetens lif. Då nu menniskan, i hela sitt väsen besmittad af synden, söker dana sig ett rätt begrepp om Gud och om sitt förhållande till honom, är det väl tänkbart att hon skall lyckas deri? Nej, vi kunna icke vänta det. Hon ledes lätt, som vi af föregående kapitel sett vara fallet, till oriktiga åsigter, och detta gäller icke allenast hedendomen utan äfven den civiliserade verlden. Men i allmänhet, om filosofer nöjt sig med sådana åsigter rörande Gud, som vi i föregående kapitel framställt, så hafva dock massorna, drifna af det inre krafvet, sökt någon personlig Gud — ofta många — nära till hands. Dessa gudar hafva de, som man kunde förvänta, tillskrifvit menskliga fel och brister, och följden har varit en förnedrande återverkan. Redan Cicero säger härom: "I stället för att öfverflytta det gudomliga till menniskan, öfverflyttade de menskliga laster till gudarne och fingo sedan erfara den nödvändiga återverkan deraf". Kinns buddhaprester förstå ganska väl detta inflytande, ty de säga: "Tänk på Buddha, och du skall blifva förvandlad till Buddha. Om menniskor bedja till Buddha och dock icke förvandlas till Buddha, så är det derföre att deras mun beder, men icke deras själ".

På detta sätt sjönk hedendomen genom sin fal-

ska gudsdyrkan i det djupaste förderf; och dess egen civilisation, äfven der den varit högst, såsom i Indien, Egypten, Grekland och Rom, har varit alldeles vanmäktig att hämma sedeförderfvet. Samma benägenhet har äfven visat sig inom nationer, som stått under mer eller mindre inflytande af de högsta åsikter om Gud och om det rätta förhållandet till honom, när dessa åsikter förfalskats eller åsidosatts

Häraf synes väl, att om menniskan skall kunna skrida framåt i stället för tillbaka, det är nödvändigt, att Gud för henne uppenbarar sitt väsende. Hon skall då i den absoluta sanningen ega en hjälp ifrån sitt mörker och ett fullkomligt rättesnöre under alla förhållanden: en norm, till hvilken hon alltid kan vädja, af hvilken hon alltid kan lära det rätta; och hon skall i Guds fullkomligheter alltid finna det, som står oändligt högt, och som alltid manar henne uppåt.

“Men”, invänder man, “vi ega allt detta i naturen, Gud gör ingen annan uppenbarelse af sig sjelf, än den han gjort i naturen”. Vi svara: är det icke just i naturen, som tänkare så ofta sökt förgäfves efter en tillräcklig kännedom om Gud, eller trott sig finna en sann kännedom, under det deras slutsatser likväl varit alldeles oriktiga? Den berömde Sokrates kom visserligen till den slutsats, att det måste finnas ett oändligt, allvist, allvetande, rättvist och godt högsta väsen; men just derföre att detta väsen måste vara rättvist, tviflade han på möjligheten af syndaförlåtelse. Han visste icke hvilket vore bäst, att dö eller lefva. Döende, tillsade han sina lärjungar att

offra en tupp åt Asklepios, läkedomens gud. Plato, hans utmärkte lärjunge, erkände omöjligheten af full visshet i fråga om Gud och förhållandet till honom, till dess en komme, som kunde göra allt klart; och han lutade, som vi förr nämt, åt panteismen. Aristoteles var i vissa afseenden sundare än Plato, i andra icke. Hans gud var icke fullkomligt personlig utan endast oändligt förstånd. Så kunde ingen af forntidens störste tänkare framställa en sådan kännedom om Gud, som kunde tjena till ledning och frälsning för människan.

Bättre har det icke gått med nyare tiders tänkare, när de i naturen endast sökt Gud. Detta synes allt för väl af de förr berörde falska filosofiska åskådningarne. Visserligen borde naturen inom och utom oss kunna säga oss mycket om Gud, som är sant. Teismen visar oss det. Men det är ju betecknande, att likväl så många vetenskapsmän och tänkare kommit till så oriktiga slutsatser, och att massan af menskligheten så ofullkomligt känt Gud. Ja teismen sjelf talar i vissa fall dunkelt och är tyst i somliga af de frågor vi mest behöfva veta.

Orsakerna till allt detta äro flera. Dels menniskans syndighet, hvarigenom hon är oförmögen att fullt uppfatta och värdera den sanning naturen verkligen innehåller; dels hennes ringa, ofta ensidiga kännedom om naturen; dels naturen sjelf, som icke innehåller allt hvad människan behöfver veta. En religion, som skall hafva någon kraft, måste kunna med visshet säga oss, om det finnes ett lif efter detta, och om det finnes straff för synden och belöning för dyg-

den. Detta gör naturen endast dunkelt, derföre har igenom tiderna tron på själens personliga fortvaro efter döden varit så vacklande. En religion, som skall tillfredsställa hjertat, måste framför allt med visshet säga oss, att Gud förlåter synd och huru förlåtelse kan erhållas samt skänka oss kraft till frälsning. Förgäfves söka vi denna visshet, denna upplysning, denna kraft i naturen ensam 1).

Det är derföre tydligt, *att en uppenbarelse ifrån Gud är nödvändig*, om menniskan skall kunna rätt känna honom och det förhållande i hvilket hon står och kan stå till honom, samt om hon skall komma i besittning af medel till frälsning ifrån synden.

KAP. V.

BIBELNS ÄKTHET, INTEGRITET OCH TROVÄRDIGHET.

Vi hafva nu sett, att en uppenbarelse från Gud är både möjlig och för menniskan nödvändig. Är det troligt att den blifvit gifven? Om Gud är oändligt god såväl som helig; om han har förbarmande öfver den i synd sjunkna menskligheten, och om det gifves någon möjlighet till upprättelse och sålunda till tillfredsställelse af menniskonaturens kraf efter Gud, så behöfva vi visst icke att hålla det för otroligt, att Gud gifvit oss en lämplig uppenbarelse. Som vi sett, är icke naturen en sådan uppenbarelse, huru

1) Se "Evidences of Christianity" af M. Hopkins, sid. 44—58, samt förr nämnda verk i filosofi, historia och teologi.

sant den än talar, så långt den går. Om den finnes, måste den sökas annorstädes. Vi finna då snart, att det enda, som kan komma i fråga att undersöka, är Bibeln. Ingen af forntidens eller sednare tiders från Bibeln afvikande religionsläror äro af sådant innehåll eller hafva en sådan historia, att de kunna i fråga om en uppenbarelse ifrån Gud tagas i betraktande. Vi vända oss därför med ens till Bibeln, och det första vi behöfva veta är, huruvida denna böckernas bok är äkta, fullständigt bibehållen och trovärdig.

Med Bibeln *äkthet* menas, att dess skrifter blefvo skrifna på sådana tider eller af sådana personer, som de angifva eller antyda.

Hvad Nya Testamentet beträffar, äro vittnesbörden om dess äkthet många och goda. Att det skrefs under första århundradet synes väl af de många *citat* ur dess skrifter, som förekomma hos kristna och mot kristendomen fiendtliga författare från början af andra århundradet och framåt. Klemens, vid slutet af första århundradet pastor i Rom, om hvilken Ireneus intygar, att han hade sett apostlarne och samtalat med dem, tillskrifver 1 Korintherbrevet Paulus och anför eller häntyder på ställen ur sjutton af Nya Testamentets olika skrifter. Ignatius, pastor i Antiochia, som led martyrdöden omkring 107, tillskrifver Efeserbrevet Paulus och gör tydliga hänsyftningar på tretton af N. Test. skrifter. Polykarpus, som varit Johannes lärjunge och samtalat med många som hade sett Herren, har i sitt bref till Filipperna nära fyratio hänsyftningar på N. Test. skrifter. Han tillskrifver Filipperbrevet Paulus och anför ställen ur

två af Evangelierna och ur fem af Epistlarne samt antyder för öfrigt på ställen ur sju af de andra nytestamentliga skrifterna. Papias, som enligt Ireneus varit Johannes åhörare och hade umgåtts med Polykarpus, säger uttryckligen, att Matteus och Markus äro författarne till de efter dem nämnda Evangelierna och anför ställen ur två af Epistlarne samt förklarar sig för Uppenbarelsesbokens äkthet. Justinus Martyr, född i Palestina omkring 89, efterlemnar ett verk, som innehåller nästan en fullständig lefvernesbeskrifning öfver Kristus, och han anför mera än 200 gånger ställen ur Evangelierna, Apostlagerningarne och större delen af Epistlarne. Han säger uttryckligen, att Uppenbarelsesboken var skriven af "Johannes, en af Kristi apostlar". Ireneus, som i sin ungdom var en lärjunge af Polykarpus, bär ett klart vittnesbörd om tillvaron af alla Nya Testamentets skrifter förutom Episteln till Filemon, Johannes tredje Epistel och Judas' Epistel, och han vädjar till dessa skrifter såsom grunden för den kristna tron. Klemens af Alexandria citerar rikligen från nästan alla Nya Test. skrifter och tillskrifver Uppenbarelsesboken aposteln Johannes. Tertullianus, som lefde på sednare hälften af andra århundradet och på början af tredje, nämner de fyra evangelisterna, tillskrifver Apostlagerningarne Lukas, tretton Epistlar Paulus, Uppenbarelsesboken Johannes och anför ställen ur tre af de öfriga Epistlarne. Han nämner äfven, att på hans tid ännu de ursprungliga apostoliska handskrifterna funnos qvar i de församlingar, till hvilka de skrefvos och der förelästes. Härmed afbryta vi kedjan af

dessa vittnesbörd, hvilken fortgår ännu längre; och vi finna, att ur dessa äldsta kristne författares skrifter nästan hela Nya Testamentet kunde uppställas, vore det förloradt.

Men äfven irrlärare och fiender till kristendomen hafva lemnat åt efterverlden ett vittnesbörd om dessa skrifers äkthet, som icke kan förbises. Under det de förvände läran eller anföllo den kristna tron, vädjade de till de nytestamentliga skrifterna på ett sätt, som hjälper att bekräfta deras äkthet.

Sålunda anför Celsus, en af kristendomens bitt-raste fiender på andra århundradet, en sådan mängd af omständigheter ur Evangelierna och ställen ur dessa och de öfriga skrifterna, att man deraf kunde uppställa en stor del af Nya Testamentet. Han erkänner sanningen af den evangeliska historien, men tolkar den efter sitt tycke, samt äktheten af de nytestamentliga skrifterna, hvilket just är utgångspunkten för hans anfall emot kristendomen. Porfyrius, som skref emot kristendomen på tredje århundradet, sökte bevisa att Daniels bok icke var äkta; men hvad Nya Testamentet beträffar, hyste han ingen misstanke om dess äkthet, så väl var den på hans tid bekräftad. Detsamma gäller äfven Hierokles och Julianus, hvilka likaledes sednare anföllo kristendomen.

Huru naturligt, att dessa citat och antydningar i både kristnas och otroendes skrifter skulle förekomma alldeles som de göra, om kristendomen kom till stånd i första århundradet, hvarom för öfrigt historien bär vittnesbörd. Tacitus, en tillförlitlig ro-

mersk historieskrifvare på slutet af första århundradet, säger oss i sina annaler, att Kristus under Tiberii regering blef afrättad såsom en missgerningsman af prokuratorn Pontius Pilatus — alltså ungefär emellan åren 26 och 36 — att han var upphofvet till en religion i Judeen, hvilken, ehuru för en tid hämmad, dock åter utbrast och spridde sig öfver hela Judeen och snart sträckte sig ända till Rom. Plinius den yngre skref i början af andra århundradet till kejsar Trajanus och begärde råd huru han skulle förhålla sig emot de kristna, som vid den tiden voro mycket talrika. Efter Kristi död måste det hafva dröjt några år, förr än apostlarne ansågo det nödvändigt att nedskrifva hvad de sett af Jesu lif, och förr än de församlingar blifvit bildade, till hvilka deras bref äro skrifna. När alla skrifterna voro färdiga och apostlarne voro hädangångna — det är vid slutet af första århundradet — var det naturligt, att deras skrifter skulle bevaras med yttersta sorgfällighet, och att de i den mån de blefvo kända skulle blifva citerade i striden mellan kristendomen och dess fiender. Detta är alldeles hvad vi finna af den tidens litteratur.

Icke nog med att de apostoliska skrifterna citerades, de afskrefvos äfven och *samlades* här och der till en bok, och förteckningar öfver kanoniska, det är äkta och inspirerade skrifter, gjordes. Falska skrifter hade börjat utkomma, irrläror utbredde sig, en del af de apostoliska brefven syntes vara af underordnad värde och voro litet lästa, Uppönbarelseboken var svår att förstå. På grund af allt detta uppstod hos en och annan tvifvel om äktheten af en eller annan

af de apostoliska skrifterna och en noggrann undersökning blef följden. De omtvistade böckerna voro Ebreerbrefvet, 2:dra Petri bref, 2:dra och 3:dje Johannes bref, Judas' och Jakobs bref samt Uppenbarelseboken. Alla de öfriga voro väl kända ifrån början och allmänt antagna af kristna. Äfven de omtvistade skrifterna (antilegomena) voro på sina ställen alla ansedda för äkta, på andra ställen en eller fler af dem. Sålunda innehöllo sex af de femton kända förteckningarne alla de skrifter vi nu hafva i Nya Testamentet, de öfriga utelemnade en eller fler af antilegomena. Emellertid afskildes genom forskningen det oäkta från det äkta och på synoden i Hippo 393 fastställdes Nya Testamentets kanon, sådan vi nu ega den.

Vidare qvarfinnas sedan forntiden tidiga *öfversättningar* af den åtminstone för det mesta på grekiska skrifna grundtexten till Nya Testamentet. Af dessa är den gamla syriska, *Peschito* kallad (*P'schito* = den enkla eller den trogna), den viktigaste. I Palestina talades på Kristi tid en arameisk dialekt, som synnerligen i norra delen af landet måste hafva varit nära nog ren syriska. Som Kristus var ifrån Galileen, talade han den arameiska, som var rådande i norra Palestina. Detsamma gäller äfven de mest framstående af hans första lärjungar. Denna öfversättning är sålunda gjord på ett språk, som i det närmaste är detsamma som Herren sjelf och hans lärjungar talade. Detta är af stort intresse, synnerligen när vi veta, att öfversättningen är förträfflig och att den gjordes troligen i slutet af första och början af

andra århundradet. Den innehöll ursprungligen icke 2:dra Petri, 2:dra och 3:dje Johannes bref, Judas bref och Uppenbarelsboken. Dessa hade kanske ej ännu hunnit blifva kända af öfversättarena; åtminstone hade de ej ännu blifvit så kända, att de blefvo intagna uti det syriska Testamentet.

Forntidens vittnesbörd, begynnande med Papias, i början af andra århundradet och fortgående med nästan alla de äldsta kyrkofäderna, säger oss, att Matteus skref sitt Evangelium i Palestina på hebreiska, som på den tiden Palestinas arameiska dialekt kallades. Att så verkligen förhöll sig, hafva många af den sista tidens bibelforskare trott såsom Grotius, Michaelis, Olshausen, Meyer, Ebrard, Lange, Davidson, Cureton, Tregelles m. fl. Lärda män saknas icke heller, hvilka på grund af både historiska vittnesbörd och den syriska textens klarhet och förträfflighet anse denna text i Matteus en öfversättning (alltså i det närmaste en afskrift) af det arameiska Matteusevangeliet 1). Tydligen måste snart ett syriskt Evangelium hafva behöfts, som den kristna missionen snart vann kraftigt insteg i Syrien. När då ett arameiskt Evangelium redan fanns, skrifvet, enligt Ireneus, under det Paulus predikade i Rom, alltså i början af sextiotalet, var det lätt att omskrifva detta

1) Se t. ex. artikeln Versions, Ancient (Syriac) uti den stora "Smith's Bible Dictionary" af Hacket, hvilken dock föredrager Curetons syriska text. Se deremot "Introduction to the Criticism of the New Testament" af F. H. Scrivener, sid. 273—286 samt en intressant afhandling uti Murdoks engelska öfversättning af det syriska Testamentet, Appendix II, uti hvilken Peschito-texten föredrages framför Curetons eller varmt förordas. För Matteusevangeliets arameiska ursprung, se ibland annat en god afhandling uti "The Gospel History" af J. H. A. Ebrard, sid. 523—539.

på ren syriska, hvilket kanske skedde i Antiokia under uppsigt af apostlar eller af deras medhjelpare. Äfven en grekisk öfversättning gjordes snart, det må vara af Matteus sjelf eller af någon annan, som lefde på första århundradet. Att Mattei Evangelium redan så tidigt var skrifvet synes för öfrigt af antydningar på ställen deri hos de äldsta af ofvan nämnda kyrkofäder.

Andra syriska öfversättningar gjordes sednare, af hvilka den *filoxeniska* är den som förtjenar mest att uppmärksammas. Den söker så noggrannt följa den grekiska texten, att den uppofrar den rena syriska konstruktionen, hvarigenom visserligen det är vunnet, att man kan se ord för ord hvad den grekiska texten var, som den följde. Den är alltså af vigt för textkritiken, men som den tillhör det sjette århundradet, är den af mindre betydighet för vår närvarande undersökning.

På latin gjordes på andra århundradet en öfversättning af Nya Testamentet, *Vetus Latinus* (den gamla latinska), från hvilken snart många afskrifter med större eller mindre afvikelser gjordes. Af denna öfversättning har man genom sista tidens forskning funnit nästan hela Nya Testamentet. På fjerde århundradet företog sig Hieronymus en granskning och bearbetning af den genom afskrifningen mycket vanställda gamla latinska öfversättningen. Detta verk kallas *Vulgata* (den allmänna) och innehåller, förutom det Gamla Testamentet, alla Nya Testamentets skrifter.

På det egyptiska språkets tvenne dialekter, den

memfitiska och den *tebaiska* gjordes äfven tidigt öfversättningar från den grekiska texten. De äro båda goda, synnerligen den första, oberoende af hvarandra och innehålla hela Nya Testamentet förutom Uppenbarelseboken. De tros nu komma ifrån det andra och början af det tredje århundradet. 1)

På fjerde århundradet gjordes en *etiopisk* och en *götisk* öfversättning och på femte en *armenisk*.

Förutom öfversättningarne finnas en mängd grekiska *handskrifter* af Nya Testamentet eller delar deraf, afskrifter af de ursprungliga apostoliska skrifterna eller af tidiga afskrifter utaf desamma. Scribener, i sitt i den förra noten nämnda verk öfver inledningen till Nya Testamentets textkritik, redogör för icke mindre än 90 sådana med uncial bokstäfver (stora bokstäfver, begagnade i de första århundradena) skrifna handskrifter och 1243 med kursiv stil (mindre, sednare begagnade bokstäfver) skrifna, jemte en hel mängd utdrag ur Nya Testamentet, bevarade i gamla gudstjenstböcker.

Viktigast af de allra äldsta handskrifterna äro de följande :

Codex Sinaiticus (Σ), upptäckt af C. Tieschen-dorf i St. Katarinas kloster på Sinai, 1859. Den innehåller betydande delar af Gamla och hela Nya Testamentet. Den är skrifven med uncial bokstäfver och tillhör medlet af 300-talet. Den förvaras i kejserliga biblioteket i St. Petersburg.

Codex Vaticanus (B), förvarad på vatikanen i

1) Se en förträfflig beskrifning öfver dessa öfversättningar af professor J. B. Lightfoot uti "Introduction to the Criticism of the New Testament" af F. H. Scrivener, sid. 319—354.

Rom, innehåller Gamla och största delen af Nya Testamentet, skrifven med uncial bokstäfver och tillhör troligen samma århundrade som den föregående.

Codex Alexandrinus (A), förvarad i brittiska museet i London, innehåller på några luckor när Gamla och Nya Testamentet. Den är skrifven med uncial bokstäfver och tillhör medlet af 400-talet.

Codex Ephraemi (C), förvarad i kejserliga biblioteket i Paris, innehåller stycken af Gamla och omkring två tredjedelar af Nya Testamentet, skrifven med uncial bokstäfver och tillhör sannolikt samma århundrade som Cod. Alexandrinus. Dess text är med möda skönjbar under en sednare deröfver skrifven grekisk text af efterlemnade afhandlingar af Ephraem Syrus. 1)

Uti handskrifterna är de nytestamentliga urskrifternas *språk* bevaradt, och äfven detta vittnar om Nya Testamentets äkthet. Efter Alexanders eröfringar i Asien uppkom en blandad eller allmän dialekt (*koinä dialektos*), vidt utbredd i Österländerna. När judarne talade grekiska, gåfvo de åt språket en hebreisk prägel, hvarigenom i Palestina och Egypten en särskild grekisk dialekt, den så kallade helenistiska, uppkom. På denna dialekt skrefs tidigt i Alexandria en bibelöfversättning, som hade inflytande på Nya Testamentets språk, hvilket är helenistisk grekiska med en ytterligare tillsats af arameiska, alldeles hvad man skulle förvänta af judekristna på första århun-

1) Se för öfrigt det förut nämnda verket af Scrivener jemte "Prolegomena" uti Alfords grekiska Testamente.

dradet, då de ville begagna det så allmänt rådande grekiska språket. 1).

Ytterligare vittnar *stilen* allt igenom om Nya Testamentets äkthet. Den är så olika i de olika skrifterna, så öfverensstämmande med dessa skrifers natur och afsigt och med de olika författarnes tänkesätt och karaktersdrag, den är så olik en blott dikt, och den visar så tydligt författarnes allvar och sanningskarlek, att skrifternas äkthet är alldeles påtaglig. Denna slutsats bekräftas vidare af det som kommer att sägas i fråga om Nya Testamentets trovärdighet.

Vi behöfva här blott tillägga, att den godtyckliga kritiken af Strauss och Baur, Renans lättsinniga gissningar och de rationistiska försök, som följt i spåren af dessa föregångare, grundligt tillintetgjorts af den noggranna forskning, som just genom dessa anfall på Bibeln framkallats. 2).

Om vi nu sammanföra det ofvannämnda — den stora mängd af citat och intyg om de nytestamentliga skrifternas äkthet, som finnas i de första århundradenas litteratur, listor på kanoniska skrifter, de äldsta

1) Som vi sett, skrefs Matt. Evang. troligen först på arameiska, men den grekiska öfversättningen deraf är gjord på samma dialekt som Nya Testamentets öfriga skrifter.

2) Som omfånget af denna afhandling icke tillåter en utförligare framställning af detta intressanta ämne, få vi i dess ställe hänvisa till inledningar i större och mindre af sista tidens kommentarier, af hvilka vi synnerligen förorda "Alfords grekiska Testamente", den amerikanska upplagan af "Langes kritiska kommentar" och "Portable Commentary" af Jemieson, Fausset och Brown. Se äfven på svenska "Inledningsvetenskapen till den Heliga Skrift" af M. G. Rosenius, samt (på engelska eller tyska) sådana mot den falska kritiken riktade verk som: "The Life of Jesus Christ" af A. Neander, "The Gospel History" af J. H. A. Ebrard, "Modern Doubt and Christian Belief" af T. Christlieb m. fl.

öfversättningarna, de många handskrifterna, språket och stilen — så måste vi sluta till Nya Testamentets äkthet. *Det skrefs af de angifna apostlarna och deras medhjelpare på första århundradet 1).*

Vi komma nu till frågan om dess *integritet*. Med integritet menas, att texten, sådan vi ega den, är hvad den ursprungligen var, fri från alla väsendtliga ändringar. Om vi nu blott egde ett enda gammalt handskrifvet testamente, kunde vi omöjligen veta, om vi deri hade den rätta texten; men när materialet för textens undersökning är så rikt, som vi ofvan sett, kan man genom jemförelse mellan alla dessa källor — handskrifter, öfversättningar, citat — noggrannt bestämma hvad urtexten varit. Åt detta arbete hafva många lärda och skickliga män egnat mycket arbete, för hvilket vi här må i korthet redogöra.

Det första verk af större betydighet var *Complutensiska Polyglotteditionen*. Kardinal Ximenes de Cisneros, som grundlagt universitetet i Alcala de Henares (Complutum) i Spanien, lade 1502 planen för en Bibel med flera af de kända vigtigaste texterna. Till Alcala samlade han så många handskrifter af Nya Testamentet, som han kunde förskaffa, sex eller åtta, efter hvilka en kritisk text utarbetades. En latinsk öfversättning vidfogades. Verket var färdigt

1) Matt. Ev. af aposteln Matteus; Mark. Ev. af Markus, Petri följeslagare; Luk. Ev. och Apg. af Lukas, Pauli följeslagare; Joh. Ev. 1:sta, 2:dra och 3:dje Joh. bref och Uppb. af aposteln Johannes; Rom., 1:sta och 2:dra Kor., Gal., Efes., Fil., Kol., 1:sta och 2:dra Tess., 1:sta och 2:dra Tim., Tit. och Filem. af aposteln Paulus; Ebr. af Paulus eller möjl. Apollos; 1:sta och 2:dra Petr. af aposteln Petrus; Jak. af Jakob, Marias son och å modrens sida Jesu broder, Jud. af Judas, den nämde Jakobs broder.

1514. Sedan utarbetades äfven det Gamla Testamentet med dess grundtext och de viktigaste öfversättningarna, färdigt 1517. Arbetet kom dock ej i bruk förr än efter påfvens tillstånd 1520.

Det *Erasmiska Testamentet*, utarbetadt af Erasmus af Rotterdam, utkom i fem särskilda och omarbetade upplagor (1516—1535).

Editio Regia, af Roberto Stephanus, utkom i Paris 1550. Den var den tredje upplagan af hans grekiska Testamente, utarbetad efter 15 handskrifter och den femte upplagan af Erasmiska Testamentet. Dess text är god och har länge i England begagnats till grundtext.

Bröderna *Elzevir*, boktryckare, utgafvo tvenne af obekant person utarbetade upplagor af det grekiska Testamentet (1624 och 1633), af hvilka den sednare på Europas fastland blef den allmänt antagna texten (*textus receptus*). Den innehöll intet nytt, utan följde redan utgifna upplagor.

Brian Walton utgaf 1657 sin stora London Polyglott efter 12 års arbete derpå. I Nya Test. rådfrågades bland annat tretton handskrifter, hvilka aldrig förr begagnats för textkritiken.

John Mill utgaf i Oxford 1707 sitt grekiska Testamente, efter trettio års arbete derpå. Han jämförde en stor mängd grekiska handskrifter, de äldsta öfversättningarna (dock ej alltid på deras grundspråk) och en mängd citat ur forntida författare. Genom sitt jättearbete lade han grunden till sednare tids utbildade textkritik.

J. A. Bengel, som hade större förmåga att be-

döma de olika läsarternas värde än Mill, utarbetade ett värderikt grekiskt Testamente, som utkom i Tübingen 1734.

J. J. Griesbach nedlade mycket arbete på kritiken af Nya Testamentets text. Han indelade hela den kritiska apparaten i tre särskilda arter eller klasser och bedömde handskrifternas värde efter den klass de tillhörde. Denna indelning har dock sedan funnits vara ogrundad. Hans andra upplaga af ett kritiskt Testamente är den viktigaste, den utkom fullständig 1806.

C. Lachmann sökte med stor skicklighet att återställa den äldsta texten, men använde ej tillräckligt många källor dertill. Hans största textupplaga utkom 1850.

C. Tischendorf har utfört ett jättearbete, liknande Mills, hvarigenom icke mindre än åtta särskilda upplagor af hans kritiska text utkommit (1840—1872). Den sista af stort värde. Han upptäckte Codex Sinaiticus och publicerade flera viktiga handskrifter.

S. P. Tregelles har äfven gjort mycket för textkritiken. Han följde Lachmanns grundsatser och hade flera källor att tillgå. Hans arbete utkom i delar från 1857 till 1879.

H. Alford har utgifvit ett värderikt kritiskt Testamente med inledning och kommentar. Vi hafva hänvisat till det i en föregående not.

Westcott och *Hort* utgafvo efter tjuguåttå års arbete sitt kritiska Testamente 1881. Detta är utan tvifvel det bästa, som hittills blifvit publiceradt, och

återgifver så noga som hittills varit möjligt den äldsta texten. Under tidens lopp hafva flera andra arbetat på samma område.

Hvad har man nu genom denna långvariga och noggranna forskning funnit? Väl har man funnit, att afskrifvare af den ursprungliga texten begått många misstag och gjort ändringar här och der, men dock ej så, att innehållet på något ställe väsentligt skadats. Till och med den mest vanstälda handskrift, om ingen annan funnes qvar, skulle ej missleda oss uti en enda lära eller föreskrift i Nya Testamentet! De olika läsarterna uppgå väl till många tusende; men en stor del består af sådana obetydligheter som skilnad i stafning af vissa ord, eller olikhet i ordföljden, då meningen är densamma, eller insättandet eller utelemnandet ur texten af sådana ord, som knappast i det ringaste ändra meningen. Som de gamla handskrifterna voro skrifna i hela rader utan uppdelning i ord och med förkortningar, har äfven här af olika läsarter uppstått. Understundom har afskrifvaren af misstag utelemnadt någon sats, såsom i 1 Joh. 2: 23, der, "den som bekänner Sonen, han har ock Fadren", är utelemnadt i somliga handskrifter. Understundom har han intagit i texten förklaringar, kanske först satta i kanten, såsom i Rom. 8: 1, "hvilka icke vandra efter köttet, utan efter Andan", hvilket är en tillsats till den ursprungliga texten. Dylika tillsatser uti Joh. 5: 4; 1 Joh. 5: 7, 8, der vittnena i himmelen icke tillhörde urtexten; Apg. 8: 37 jemte några andra af mindre betydighet. Dessa ställen, i eller ur texten, ändra ingen lära eller

föreskrift i Nya Testamentet. Endast tvenne bibelrum af större längd hafva på grund af olikhet i handskrifterna blifvit af textkritiken omtvistade. Dessa äro Mark. 16: 9—20 och Joh. 7: 53—8: 11. Det förras äkthet är dock temligen säker. Det förekommer i alla kända handskrifter öfver Markus' Evangelium, förutom $\aleph$ och B, samt i de äldre syriska (Peshito och Curetons) och de flesta andra öfversättningarne; det anföres af Justinus Martyr, Ireneus och flera af kyrkofäderna, och det förekommer i uppbyggelsebok för församlingen från 300-talet eller tidigare 1). Det sednare ställets äkthet är icke viss.

Det rikliga materialet för textkritiken har gjort det möjligt för forskare att med stor noggrannhet utröna ändringar, som igenom tiderna insmugit sig i texten och befria den derifrån, så att vi nu uti våra bästa kritiska Testamenten ega texten nästan ord för ord, sådan som den utgick från dess författare: *dess integritet är därför väsentligen fullkomlig.*

Nya Testamentets *trovärdighet*. En skrift är trovärdig, om den författats af en person, som tydligt både kunnat och velat säga sanningen. Man har misstänkt Bibelns trovärdighet, hufvudsakligen emedan den innehåller mycket, som är underbart. Men, som vi ofvan sett, måste det för oss underbara och det öfvernaturliga vara möjligt för Gud. Det underbara i Bibelns innehåll kan då visst icke, blott därför att det är underbart, vara ett giltigt skäl att förkasta dess skrifter såsom otillförlitliga. Tvärt om,

1) Se Scriveners försvar uti "Introduction to the Criticism of the New Testament", sid. 507—513.

ifall Bibeln verkligen innehåller en gudomlig uppenbarelse — en uppenbarelse, som menniskan kräfrer och som naturen icke ger — så kunna vi förvänta, att i den påträffa det öfvernaturliga, det underbara. Hvad beträffar Humes inkast, att den allmänna erfarenheten är af större värde än några få mäns vittnesbörd, har det ofta och väl besvarats. Vi behöfva blott påminna, att om inför en domstol tiotusen män skulle betyga, att de aldrig hade sett en viss tilldragelse, så skulle deras vittnesbörd, om de ej hade varit der, hvarest tilldragelsen skulle hafva inträffat, omöjligen kunna omintetgöra två a tre andras, som hade varit der och betygade att så skett. Kan väl det, att en mängd menniskor, hvilka icke varit med Jesus eller någonsin sett honom, intyga, att de ej sett någon uppstå ifrån de döda, omintetgöra fleras vittnesbörd, att de sett Jesus både uppväcka döda och sjelf uppstå ifrån de döda? Det kan det naturligtvis icke. De bibliska författarne omtala intet, som med rätta kan anses omöjligt för Gud eller ovärdigt honom. Allt beror alltså här på vittnenas personliga egenskaper. Voro de trovärdiga män, män som kunde och som ville säga sanningen? Härpå beror det.

Att de voro män af godt förstånd, synes af deras skrifter, hvilka till denna dag på de mest civiliserade folk utöfvat det mäktigaste inflytande. Intet, som filosofien, oberoende af Bibeln, hittills frambragt, kan i djupgående och fullständig sanning jemföras med Bibeln, och dock voro dess författare omgifna af hedniskt mörker och nationella fördomar. För dem till och med att fatta det de skrefvo, bevisar dem

hafva varit män af klart förstånd, män, som visserligen kunde skilja mellan historia och saga, mellan sanning och lögn. Ytterligare finna vi, att de hade tillräckliga tillfällen att lära känna det, hvarom de skrefvo. Hvad beträffar Nya Testamentets författare, voro flera af dem ständigt med Jesus; andra voro deras följeslagare, som vandrat med Jesus och lärt af honom och hade rikt tillfälle att både af dem och af många vittnen göra sig noga underrättade om allt ting; ty, hvad Herren lärde och gjorde, skedde icke i en vrå. Att alla dessa författare kunde säga sanningen, derom kan icke vara något tvifvel.

Ville de nu också säga den? Af stilen i deras skrifter synes det så. Den är enkel och full af allvar, alldeles tydligt åsyftande att göra det intryck, att de ville säga sanningen. Ytterligare finna vi här män, som trodde sig ansvariga inför Gud, som trodde på en yttersta, en evig dom, som voro medvetna om syndaförlåtelse och fröjdade sig i Gud, män, genomträngda af den djupaste gudsfruktan och den innerligaste sanningskärlek. Är det väl troligt, att sådana män skulle hafva sökt att bedraga verlden med falska uppgifter? Nej, detta vore helt enkelt en psykologisk omöjlighet. De både ville säga och sade sanningen.

Denna slutsats bekräftas fullkomligt af forskningen. Här må det vara nog att tillägga, att den mängd antydningar på landets geografi, klimat, åkerbruk, byggnader, klädedrägter, seder, folklynne, politiska och religiösa inrättningar, politiska och filosofiska partier, personer, familjeförhållanden, försam-

lingsangelägenheter m. m., som förekomma i de nytestamentliga skrifterna, öfverensstämmer uti detta vittnesbörd, att Nya Testamentets författare både kände och skrefvo sanningen. 1) Vi sluta därför utan all tvekan dertill, att *Nya Testamentet är trovärdigt*.

Vi vända oss nu till det Gamla Testamentet. Dess *äkthet* bekräftas först af mer eller mindre noggranna *citat* derur eller antydningar derpå i den kristna tidens första århundraden. De bästa citat finnas i Nya Testamentet. De äro från nästan alla Gamla Testamentets skrifter, hvilka tydligen tagas för att vara äkta. Detta det Nya Testamentets vittnesbörd är på grund af dess egen natur af största vikt. Sålunda nämnas understundom författare, ur hvars skrifter med större eller mindre ordagrannhet citeras 2). Understundom nämnes Lagen, hvarmed än förstås hela Gamla Testamentet, än de fem Mose böckerna 3) (än sedelag i Bibeln eller i samvetet). Understundom nämnas Profeterna, eller Lagen och Profeterna 4), hvarmed förstås hela Gamla Testamentet; ehuru Profeterna enligt den judiska indelningen egentligen innefattade Josua-, Domare-, Samuels- och Konungaböckerna, som kallades de förra, samt Esaia, Jeremia, Hesekiel (de större) och de tolf mindre profeterna, hvilka tillsammans (de större och mindre) kallades de sednare. Den sista delen af

1) Se bland annat "Horæ Paulinæ" af W. Paley och "Manual of Systematic Theology and Christian Ethics" af A. Hovey, sid. 50—53.

2) Matt. 2: 17; 3: 3; 4: 14; 8: 17; 22: 24, 43; Mark. 7: 10; 12: 36; Joh. 12: 39; Apg. 2: 16; Rom. 9: 25, m. fl.

3) Joh. 10: 34; 15: 25; 1 Kor. 14: 21; 9: 9.

4) Mat. 26: 56; 5: 17, 18; Apg. 13: 15.

Gamla Testamentet kallades "Skrifterna" och innehöll Psalmerna, Ordspråksboken, Job (ansedda poetiska); Höga Visan, Rut, Klagovisorna, Predikarboken, Ester (de fem synagogrullarne); Daniel, Esra, Nehemia och Krönikoböckerna (ansedda historiska). Olika indelningar förekomma. Så innesluter Josefus, den utmärkte judiske historieskrifvaren på första århundradet, alla de kanoniska gammaltestamentliga skrifterna i tjugutvå böcker, till hvilka intet tillägg, säger han, hade gjorts sedan Artaxerxes Longimanus' tid (något öfver 400 år före Kristus). Han anför ur Gamla Testamentet, men icke noggrant. Filo, den alexandrinske judiske filosofen på Kristi tid, citerar äfven ur Bibeln, fast ej ur dess grundtext, utan ur septuagint-öfversättningen (se nedan). Noggrannare citat förekomma i Talmud (judiske skriftlärdes lagtydning), synnerligen i Mishna (sjelfva texten. hvars kommentar kallas Gemara), skrifven omkring slutet af andra århundradet. Fullständigare än dessa citat äro *öfversättningarna*, hvilka vi skola i korthet nämna. Den bästa af alla är den mycket trogna syriska, *Peschito*. Den innehåller hela Gamla Testamentet, inga apokryfiska skrifter, och den gjordes troligen på första eller början af andra århundradet. På kaldeiska gjordes äfven tid efter annan öfversättningar, hvilka kallas *Targumim*. Af dessa är Onkelos Targum öfver Moseböckerna den trognaste, dock ej fri från ändringar och omskrifningar. Derefter Jonatans Targum öfver Profeterna, ej så trogen som den föregående. Båda härleda sig ifrån Kristi tid. Flera andra Targumim öfver andra delar af Gamla Testa-

mentet förekomma, men de äro ofta mycket parafrastiska. Utaf samaritanerna har från flera århundraden före Kristus bevarats en med gammalhebreiska bokstäfver (liknande samaritanska och feniciska) skrifven hebreisk Pentateuk. Denna har i sina egares händer genomgått en och annan förändring. Den bär dock ett tydligt vittnesbörd om Moseböckernas höga ålder. Af den förekommer äfven en trogen öfversättning på samaritanska dialekten, gjord troligen på andra århundradet eller något tidigare. Denna *samaritanska Pentateuk* afviker dock understundom ifrån sin urskrift och öfverensstämmer med hebreiska handskrifter. I förbigående må här nämnas den från grundtexten gjorda latinska öfversättningen, *Vulgata*, af Hieronymus, från början af femte århundradet. På grekiska gjordes en öfversättning af hela Gamla Testamentet, färdig omkring 200 år före Kristus eller något tidigare. Den innehåller äfven en del apokryfiska böcker. Denna öfversättning är temligen god i Pentateuken och en del af de poetiska böckerna, men för öfrigt mycket felaktig, synnerligen i Profeterna. Den innehåller äfven en del apokryfiska skrifter. Den säges vara gjord i Alexandria i Egypten af sjuttiotvå tolkare, inkallade för det ändamålet från Palestina af Ptolomeus Filadelfus (284—246 f. K.) Den kallas därför *Septuaginta* (sjuttio) och tecknas för korthetens skull LXX. Af denna öfversättnings tidiga tillvaro synes, att samlandet af Gamla Testamentets skrifter troligen var afslutadt före medlet af det tredje århundradet före Kristus. Mycket bättre öfversättningar på grekiska gjordes på andra århun-

dradet efter Kristus af Aquila, Teodotion och Symmakus, men af dessa finnas endast fragmenter kvar.

Gamla Testamentets hittills behållna *handskrifter* äro icke af hög ålder; ty judarne hafva haft för sed att begrafva sina bibliska handskrifter, så snart de varit slitna, på det de ej måtte falla i händerna på andra folk. Detta är dock ej af så stor betydighet, när vi komma ihåg, att texten med ytterlig noggrannhet afskrefs från tid till tid och bevarades såsom gifven af Gud bokstaf för bokstaf. De äldsta handskrifterna äro en från femte århundradet, upptäckt på Krim, och en pentateukrulle i Odessa ifrån sjetten århundradet. En handskrift fins kvar ifrån åttonde och flera ifrån nionde, tionde och elfte århundradena 1).

Språket är hebreiska förutom Dan. 2: 4—7: 28; Esra 4: 8—6: 18; 7, 12—26; Jer. 10: 11, hvilka ställen äro skrifna på kaldeiska, det språk judarna antogo under den babyloniska fångenskapen. Bibelns hebreiska visar tydligen en mot dess historiska innehåll svarande utveckling, och dess *stil* är olika i de olika skrifterna, öfver allt betecknad af samma allvar och sanningskärlek som i Nya Testamentet. Af innehållet, språket och särskilda häntyddningar i sednare skrifter på en eller annan af de förra kunna vi skilja emellan de äldre och yngre skrifterna. Sålunda visa både språk och innehåll att Moseböckerna och troligen Jobs bok äro de äldsta. Af jämförelse mellan Dom. 1: 21; 2 Sam. 5: 6—8; 1 Krön. 11: 6

1) Se "Companion to the Bible" af E. P. Barrows, sid. 180, samt en fullständigare beskrifning af Gamla Testamentets handskrifter uti "A Treatise on Biblical Criticism" af S. Davidson, del I, sid. 346—362.

synes att Domareboken skrefs före 2 Sam. bok och förr än David eröfrade Jerusalem. Genom Nehem. 8: 1; Esra 3: 2; Dan. 9: 11; 2 Kon. 22: 8; 2 Krön. 30: 16; 17: 7—9; 1 Kon. 2: 3; Jos. 23: 6; 4 Mos. 33: 2; 5 Mos. 31: 9 m. fl. kunna vi spåra Moseböckerna ända tillbaka till Mose tid och till hans person. Detta vittnesbörd är minst sagdt lika tillitligt som någon nyare tids samvetsgrannaste historia. Naturligtvis har en sednare hand tillagt om Mose död, och Moses må hafva haft vissa äldre dokumenter, af hvilka han betjenade sig vid nedskrifvandet af Pentateukens första del. Spår af revision skönjas äfven.

Som vi ej här kunna ingå i en fullständigare undersökning af hvarje särskild i Gamla Testamentets kanon ingående bok, utan få såsom i fråga om Nya Testamentet hänvisa till större kommentarier och verk i inledningsvetenskap, får det vara nog att ange det forskningen i öfverensstämmelse med den judiska traditionen och med hvad vi ofvan sett sluter till de *gammatestamentliga skrifternas äkthet* 1

I fråga om dessa skrifers *integritet* må nämnas, att en om ej alldeles så storartad undersökning af källorna för texten som vid Nya Testamentets textkritik har försiggått igenom tiderna. Redan under talmudisternas tid (100 f. K.—500 e. K.) egnades mer eller mindre uppmärksamhet åt textens bevarande. Talmud innehåller noggranna föreskrifter för afskrifvare och nämner jemförelse mellan handskrifter, hvarvid de flestas läsart anses bäst. Den angifver

1) Se de i föregående noter nämnda kommentarier och verk, som fullständigt afhandla denna fråga samt "Manual of Historico-Critical Introduction to the Canonical Scriptures of the Old Testament" af K. F. Keil.

äfven kritiska rättelser till texten och olika läsarter, men är mycket ofullständig. Dess författare egnade sig mera åt bibeltydning än åt textkritik, och den tydningen var allt för godtycklig. Omsider uppstod ibland lärde judar i Tiberias en sannare och grundligare bibelforskning, som tog sin början på 600-talet e. K. och fortgick för århundraden. I denna forskning begagnades ibland annat flera af de bästa palestiniska handskrifter och genom den utarbetades en kritisk text af hela Gamla Testamentet, som kallas den masoretiska, från *masora* tradition. Masora var namnet på samlingen af alla kritiska anmärkningar öfver texten, hvilka från tid till tid författades af de lärde såkallade masoreterna. Benämningen hade väl sin grund deri, att man först ämnade blott muntligen öfverlemna dessa anmärkningar åt efterverlden. De fingo emellertid skriftlig form och synas nu efter mycken förkortning i våra hebreiska biblar. Den masoretiska texten var fullt fastställd på elfte århundradet. Vid början af detta århundrade tvingades de lärde judarne i orienten af araberna att fly till andra länder. De bosatte sig först i Spanien, der den lärda bibelforskningen af dem fortsattes. Derifrån spred den sig till Frankrike, Tyskland och Italien. Utmärkte ibland dessa forskare voro Ezra, Maimonides, Jarchi och Kimchi. De lyckades att skaffa flera gamla handskrifter; men öfverensstämmelsen med den masoretiska texten var så fullkomlig, att ganska litet kunde göras till dess förbättring.

På 1400-talet började man trycka den hebreiska texten. På 1500-talet utkom den i den förr nämnda

Complutensiska Polyglotteditionen i Alcalá i Spanien. På samma århundrade utgaf *Bomberg* i Venedig flera upplagor af den hebreiska Bibeln, grundade på handskrifter och utarbetade af kristna och judiske lärde. Af de många efterföljande arbeten i samma väg märka vi endast: *Buxtorfs* rabbiniska Bibel, af högt värde, utgifven i Basel 1618, 1619. *Athias* Bibel, som kom att ligga till grunden för flera efterföljande, utgafs i två upplagor 1661 och 1667 i Amsterdam. *Van der Hoogths* Bibel, grundad på föregående tryckta upplagor, utkom först i Amsterdam och Utrecht 1705, och utkom sedan på andra ställen. *Michaelis* kritiska Bibel utkom 1720. *Kennicott* utarbetade från 694 grundkällor (handskrifter, tryckta upplagor och rabbiniska verk) en kritisk text till Gamla Testamentet, som blef färdig 1780. *De Rossi* utförde ett än väldigare arbete i Gamla Testamentets textkritik från 1784—1798. Han jemförde öfver 730 handskrifter, de gamla öfversättningarne, rabbiniska skrifter, masora och tryckta upplagor. På sednare tid hafva flera hebreiska Biblar utkommit, vanligen med Van der Hoogths text med sådan förbättring som forskningen gjort möjlig. Det är dock anmärkningsvärdt, att allt detta arbete endast visat, att den masoretiska texten är i det närmaste riktig allt igenom. Få olika läsarter af något synnerligt värde förefinnas. De flesta äro endast lätt upptäckta otydliga fel af afskrifvare, för det mesta i stafningen blott. *Gamla Testamentets integritet är alltså, lika som det Nyas, väsentligen fullkomlig.*

Gamla Testamentets *trovärdighet* hvilar på lika

god grund som det Nya. Dess författare voro tydligen i besittning af sådana personliga egenskaper, som göra deras skrifter trovärdiga. Herren och apostlarne i det Nya Testamentet behandla ständigt det Gamla såsom trovärdigt. Anden, som genomgår det, det historiska innehållet, profetierna, uppfylla i sednare tider, sammanhanget mellan det och Nya Testamentet, ett sammanhang, som gör den ena af dessa Bibelns hufvudafdelningar oförklarlig utan den andra: *allt anger dess sanningsenlighet och trovärdighet* 1).

KAP. VI.

BIBELNS LÄROR.

Då vi nu sett Bibelns äkthet, integritet och trovärdighet, låtom oss något undersöka dess innehåll. Vi vända oss först till några af dess hufvudsakliga läror.

Gud framställes i Bibeln såsom en personlig ande med alla goda egenskaper i oändlig grad. Han är helig, det är fullkomligt ren, med hela sitt väsen älskande rättfärdighet och hatande orättfärdighet. Han är också kärleken, den oändliga, gudomliga kärleken, uppenbarad i verlden synnerligen genom den ousägliga sjelfuppoftning, som gjordes till syndares frälsning. Han är allvis, så att han i intet kan misstaga sig, utan alltid väljer de bästa medel för att

1) Se vidare under detta kapitel de mindre utförliga men förträffliga verken "Annotated Paragraph Bible" samt "The Bible Handbok" af J. Angus.

vinna de bästa ändamål. Han är också allvetande, allsmäktig och allestädes närvarande. Han är evig och oföränderlig. Han skapade världen genom sin allsmäktiga vilja och han gör, som han vill, i himlarne och på jorden. Allting består i honom och beror hvarje ögonblick af honom. Han är icke det ondas upphof i världen; men han skapade den förnuftiga varelsen i sitt eget beläte, alltså med fri vilja, på det han skulle kunna utöfva den högsta verksamhet och vara så lycklig som möjligt. Men fri vilja innebär möjligheten att välja det onda framför det goda; och när detta i en del af Guds skapelse skedde, hade Gud redan ifrån evighet så anordnat sin verldsstyrelse, att allt till och med ibland fallna varelser skulle tjena till den absoluta helighetens och den oändliga kärlekens, till Guds sanna ära och pris.

Men Gud är icke allenast personlig, han är den enda absoluta personligheten, i det han är treenig. Tillbaka i evighetens djup, förr än världen skapades, var icke Gud en ensamhet, ett tomt medvetande utan något att uppfylla det och som derföre behöfde världen för att vara fullt lycklig. Nej, Gud var sig sjelf allnog; ty i honom voro af evighet Fadren, Sonen och Anden, stående i förhållande till hvarandra såsom ett jag till ett du och ett han, dock ett enda gudomsväsen. Fadren, Sonen och Anden framstå i Bibeln med hvardera särskildt sjelfmedvetande och dock med medvetande om att vara ett. Deras gemensamma medvetande är Guds absoluta sjelfmedvetande, så att Gud känner sig sjelf såsom Fader, Son och Ande. I sig sjelf hade Gud alltså af evig-

het för sitt medvetande oändligt tillfredsställande föremål, och i kännedom af sig sjelf var och måste alltid vara hans oändliga lycksalighet. Så framställer den bibliska treenighetsläran för oss en absolut och sig sjelf allnog personlighet på ett sätt, som väl öfvergår det menskliga förståndet, men som äfven tillfredsställer det, när det tänker sig Gud utan världen.

I Bibeln träffa vi alltså en lika oväntad som tillfredsställande framställning af Gud: oväntad, emedan den öfvergår allt hvad människorna af sig sjelfva skulle hafva kunnat framställa; tillfredsställande, emedan den motsvarar alla vår inre naturs kraf och förklarar verldsalltet. Om människor skulle hafva diktat Bibelns Gud, hade han blifvit ofullkomlig såsom andra gudar, dem människor förestält sig, och han skulle för längesedan, likasom dessa, hafva förkastats af upplysta människor; men nu är han den absolut fullkomlige, och detta förblifver han oförminskadt, huru noggrant än bibelforskningen må gå till väga. Ja, med framåtskridandet i Bibelns kännedom under århundradenas lopp förnimmes allt mera oändligheten och outtömligheten af Guds väsens härlighet. En sådan Gud hade icke människor, oinspirerade ofvanifrån, kunnat framställa. Han är den sanne och lefvande Gnden, med hvilken vi hafva att göra. Icke underligt, att vi, när han talar, finna ett eller annat, som behöfver förklaras af en större insigt eller af en djupare erfarenhet, samt att vi på det hela ej fullt kunna fatta Gud. Vore det ej så, så kunde vi hafva skäl att misstänka, att Bibeln hade

sitt ursprung ej i den oändlige, utan i människan endast. Vi hafva sett, att människan känner sig ansvarig för hvad hon är och gör: här finna vi den helige Guden, hennes skapare, den rättfärdige verldsdomaren, inför hvilken det är, som räkenskap måste göras. Huru genomsökande äro icke hans lagar! Huru skiljer icke hans ord emellan hjertats tankar och uppsåt! Vi hafva sett, att människan också känner sitt beroende af en högre magt: här är den allsmäktige och allestädes närvarande, som aldrig slumrar, hvars allseende öga vakar öfver alla hans verk, och hvars öra är öppet för den fria och ansvariga varelsens allvarliga rop. Vi hafva äfven sett, att människan kräfrer den lycka, som kan komma endast utaf ett oändligt godt och kärleksfullt väsen: här är detta väsen med öppen famn, mottagande den uppriktigt botfärdige i sin eviga gemenskap. Har materialismen sökt förklaring för verldens uppkomst i verlden sjelf och ej kunnat göra sig reda för den yttersta orsaken till dess former och krafter, så lemnar oss Bibeln den höga och enkla förklaringen i en allsmäktig, allvis och allgod personlig skapare och uppehållare. Har panteismen på ett förvändt sätt uttryckt människans behof af en Gud nära till hands, och har deismen ensidigt velat uttrycka hans storhet och oberoende af verlden, så gifver oss Bibeln en Gud, som är både i verlden och utom henne, ty han är allestädes närvarande, en Gud, som beständigt verkar, styr och leder i sin skapelse, och som på samma gång är lika oberoende af verlden, som mästaren är af sitt mästerverk. Hvad teismen, det är naturens

religion, säger oss mer eller mindre dunkelt och ofullständigt, det säger oss Bibeln klart och fullständigt. Den löser medvetandets, verldsalltets, ja tidens och evighetens gåta och är så den djupaste, den sannaste filosofi.

Men detta för oss till andra frågor af oändlig vikt. *Hvem var Jesus Kristus?* Bibeln svarar, att han var Sonen, ett af treenighetens jag, som för människans frälsning iklädt sig mensklig natur: han var Gud, uppenbarad i köttet. Genom honom hade världen skapats, och allaredan i den förkristna tiden hade han mången gång varit för människorna en uppenbarare. Men i tidens fullbordan antog han enligt Guds eviga rådslut vår natur för att i denna natur blifva försoningen för våra synder. Om han nu verkligen var Gud uppenbarad i köttet, så bör hans väsens beskaffenhet bekräfta det. Om den helige Guden antog vår skuldbelastade natur, så måste han antaga den på ett sätt, som icke i någon mån inbegrep ohelighet i hans gudamenskliga personlighet. Han måste vara utan synd. Hans fullkomliga syndfrihet uttalas också klart af bibelordet. Till Maria säges det: "det heliga, som af dig födes". 1) Sjelf ställer Jesus till judarne denna utmaning: "Hvilken af Eder öfverbevisar mig om synd?" 2) Och till denna dag har genom bibelordet samma utmaning stått till hela världen. Hvilket högt anspråk är icke detta! Om han icke var syndfri, skulle det ej hafva upptäckts? Och då, huru sjelfbedragen, huru för

1) Luk. 1: 35

2) Joh. 8: 40.

äktlig skulle han icke vara! Men synd har icke funnits hos honom. Pilatus, som ransakade honom, bäfvade, när han förnam hans renhet och oskuld, tvådde sina händer inför folket och sade: "Oskyldig är jag till denne rättfärdiges blod". 1) Judas, förrädaren, som länge varit Jesu lärjunge, skulle väl hafva varit glad att till någon ursäkt för sitt brott kunna hafva anført något emot honom, om det funnits att anföras; men hans vittnesbörd var: "Jag har syndat, i det jag förrådt oskyldigt blod". 2) Petrus, hans nitiske lärjunge, säger om honom, att han "icke gjorde någon synd, ej heller blef något svek funnet i hans mun". 3) Johannes, som varit honom så nära, säger: "Synd är icke i honom". 4) Ebreerbrevet uttalar i höga och härliga ord på samma gång hans gudom och helighet: "Gud, din tron består ifrån evighet till evighet; ditt rikes spira är en rättvisans spira. Du älskade rättfärdighet och hatade orättfärdighet; fördenskull, o Gud, smorde dig din Gud med fröjdens olja framför dina medbröder. Och du, Herre, grundade jorden i begynnelsen, och himlarna äro dina händers verk. De skola förgås, men du förblifver; och de skola alla föråldras såsom en klädnad, och såsom en mantel skall du hopveckla dem, och de skola förvandlas, men du är densamme, och dina år skola icke taga någon ända". 5) Den helighet, som här tillskrifves honom, är ingen mindre än Guds ab-

1) Matt. 27: 24.

2) Matt. 27: 4.

3) 1 Petr. 2: 22.

4) 1 Joh. 3: 5.

5) Ebr. 1: 8—12.

soluta helighet. Rika äro dessa vittnesbörd om Herren och de fördunklas icke genom ett noggrannt studium af hans lif. Till och med hans fiender måste, när de följa medvetandets röst, högt prisa honom. Rosseau säger t. ex.: "Jag vill bekänna, att Skriftens majestät väcker min beundran, under det Evangelii renhet gör sitt intryck på mitt hjerta. Genomläs våra filosofers arbeten med deras prålande stil — huru usla, huru föraktliga äro de ej i jemförelse med Skriften! Är det möjligt att en bok, på en gång så enkel och så hög, skulle vara endast människors verk? Är det möjligt, att den heliga person, hvars historia den innehåller, skulle vara endast människa? Finna vi att han påtog sig en svärmares eller äregirig sektstiftares min? Hvilken ljufhet, hvilken renhet i hans sätt! Hvilken intagande smakfullhet i hans uttryck! Huru höga hans grundsatser! Hvilken djup visdom i hans föredrag! Hvilken sinnesnärvaro! Huru ädel! Hvilken sanning i Hans svar! Huru stor magt öfver sina passioner! Hvar är den man, den filosof, som kunde så lefva, så dö, utan svaghet, utan skryt?" Efter en jemförelse mellan Sokrates och Jesus, säger han vidare: "Ja, om Sokrates lefde och dog som en vis människa, så lefde och dog Jesus såsom en Gud." 1) Men sådana medgifvanden, utan att tro Jesus vara allt hvad han gör anspråk på att vara och utan att anamma ens sjelfva kärnan af hans religion, det är den största motsägelse. Ty endera måste Jesus vara Gud uppenbarad i köttet och allt han lärt vara sanning, eller också måste han

1) "The person of Christ" af P. Schaff, sid. 293.

vara en bedragare och hvar vore då hans helighet? Den, som icke tror, gör Kristus till ett vidunder af lögn, under det likväl hans medvetande vittnar om, att Kristus var den ädlaste bland menniskor. Med Pilatus öfverlemnar han honom till att korsfästas, och förklarar honom på samma gång rättfärdig.

Men se ytterligare något af Herrens anspråk och af hans karakter. Han icke allenast antyder i ord, att han är utan synd, han bekräftar detta äfven i handling, derigenom att han, under det han lär andra att bekänna sina fel och bedja om förlåtelse, aldrig sjelf bekänner något fel eller beder om förlåtelse för sig sjelf. Han lär andra, att de såsom syndare behöfva frälsning; men sjelf behöfver han ingen frälsning, utan lär, att han allena är den, genom hvilken menniskan kan blifva frälst, och att grunden för hennes frälsning icke ligger hos henne, utan i honom allena. Hans blod utgjutes till syndernas förlåtelse. 1) Den som tror på honom har evigt lif, den som icke tror, skall icke få se lifvet, utan Guds vrede förblifver öfver honom. 2) Vidare, han är vägen, sanningen och lifvet; ingen kommer till Fadren utan genom honom. 3) Han är verldens ljus, och den, som följer honom, "skall icke vandra i mörkret". 4) "I", säger han, "ären nedanifrån, jag är ofvanifrån". 5) "Den som har sett mig, han har sett Fadren." 6) "Jag och Fadren äro ett." 7)

1) Matt. 26: 28.

2) Joh. 3: 36.

3) Joh. 14: 6.

4) Joh. 8: 12.

5) Joh. 8: 23.

6) Joh. 14: 9.

7) Joh. 10: 30.

I förening med dessa höga anspråk finna vi hos honom fullkomlig ödmjukhet, mildhet, trohet, mod, visdom och kärlek. Hvilken ödmjukhet af honom att bo ibland ett ringa folk, och att bland fiskare och publikaner välja sina vänner! Han hade icke behöft det. Tillfällen till magt och ära erbjödos honom. Hans ödmjukhet gjorde honom så tillgänglig för alla, som vi se af Evangelierna. Hvilket skönt uttryck af denna ödmjukhet, när han, Herren och Mästaren, vid den sista måltiden omgjordade sig och tvädde sina lärjungars fötter! — Huru mildt fördrog han icke alla personliga oförrätter. Huru tyst, när han utdrefs ur synagogan i Nazaret och i den sista orättvisa rättegången! Såsom ett lamm, som ledes till slagtning, lät han icke upp sin mun. Om han sade något, var det fullt af sanning och mildhet. Vi komma ihåg de första orden, efter det hans fiender hade spikat honom vid korset: "Fader, förlåt dem; ty de veta icke hvad de göra." 1) — Hvilken trohet han alltid bevistade i utförandet af sitt verk. Icke allenast i templet lärde han, icke allenast i synagogan förklarade han skrifterna; nej, vi finna honom än på berget, än på slätten, än i båten, än på vägen, än i den enskilda familjekretsen, ja, hvarhelst han framgick, varmt och troget utföra sin mission. — Hvilket mod han alltid ådagalade, när han midt ibland sina bittraste fiender utförde barmhertighetsverk, som utsatte honom för deras förföljelse, när han bestraffade dem för deras skrymteri, eller när han gick den bittraste död till mötes. — Hvilken visdom i allt hvad han sade —

1) Luk. 23: 34.

“aldrig har någon människa så talat, som denne mannen” — och i hela utförandet af hans verk, hvilket afsåg icke blott hans lifstid, utan all framtid — en visdom, otänkt af människor, men full af Guds kraft. — Hvilken kärlek, som så ofta uttryckte sig i ord och handling. Hvilket medlidande han ådagalade för allt menskligt ve, och huru innerligt han glädde sig att rädda människor från syndens till dygdens lif. Han kom en gång till Jakobs brunn, hungrig och törstig; men när han der räddat en syndig qvinna ifrån lastens väg, glömde han i glädjen häröfver både hunger och törst. Ja, det var för att frälsa ifrån skuld och synd till evig rättfärdighet och sällhet, som han nedlade sitt lif på Golgata.

Mycket mera kunde sägas om honom: århundredas studium och erfarenhet hafva icke kunnat mäta djupet af hans härlighet. Han är på mensklighetens himmel rättfärdighetens sol, en sol utan fläckar. Sådana anspråk, som hans, i förening med ett sådant väsen lemnar oss endast en riktig slutsats möjlig: att han är allt, hvad Bibeln säger honom vara. Men då nppenbaras äfven i Kristus den lefvande Guden. 1)

Ytterligare: *huru blifver människan frälst?* Bibeln säger oss, att människan i begynnelsen skapades helig, men föll genom eget fritt val i ett tillstånd af synd och skuld och blef så hemfallen under den oändligt helige Gudens straffande rättfärdighet. Ty Gud, såsom oändligt helig och rättfärdig, måste af

1) Förutom till sjelfva källan, Bibeln, må vi hänvisa läsaren till det bästa af den rika literatur öfver Kri-ti person och verk, som på sista tiden utvecklats. Synnerligen skulle vi förorda “The life of Christ” af F. W. Farrar. Se äfven “The character of Jesus” af H. Bushnell.

nödvändighet bestraffa synd. Nu lär Bibeln äfven menniskoslägtets enhet. Adam var släktet i dess frö. I honom genomgick det den afgörande pröfningen och föll. Huru mycket det än må tillväxa sedan, hvilat öfver det affallets skuld och bär det en syndfull natur, samt är derföre igenom alla leder under Guds rättfärdiga vrede och dom. Hvarje särskild individ af släktet måste under denna vrede och dom evigt förgås, såvida ej en den gudomliga rättfärdigheten fullt tillfredsställande ställföreträdare kan finnas. Gud, som är oändlig kärlek såväl som oändlig helighet, fann ställföreträdaren i sig sjelf. Fadren utgaf Sonen och Sonen utgaf sig sjelf, i det han för evigt antog menisklig natur, och trädde i förhållande till släktet såsom den andre Adam, utstod segrande det fullkomligaste prof och uppbar i sin oändligt heliga och älskliga gudamenskliga person vår skuld och dess rättfärdiga bestraffning. Så har Kristus blifvit Guds offerlam för oss, försoningen för våra synder, den som så tillfyllestgjort inför Guds rättfärdighet, att Gud för hans skull kan fullkomligt fritaga den skyldige ifrån all syndaskuld.

Å Guds sida är derföre vägen öppen för syndaren till frälsning, och han uppmanas till sinnesändring och tro på Kristus såsom sin alltillräckliga försoning inför Gud och sin ständigt lefvande förlossare och konung. Den, som tror, är frälst på grund af Kristi förtjenst, så att för Kristi offerdöds skull synden icke tillräknas honom. Han har genom tron tagit emot den redan för honom och för alla beredda frigörelsen ifrån all skuld, och är sålunda rättfärdiggjord genom

tron och har frid med Gud genom vår Herre Jesus Kristus 1). Men att icke tro är att stöta ifrån sig försoningens gåfva och det enda möjliga medlet till frälsning, att förblifva i sina synder och gå syndens oundvikliga dom till mötes. Alltså vänder sig Gud genom bibelordet till menniskan såsom till en fri och ansvarig varelse, föreställer henne hennes förtappade tillstånd och erbjuder henne fri förlåtelse genom Kristus Jesus. Med detta ord verkar äfven den Helige Ande till själens förnyelse eller pånyttfödelse, så att der en verklig omvändelse till Gud försiggår, sker detta genom Guds kraft. Genom denna kraft inser och känner man rätt sin syndfullhet och nöd samt utöfvar den tro, som är till frälsning. Utan denna Guds inverkan sker lika litet frälsningen som utan ett allvarligt och fritt vändande sig till Gud. Då menniskan hör frälsningens budskap och erfar Andens maning på hjertat, bör hon icke emotstå utan allvarligt vända sig till Gud, och när hon så gör, finner hon all till frälsningen erforderlig nåd. Det är alltså Gud, som först verkar på själen upplysande och förnyande. Under inflytandet af denna verksamhet vänder sig menniskan fritt till Gud, blifver delaktiggjord af gudomlig natur och får ett nytt och evigt lif, ett lif, hvars väsen är rättfärdighet, frid och fröjd i den Helige Anda, ett lif, hvilket alltså visar sig i en sann Kristi efterföljd, fullt af tro och alla Andens frukter. Der dessa frukter ej finnas, der fins ej heller det nya lifvet.

Men detta lif har blifvit inplantadt uti en natur,

1) Rom. 3: 23—26; 5: 1.

ännu behäftad med inneboende synd. Deraf en inre strid mellan det goda och det onda, en strid, i hvilken det onda undertryckes allt mer och det nya lifvet tillväxer i kraft och härlighet, såsom det heter: "Men vi alla, hvilka med afhöljdt ansigte, likasom i en spegel skåda Herrens härlighet, vi förvandlas till samma afbild ifrån härlighet till härlighet, såsom af Herrens Ande" 1). Det är: vi blifva genom Guds Ande, som fortfarande verkar i oss, allt mera lika vår Herre och Frälsare. Ja, den pånyttfödda själen eger den treenige Gudens inneboende och inverkan, hvarigenom hennes helgelse må fortgå i stor kraft 2). Hon är ansvarig för huru hon mottager denna Guds inverkan och huru hon använder de medel, genom hvilka Gud verkar upplysande och helgande. Dessa medel äro framför allt ordet, hvari man får allt mera skåda Jesus såsom sin oändligt tillräckliga lösen ifrån vreden; men äfven såsom sin fullkomliga föresyn uti hvarje dygd. Bibelns sedelära med sitt stöd i Kristi väsende och lif, är utan all jemförelse den högsta, den renaste och fullkomligaste sedelära på jorden. Tänkare hafva under årtusendenas lopp uttalat en och annan god grundsats, den de lärt af naturen; men de hafva aldrig, oberoende af Bibeln, framställt något, som kunde förnya en själ, och långt mindre hafva de genom ord och exempel gifvit en tillräcklig ledning för förnyade själar. Men Kristus har icke allenast gifvit oss en absolut fullkomlig sedelära utan äfven ett absolut fullkomligt lif. till ledning för den

1) 2 Kor. 3: 18.

2) Joh. 14: 23; 17: 26; 1 Kor. 3: 16; Fil. 1: 6.

förnyade själen mot fullkomlighetens mål. — Vidare bönen, hvarigenom den menckliga anden håller innerlig gemenskap med Gud, den oändlige Anden, och tillväxer derigenom i tro, hopp, kärlek och alla det nya lifvets höga egenskaper. I bönen förnimmes Guds närvaro, och när den uppsändes i öfverensstämmelse med Guds vilja samt i tro och för Kristi skull, följer bönhörelsen. — Församlingen med dess enkla, uttrycksfulla sinnebildliga instiftelser, dopet och nattvarden, företer andra medel för tros-lifvets tillväxt. I dopet och nattvarden framställas för ögat enkelt och lämpligt evangelii djupaste sanningar. Den delaktige uttrycker genom sitt frivilliga och hjertliga deltagande deri sitt behof af och sin tro på dessa sanningar; och Gud, som förordnat instiftelsen, erkänner derigenom den troende deltagaren för sitt barn och stärker genom sin kraftiga närvaro hans tros-lif. Mycket utvecklas ock detta lif genom ordets predikan, den gemensamma tillbedjan, det kristliga umgänget och de kristliga skyldigheterna i församlingen. — Till sist lofvar Bibeln att lifvets mångfaldiga skickelser skola samverka till den troendes högsta goda. Uti allt må han kunna se Guds fadershand, och af allt skall han hafva något att lära. Ingen pröfning skall blifva honom för svår, intet lidande skall drabba honom, utan der så behöfves. Den Allvise skall leda honom med sitt öga, den Allsmäktige skall bära honom på sina händer, till dess han fullkomnat segern.

Detta för oss till *frågan om det tillkommande*. I denna fråga säger oss Bibeln bestämdt och tydligt,

att alla, som här i lifvet äro i Kristus Jesus, efter döden på grund af Kristi förtjenst, genom Andens verkningskraft och genom den nya erfarenheten, då de skåda Gud, sin Förlossare, ansigte emot ansigte, befinna sig för evigt fria ifrån all inneboende synd, heliga och rena med Herren i utesäglig hängifvenhet och lycksalighet. Denna lycksalighet fulländas i och med uppståndelsen, när äfven kroppen är förlossad ifrån hvarje syndens följd, och förfinad och förädlad är den saliga menniskoandens fullkomliga redskap i en ny, för detta höga tillstånd passande skapelse.

Men alla, som dö utan att vara i Kristus, äro utan delaktighet i förlossningen; fortfarande syndfulla och stadfästade för evigt i sitt mot Gud fiendtliga väsen. De måste derföre sjelfva blifva dömda på grund af alla sina synder, och genom denna dom, hvari deras nu klarseende samveten skola fullt instämma, skilda för evigt ifrån Guds härlighets närvaro, ifrån allt hopp, all lycksalighet.

Så skola till sist alla knän böjas och alla tungor bekänna: en del i kärlekens hängifvenhet; en del i den samvetskänsla, som ärar domaren och fördömer brottslingen.

Alltså förklarar Bibeln enkelt och tillfredsställande syndens och skuldens allmänlighet i verlden och säger oss klart och bestämdt, hvad naturen icke kunnat säga oss, att Gud förlåter synd, samt huru förlåtelsen erhålles. Och detta gör den på ett sätt, som bibehåller och förhärligar såväl Guds helighet som hans kärlek och visdom, och som fullkomligt

tillfredsställer den om synd och skuld medvetna menniskan. Den säger oss äfven genom hvilken kraft vi kunna komma i fullt åtnjutande af all Guds nåd, och den framställer ett tillkommande lif med dess eviga sällhet eller eviga qval. Intet fattas till att göra Bibeln till just den religion, som menniskan behöfver, full af kraft och sanning.

Här må vi anmärka, att de bibliska lärorna icke blott utgöra sköna lärosatser, sammanbundna till ett trossystem, utan att de synnerligen visa sig i underbara fakta. I Gamla Testamentet är det mindre menniskan, som talar om Gud, än Gud, som talar till menniskan. Kristus Jesus är en historisk personlighet. Han har uppträdt i mensklighetens historia, en uppenbarelse och en uppenbarare ofvanifrån, ifrån Gudomens eget sköte. Troslifvet är en djup och kraftig erfarenhet, som går igenom alla tider och är nu hvad det var i Herrens och apostlarnes dagar, en verkan af Guds kraft, en ny skapelse, som fortskrider mot den himmelska fullkomlighetens mål. *Bibeln, som ursprungligen och i fullkomlighet inrymmer dessa underbara fakta och genom dem de läror, vi nu i korthet vidrört, kan icke vara af menskligt ursprung utan måste vara af Gud 1).*

1) En förträfflig afhandling om häri behandlade ämnen förekommer i "The Evidences of Christianity" af E. Dodge, sid. 115—182. Se för öfrigt hela det verket.

KAP. VII.

UNDERVERK OCH PROFETIOR.

Kristus uppträdande i historien, Gud uppenbarad i köttet, är det största underverk, i förhållande till hvilket alla andra äro såsom solstrålarne till solen, ett naturligt utflöde. Vi behöfva derföre icke förundra oss öfver, att vi finna underverk i Bibeln, nej vi kunna heldre förvänta, att de skulle förekomma. Detta kunna vi desto mera, som menniskan är så beskaffad, att hon, i en sak så vigtig som själens eviga frälsning eller förtappelse, gerna frågar uppenbararen: "Hvad tecken gör du då, att vi må se det och tro dig?" Sådana tecken innehåller Bibeln i rik mångfald.

Underverk kallas vanligen "under", "tecken", "verk" eller "kraftiga gerningar", alla betecknande benämningar; och de tillskrifvas framför allt Gud, men äfven understundom onda andemagter.

Den väsentliga skilnaden emellan Guds underverk och onda andars underverk är den, att de förra utgå omedelbart af Guds heliga och allsmäktiga vilja, alltid i rättfärdighetens och sanningens tjenst; då deremot de sednare äro tillstadda endast till en viss gräns och alltid stå i lögnens och syndens tjenst. Så heter det om den kommande antikrist: "hvilken tillkommelse sker efter satans verkningskraft med all lögnens magt och tecken och under samt med allt orättrådighetens bedrägeri ibland dem, som blifva förtappade" 1). Att sådana krafter voro i verksam-

1) 2 Tess. 2: 9, 10.

het, när Egyptens trollkarlar efterhärmade Guds tecken genom Moses, må vara troligt, äfvensom att de på andra tider visat sig. Enligt Bibeln skola de, som vi se, uppkomma igen i stor skala vid slutet af innevarande verldsålder. Det gäller då att pröfva, i hvars andas tjenst de utföras. Hvad beträffar katolska kyrkans föregifna underverk, äro de tydligen intet annat än mer eller mindre groft utförda taskspellarekonster och bedrägerier för att uppehålla ett falskt religionssystem, hyllande den åsigt, att ändamålet helgar medlen. De äro således i ingen mening underverk.

Af det föregående synes, att underverkets vittnesbörd beror på dess natur, på den anda, i hvilken det åstadkommes och på dess ändamål. Om det icke förnuftigtvis kan tydas annat än såsom en Guds kraft, endera omedelbart åstadkommande något nytt i naturen eller användande deri nedlagda krafter, om det sker i en god anda samt för ett godt och heligt mål, så är det af Gud och bekräftar, att den, genom hvilken det sker, är sänd af Gud, och att hans ord är Guds ord. Sådana äro alla Herrens underverk. Sådana voro apostlarnes och profeternas underverk. Utan undantag skedde de i en sann gudsfruktans eller i den absoluta helighetens anda: det må nu vara till straffdomars utförande öfver onda menniskor, såsom när Röda Hafvets vatten, vid utsträckandet af Mose staf, rusade tillbaka och dränkte Faraos förföljande här, eller när solen och månen stodo stilla på himmelen för att gifva Josua tillfälle att förgöra en fiendeskara, hvars syndamått var fullt; eller det må

vara, som så vanligt är fallet, till hjälp i någon stor nöd, såsom då det förtryckta Israel frälstes ur den egyptiska trälldomen, eller såsom i den stora rikedom af underverk, hvilka utfördes af Herren, när han helade alla slags sjukdomar ibland folket och uppväckte en och annan död och återgaf dem åt sina anhöriga.

Uti alla dessa under ligga äfven de rikaste lärdomar: de äro tecken för verlden, att Gud är dess Herre och Domare samt å andra sidan, att den nåd och kärlek, som så gerna frälste från kroppsligt lidande, ännu mycket mera vill frälsa hela menniskan från synd, skuld och dom. Många underverk äro äfven högst lärorika på ett annat sätt. När den ormsprungne israeliten i öknen blef helbregda genom att se på den upphöjde kopparormen, framskymtade deri läran om frälsning ifrån syndens gift och död genom tron på den korsfäste Kristus, gjord till synd för oss 1). Detsamma var tydligen också fallet, i det mordängeln, när han såg lammets blod på israelitens dörrträ, skonade honom ifrån den dödsdom han utförde på egyptiernas förstfödda. När Herren uppväckte Lazarus ifrån de döda, lärde han på samma gång, att han sjelf är uppståndelsen och lifvet, att den som tror på honom, skall hafva evigt lif; och dessa underbara ord, innebärande att han var i sanning Gud, uppenbarad i köttet, bekräftades vidare genom hans egen uppståndelse. Och hvem vill väl påstå, att icke "Gud med oss" är det mäktigaste tecken af stor och synnerlig nåd samt af hopp för en fallen verld ! Alla

1) Joh. 3: 14, 15.

de bibliska under, hvilka tydligen utgått af Guds kraft, stå i det närmaste sammanknippade med de höga, heliga, menniskan tillfredsställande och fräl-sande sanningar vi nyss vidrört, och äro gifna till bekräftelse på deras gudomliga sändning, som gifvit världen dessa sanningar, och så på dessa sanningars gudomliga ursprung. De äro den himmelske konun-gens eget insegel på hans budskap till världen, intryckt med hans allmagts hand 1).

Likasom underverken äro ett insegel på bibel-ordets gudomliga ursprung, så äro *profetiorna* ett mäktigt vittnesbörd om samma sak. Bibeln är profetisk allt igenom. Knappast har syndafallet inträffat, när löftet gifves, att qvinnans säd skulle söndertrampa ormens hufvud, en profetia, som gick i fullbordan tusentals år derefter. Knappast hafva de första men-niskorna blifvit utdrifna ur paradiset, när offren före-komma, en inrättning, hvilken profetiskt pekade framåt till försoningsoffret på Golgata. Förutsägelsen om floden, som kom Noah att bygga arken, fick sin uppfyllelse, så snart Noah på Herrens befallning in-gått i denna ark. Sjelfva namnen på Noahs tre sö-ner voro profetiska. Schem betyder minnestecken, och huru hafva icke judarne, af Schems afkomlingar, genom deras underbara historia blifvit ett evigt min-nestecken! Cham betyder het, varm, och Chams af-komlingar bosatte sig i Gamla världens hetaste län-der. Jafeth betyder vidt utbredande, och är det Ja-feths afkomlingar, som så vidt utbredt sig öfver norra

1) Se fullständigare "Notes on the miracles of our Lord" af R. C. Trench

Asien, Europa och Amerika, och som ännu hålla på att utbreda sig. Noahs profetior om dessa söners afkomlingar hafva gått i fullbordan: Cham har blifvit en träl under både Schem och Jafeth; Schem har först undfått de gudomliga uppenbarelserna, och Jafeth har kommit att bo i Schems andliga hyddor. Abraham undfick flera gånger af Herren löftet, att hans säd skulle besitta Palestina, och att i hans säd alla slägten på jorden skulle blifva välsignade. Judarne hafva egt Palestina och skola ännu en gång, enligt andra profetior, komma att besitta det; och af Abrahams säd kom Kristus, som blifvit till outsäglig välsignelse för många slägter, och som, enligt många profetior, en gång skall blifva det för ännu flera, när han störtat antikrist och hela jorden skall blifva öfvertäckt af hans äras kunskap. Melchisedek uppträder i historien, en prest af högre ordning än det sedermera inrättade aaroniska presterskapet, och på samma gång en konung. Hans namn betyder rättfärdighetens konung och det rum, der han regerade, var fridens boning (*Shalem*, fridfull, fullkomlig). Hans uppträdande i historien är sådant, att man ej skulle veta om hans slägtledning, om hans begynnelse eller om hans slut på lifvet. På detta sätt var han en förebild till Kristus, den sanne profeten och konungen, rättfärdighetens och fridens konung, han som i verklighet var utan begynnelse och utan ända, den evige 1). Israels fyrahundraåriga (i rundt tal) vistelse i Egypten förutsades för Abraham 2). Förr

1) Jemf. 1 Mos. 14: 18; Ps. 110: 4; Ebr. 7.

2) 1 Mos 15: 13.

än Ismael föddes, angafs hans och hans efterkommandes, de ismaelitiska arabernas, sinnelag. Hans hand skulle vara emot hvar man, och hvars mans hand skulle vara emot honom. Hagars och Saras historia var förebildlig. Sodoms och Gomorras undergång förutsades.

På samma sätt fortgår profetian framgent igenom Moseböckerna. Den yttrar sig i förebilder och omedelbara förutsägelser, i löften och hotelser, i syner och drömmar. Israel blir i sitt uttåg ur Egypten, sin vandring i öknen och sitt intåg i Kanaan en förebild till den andliga församlingen. Dess af Gud förordnade inrättningar: presterskapet, tabernaklet, offren blifva mångsidiga och härliga förebilder till Kristus och hans försoningsverk. Jakob profeterar om sina söner, Moses om Israel, båda om Kristus. De historiska böckerna genomgås äfven af profetians ande, Psalmerna ännu mera, och på konungatiden lefde och verkade de fleste af de stora profeter, hvars särskildt profetiska skrifter blifvit bevarade i Bibeln. Några af dem lefde under och efter fångenskapen. I det Nya Testamentet tillämpas oupphörligt profetiorna om Kristus på hans lif och verk. Sjelf antyder han ofta, att profetian har sin uppfyllelse i honom. Hans språk med afseende på framtiden är profetiskt. Apostlarne uttala äfven profetior, och Uppenbarelseboken är en i meningsdiga bilder uttalad profetia om tiden framåt, intill ändan.

Så är Bibeln en profetisk bok från början till slut; och som dess profetiska innehåll hufvudsakligen

rör sig om Kristus och hans rike, är det här sant, att "Jesu vittnesbörd är profetians ande" 1).

Vi öfvergå nu till några särskilda förutsägelser (egentliga profetior), på det vi må bättre påminnas om naturen af profetians vittnesbörd.

Allaredan i Mose skrifter läsa vi om de förskräckliga straffdomar, som skulle öfvergå judafolket för deras stora synders skull. Der heter det bland annat: "Herren skall föra upp emot dig ett folk fjerran efter, ifrån världens ända, såsom örnen flyger, ett folk, hvars tungomål du ej förstår: ett hårdstint folk, som icke skall hafva försyn för den gamles person, ej heller förbarna sig öfver den unge: och han skall förtära frukten af din boskap och frukten af ditt land, till dess du blifver förgjord, och skall intet lemna dig öfrigt i korn, vin och olja, i afvel af få eller får, till dess han gör dig om intet, och han skall tränga dig i alla dina portar, till dess dina höga och fasta murar nedstörta, på hvilka du dig förlitar i allt ditt land; och du skall trängd varda i alla dina portar i hela ditt land, som Herren din Gud dig gifvit hafver. Du skall äta din egen lifsfrukt, köttet af dina söner och döttrar. . . ." 2). Uti denna profetia igenkänna vi romarne, som kommo "fjerran efter", med en armé, tagen från Frankrike, Spanien och England, hvilka länder på den tiden omtalades såsom "verldens ända". De voro stolta eröfrare, som med örnfanan i spetsen störtade sig på sitt rof, och så när utrotade folket ur Palestina. Den förskräckliga förö-

1) Uppb. 19: 10.

2) 5 Mos. 28: 49—53.

delse, som öfvergick landet, isynnerhet dess hufvudstad, finna vi förutsagd i andra profetior, ja till och med af Herren Jesus sjelf. Fienderna skulle icke spara hvarken gamla eller unga; de skulle sköfla landet; och judarne skulle genomgå en vedermöda så stor, att dess like aldrig varit sedd ifrån världens begynnelse. De skulle falla för svärdsegg och fångne bortföras till alla folk, och Jerusalem skulle blifva förtrampadt af hedningar. Allt detta har noga gått i fullbordan. Oroligheter började genom falske profeter. Blodiga uppror utbröto öfver hela Syrien och sträckte sig snart till Alexandria och till Rom. I Alexandria dödades 50,000 judar på en gång. Hungersnöd och sjukdomar rasade. Städer förstördes genom jordbäfningar. I Jerusalem inträngde sig en stor människomassa, af hvilka många voro röfvare. Dessa förorsakade inbördes strid, så att tusentals judar föllo för sina medbröders svärd. Hungersnöden blef så förskräcklig, att till och med en moder slagtade och åt sitt eget barn! Ruttnade människokroppar såg man allestädes på gatorna, och somliga hus voro fullpackade af lik. På öppna platser lågo de i högar och vattenledningarne igendämdes af dem. Romarne korsfäste dagligen omkring 500 fångar utanför Jerusalem, till dess ingen plats mera fanns öfrig för korsen. Huru förskräcklig föll icke nu på judarnes hufvud deras begäran, när de i sitt bittra hat mot Jesus ropade: "Korsfäst! korsfäst! Hans blod komme öfver oss och öfver våra barn!" Det beräknas, att 1,100,000 människor omkommo under stadens belägring samt vid de segrandes angrepp och plundring,

och då Jerusalem slutligen stod i lågor, rann dess invånares blod i strömmar utför dess gator. Men icke nog härmed, ty i judarnes öfriga städer och an-
norstädes dödades, enligt Josefi beräkning, öfver 240,000 judar.

Ytterligare förutsades om dem: "Herren skall förskingra dig ibland alla folk, ifrån ena världens ända till den andra . . . och ibland de folken skall du ingen ro hafva och ingen hvila få för ditt fotabad; och Herren skall gifva dig der ett bäfvande hjerta och försmäktande ögon och förtvinande själ" 1). Det är nu öfver 3000 år sedan denna profetia uttalandes; judarne hafva sedan dess varit en mächtig nation; men i dag, huru se vi dem ej förskingrade bland alla folk! Sannerligen, profetian har inför våra egna ögon nått sin uppfyllelse! Förskräckliga hafva ock de lidanden varit, som judarne måst utstå. Förföljda och trängda på alla håll, hafva de understundom fallit i så svår förtviflan, att de, för att mildra lidandet, hafva mördat hvarandra. Deras hjerta har varit bäfvande, deras ögon försmäktande och deras själ förtvinande.

Men likasom profetiorna om judafolket noggrant uppfylts, så hafva också profetior om deras land och andra kringliggande länder och mäktiga städer gått i fullbordan. Palestina skulle härjas af fiender, dess städer förstöras, dess fält betäckas med törne och ligga obrukade, dess vägar vara öde, Samarien förvandlas till en stenhop och Jerusalem förtrampas af hedningar, till dess hedningarnes tider blifvit upp-

1) 5 Mos. 28: 64, 65.

fylda. Huru allt detta gått eller håller på att gå i fullbordan, derom vittnar noggrant historien. Landet har blifvit härjadt af kaldeer, syrier, egyptier, romare, araber, tartarer och turkar. Under de sistas soldatförtryck och under kringströfvande arabers laglöshet har det nu länge suckat. Många af dess städer hafva blifvit ödelagda. Det mycket fruktbara landet är på många ställen så öfverväxt med törne och tistlar, att man knappast kan bana sig väg för dessa, och af de många och stora vägar, som fordom så flitigt begagnades, finnas nu endast några få spår. Samarien är en stenhop, och Jerusalem är förtrampadt af hedningar ända till denna dag.

Ammon, Moab och Filistea hafva blifvit ödelagda på det sätt profetian förutsade. Edom har sett den dom öfvergå sig, som af profeten Esaias förkunnades. Om Nineve säger profeten Nahum: "Der skall eld uppfräta dig och svärd förgöra dig, det skall uppfräta dig, likasom flygmasken, vore du än så talrik som flygmasken, vore du än så talrik som gräshoppan. . . . Ingen lindring för din skada, obotligt är ditt sår" 1). Nineve, fordom så folkrik och så mächtig, förderfvades så i grund, att man för en lång tid icke visst hvarest dess läge varit. Först nyligen har man funnit dess lemningar. Babel var en af sin tids rikaste och största städer. Det betäckte allraminst en yta fem gånger så stor som London! Dock var ej denna yta, som låg inom murarne, helt och hållet bebyggd. En stor del begagnades till lustgårdar, parker, trädgårdar o. s. v. Murarne voro så stora, att

1) Nah. 3: 15, 19.

man med skäl kallat dem "konstgjorda bergskedjor". Staden egde ofantliga palats och tempel. Men det väldiga och sköna Babel var ett lastens näste; och profetiorna, hvilka alltid afkunnade de rättvisaste domar, uttalade också sin "tunga" öfver Babel. Då det stod i sin fägring, utropade Esaias: "Babel är fallet, det är fallet och alla deras gudars beläten äro slagne ned till marken" 1). Han förutsäger hundra år förr än Cyrus föddes, att denne skulle blifva ett verktyg i Guds hand att störta Babel och hemsända de fångne judarne 2). Jeremias säger bland annat: "Reser ett banér upp, utroper det och fördöljer det icke, och säger: Babel är vunnen, bel står med skam, merodoch är sönderkrossad; hennes afgudar äro till skam vordne, och hennes gudar äro sönderslagne. Ty ett folk drager upp emot henne nordanefter, det skall göra hennes land öde, så att ingen skall bo deruti. . . . För hennes vrede skull måste hon obebyggd ligga och varda alldeles öde: alla de som gå fram om Babel skola förundra sig. . . . Svärdet skall komma, säger Herren, öfver de kaldeer och öfver de inbyggare i Babel, och öfver dess förstar, och öfver dess visa. . . . Torka skall komma öfver deras vatten, att de skola uttorkas: ty det är ett afgudaland. . . . Du som vid stora vatten bor, och stor rikedom hafver, din ände är kommen. Jag skall vedergälla Babel. . . . och göra ett förbrändt berg af dig. Ruster folken emot henne, nämligen konungarne af Medien. . . . Och Babel skall varda till en stenhop, och till en

1) Es. 21: 9.

2) Es. 44: 28 och framgent.

drakaboning, till ett vidunder, och till ett hvisslande, att der ingen bo skall Medan de hete äro vill jag anrätta dem ett gästabad och göra dem druckna, att de, när som de bäst jubilera, skola insomna i den evigasömnen Ty förstöraren kommer öfver Babel, och hennes hjeltar varda gripne, deras bågar varda sönderbrutne; ty vedergällningens Gud, Herren, skall henne väl betala” 1). Dessa höga profetior hafva ordagrant gått i fullbordan. Cyrus gräfdde en kanal och afledde Eufrats vatten, hvarigenom han beredde sig ett tillfälle att tränga in i staden, hvilket han gjorde en natt, då en babylonisk årsfest firades. Furstar och öfriga inbyggare voro då berusade, och mördades utan förskoning af den inträngande fienden. De insomnade efter sitt rus i den “eviga sömnen”. Men gå och betrakta Babels ruiner! — Hvilket förskräckligt öde! Blott vilda djur trivas nu bland dess tegelstensmassor. Icke ens araberna slå upp sina tält der. De frukta de vilda djuren och hysa en vidskeplig förskräckelse för onda andar, som de tro hafva sitt tillhåll bland ruinerna. Profeten säger: “Att ock de arabier der ingen hydda göra skola, och herdar der icke lägga sina hjordar, utan öknens djur skola der lägga sig” 2). Alexander den Store försökte visserligen att återupprätta Babel, men profetian hade sagt: “Tager salvan till hennes sår, om hon till äfventyrs måtte helad varda. Vi läka Babel, men hon låter sig icke läka” 3): och allt Alexanders be-

1) Se utförligare Jer. 50 och 51 kap.

2) Es. 13: 20—22.

3) Jer. 51: 8, 9.

mödande "läkte" icke den fördömda staden: den liknar nu ett "förbrändt berg", hvarpå ingen bor.

Tyrus, en gång jordens mäktigaste sjöstad, var också behäftad med särskilda synder; och mot denna stad uttalade Hesekiel bland annat följande profetia: "Derföre säger Herren, Herren alltså: Si, jag vill till dig, du Tyrus, och skall låta många folk uppstiga emot dig, likasom hafvet upplyfter sig med sina böljor. De skola förderfva murarne i Tyrus och nedrifva hennes torn; ja, jag skall ock bortsopa stoftet derutaf och göra henne till en bar klippa. Hon skall varda till ett skär i hafvet, der man utbreder fiskegarn, ty jag hafver det talat, säger Herren" 1). Denna profetia har också bokstafligen gått i fullbordan. Det gamla Tyrus förstördes af Nebukadnezar; hvarefter dock en ny stad uppstod, ej långt från den gamla, på en ö, ett litet stycke ut i hafvet. Men den macedoniske eröfraren kom, och för Alexander den Store föll slutligen den nya staden, efter det "stoftet" blifvit bortsopadt der den gamla hade stått. Alexander lät nämligen föra alla qvarlefvor af ruiner ut i sjön samt uppgräfdde till och med sjelfva marken, der Tyrus hade stått, för att med jorden bygga en väg till klippön. Genom detta medel lyckades han att uppnå och förstöra det nya Tyrus; och stället der det en gång stod blef med tiden "ett skär i hafvet, der man utbreder fiskegarn". Fritänkaren Bolney, som skrifver om Palestina och angränsande länder, anför såsom "ett värderikt fragment från forntiden" Hesekiels beskrifning af denna stads storhet, och hans

1) Hes. 26: 3—5.

profetia om dess förstörelse; samt medgifver uttryckligen, att "tidens vexlingar, eller rättare grekernas och muhamedanernas barbari hafva fulländat denna förutsägelse". Dessa profetior och deras noggranna uppfyllelser säga oss tydligt, att Herren är "vedergällningens Gud", hvilken icke låter gäcka sig; och de äro en borgen för, att de profetior, som ännu återstå med afseende på sednare tiders gudsfiendtliga makter, äfven skola gå i fullbordan.

Vi öfvergå nu till profetior om Kristus. Sådana äro ganska talrika och gifva en högst noggrann beskrifning af honom. Vi finna allaredan i historien om menniskoslägtets första föräldrar, att han skulle födas af en qvinna: "Jag skall sätta fiendskap emellan dig och qvinnan, och emellan din säd och hennes säd. Densamme skall söndertrampa ditt hufvud, och du skall stinga honom i hans häl" 1). Sedermera se vi, att hans moder skulle vara en trolofvad och obefläckad jungfru: "Si jungfrun varder hafvande och föder en son" 2). Det förutsades, att Han skulle vara af Abrahams efterkommande: "I din säd skola alla folk på jorden välsignade varda" 3). Han skulle komma af Juda stam och Davids hus 4). Så skedde det äfven. Tiden, när han skulle komma, finnes noggrant förutsagd. Sålunda säger redan Jakob: "Spiran skall icke vika ifrån Juda, eller herrestafven från hans fötter, till dess hjelten kommer; och honom skola folken tillfalla" 5). Och den siste

1) 1 Mos. 3: 15.

2) Es. 7: 14.

3) 1 Mos. 22: 18.

4) 1 Mos. 49: 8—10; Es. 11: 1; Jer. 23: 5, 6.

5) 1 Mos. 49: 10.

profeten, Malaki, förutsäger, att han skulle komma, medan templet ännu stod: "Och med hast skall komma till sitt tempel Herren, den I söken, och förbundets Ängel, den I begären: si han kommer, säger Herren Zebaoth" 1). Först 37 år efter Jesu död förstördes templet och judafolket upphörde att vara en nation i sitt eget land. Ja, profeten Daniel förutsade till och med, hvilket år Kristus skulle uppträda, och när han skulle dödas. "Så vet nu och märk till, ifrån den tiden då befallningen utgår, att Jerusalem skall igen uppbyggd varda, intill den försten Kristus, äro sju veckor, och två och sextio veckor. . . . och efter de två och sextio veckorna skall Kristus dödad varda" 2). Dessa årsveckor angifva alldeles riktigt tiden för Kristi offentliga uppträdande. Profeten Mika förutsade, att han skulle födas i Betlehem 3); och, som vi veta, gick äfven detta i fullbordan. Att han skulle hafva en föregångare förutsades af Esaias: "En predikares röst är i öknen: bereder Herrens väg" 4). Esaias säger bland annat om den verksamhet, som Kristus skulle utöfva på jorden: "Herrens, Herrens Ande är öfver mig, derföre att Herren hafver smort mig till att predika evangelium för de elända; han hafver sändt mig till att förbinda de förkrossade hjertan, till att predika de fångar frihet och de bundna förlossning, till att predika ett nådeligt Herrens år, och en vår Guds hämndedag" 5). —

1) Mal. 3: 1. Jemför Joh. 2: 13 o. s. v.

2) Dan. 9: 25, 26.

3) Mik. 5: 1.

4) Es. 40: 3.

5) E-. 61: 1, 2.

Huru sant detta var om Jesus! Huru var det icke hans "mat och dryck" att predika frälsningens budskap till de "elända"! Huru mångt förkrossadt hjerta förband han icke! Huru många både syndens och sjukdomens fångar förlossade han ej! Hvilken stor och allmän Guds nåd har icke han förkunnat, och huru klart har han icke talat om en tillkommande dom! Hans väsende, såväl som åtskilliga drag af hans lefnad och död, framställas genom många profetior: "På honom skall hvila Herrans Ande, vishets och förstånds ande, råds och starkhets ande, Herrans kunskaps och fruktans ande. . . . Han skall med rättvisa döma de fattiga, och skipa dom efter rätt för de elända på jorden, och skall slå jorden med sin muns staf, och med sina läppars anda dräpa de ogudaktige. Rättvisa skall vara hans höfters bälte, och trohet bältet om hans länder" 1). "Du älskar rättfärdighet och hatar orättfärdighet" 2). "Han skall icke skria eller ropa, och hans röst skall man icke höra på gatorna. En förbråkad rö skall han icke sönderbryta, och en rykande veke skall han icke utsläcka: han skall lära hålla rätten i sanning" 3). "Han skall föda sin hjord såsom en herde" 4). "Man gaf honom bland ogudaktiga sin graf. . . . ändock han ingen orätt gjort hade, ej heller något svek uti hans mun var" 5). "Nitälskan för ditt hus hafver frätit mig, och deras försmädelser, som dig häda, hafva

1) Es. 11: 2--5.

2) Ps. 45: 8.

3) Es. 42: 2, 3.

4) Es. 40: 11.

5) Es. 53: 9.

fallit uppå mig” 1). “Du dotter Jerusalem, gläd dig. Si, din Konung kommer till dig, en rättfärdig och en hjälpare; fattig, och rider på en åsna och på en åsninnas unga fåle” 2). “Han var den aldramest föraktade och vanvördade, full med värk och krankhet: Han var så föraktad, att man gömde bort ansigtet för honom. . . . Men han är sargad för våra missgärningars skull och slagen för våra synders skull. . . . Då han näpst och plågad vardt, lät han icke upp sin mun; såsom ett lam det till slagtning ledes, och såsom ett får det stilla tiger för sin klippare, och låter icke upp sin mun” 3). “Jag höll min rygg till dem, som mig slog, och mina kindben till dem som mig ryckte” 4). “Min Gud, min Gud, hvi hafver du öfvergifvit mig? Jag ryter, men min hjälp är fjerran. . . . Jag är en mask och icke menniska; menniskors begabberi och folks föraktelse. Alle de som se mig, bespotta mig, gapa upp med munnen, och rista hufvudet: han befalle det Herranom, han hjälpe honom ut, och undsätte honom, om han hafver lust till honom. . . . Hundar hafva kringhvärfvt mig, och de ondaskapets rote hafver ställt sig omkring mig; mina händer och fötter hafva de genomborrat. . . . De skifta mina kläder emellan sig och kasta lott om min klädnad” 5). Hvilken kan väl läsa dessa profetior, utan att genast igenkänna Herren Jesu väsende, samt hans lidande och död? Hans lidande är så nog-

1) Ps. 69: 10.

2) Sak. 9: 9.

3) Es. 53: 3, 5, 7.

4) Es. 50: 6.

5) Ps. 22: 2, 7, 8, 9, 17, 19.

grant förutsagdt, att man i profetian återfinner de minsta enskildheter deraf, händernas och fötternas genomborrande, sjelfva de ord som gingo från hans läppar, då han hängde på korset, och lottkastningen om hans kläder!

Dessa exempel må vara nog för vårt ändamål. De visa, att profetian icke är en blott gissning eller ett blott orakel, som må vara sant, hvad än utgången måtte blifva. Den är ofta lika tydlig som de profetior, ur hvilka vi nu gjort några utdrag; och när den, för att hålla menniskan vaksam och för att hindra falsk uppfyllelse, rör sig i svårtydda sinnebilder, är den likväl så pass klar, att man på förhand kan se uppfyllelsens hufvuddrag, och när denna kommit, hvarje enskildhet deraf tydligt afspeglad i den bildliga förutsägelsen. Den rör sig om Guds rikes stora angelägenheter, och den sträcker sig ofta till de minsta enskildheter och står sålunda långt utöfver all menschlig beräkning och förmåga. Likasom underverket, är den i rättfärdighetens tjänst och i förbindelse med Bibelns höga och fullkomliga läror. Den är ett uttryck af Hans Anda, som ser slutet ifrån begynnelsen, och som styr i rättfärdighet och nåd ibland menniskors barn. *Alltså hafva vi uti Bibeln "ett fast profetiskt ord", det vi göra väl uti att gifva akt uppå, ett ord af Gud, rikligen besegladt och bevittnadt genom underverk och profetior 1).*

1) Se förutom Bibelns text och kommentarier bland andra verk "Vittnesbörd om uppfyllelsen af Skriftens profetior" af A. Keith: "The Scripture Types" af J. S. Frey; "The Perfect Sacrifice" af B. W. Newton.

KAP. VIII.

BIBELN I HISTORIEN.

Omkring 1500 år före Kristus skref Moses. Bakom honom i tiden låg Israels historia: träldomen i Egypten, härkomsten från Jakob, Isak och Abraham. Noggrant hade detta genom sina inrättningar och tänkesätt afskilda folks öden bevarats, det må nu vara i skrift eller hittills i den oafbrutna muntliga traditionen. Enkelt berättar Moses hufvuddragen deraf, så enkelt, så sanningslikt, att vi ej kunna betvifla dess riktighet. Vi hafva alltså här med säkerhet verklig historia till Abraham, omkring 2000 år före Kristus, under det profanhistorien måste af brist på trovärdiga historiska urkunder, låta sagoperioden vara intill fem a sex hundra år före Kristus. Men Moses går ännu längre tillbaka och beskriver, fri från det fabelaktiga, floden, i sagan känd äfven af andra folk, och före floden människoslägtets utveckling från ett enda af Gud omedelbart skapadt par. Huruvida han härvid anlitat skriftliga anteckningar eller traditionen, är ej af så stor vigt för oss att veta; enär samma Ande, som gaf honom kännedom om jordens daningsperioder, så att han kunde riktigt skriva derom, årtusenden förr än geologien uppdragat dem; väl kunde hafva ledt honom rätt äfven ifråga om historien före floden. Denna Ande är densamma, som med ofelbar visshet förutsäger det tillkommande, hvilket ock, som vi sett, skedde genom Moses. Det är dock icke otroligt, att Moses egde den klaraste och sannaste tradition ända ifrån Adam.

Abraham lefde t. ex. när Shem ännu lefde, Shem när Noah, Noah när många af Adams samtida lefde, så att, på grund af den långa lifslängden före floden, endast tre generationer behöfdes mellan Adam och Abraham. En riktig slägtets historia kunde alltså med lätthet hafva muntligen bevarats, tills den genom Moses fick skriftlig form. Att så verkligen skett, fast äfven möjligen en och annan skrifven urkund funnits att tillgå, göres af det vi redan sett utaf Bibelns natur tillräckligt visst. Men då följer, att Bibelns skrifter, för öfrigt historiska och profetiska, utan all gensägelse äro de viktigaste såväl som de äldsta af alla forntidens tillförlitliga urkunder. Den andra äldsta forntidslitteraturens fabelaktiga, afgudiska och mytiska qvarlemningar, såsom kinesernas Kings, hinduernas Vedas, persernas Zend Avesta och grekernas Illiad, kunna icke för ett ögonblick uthärda en jemförelse med Bibeln. Här bör ej förbises den bekräftelse på den bibliska historiens sanning, som genom sednare tidens upptäckter kommer till oss från Egyptens minnesstoder och från Babels och Nineves ruiner. Målningar, skulpturer och otaliga inskrifter bland dessa fornlemningar bekräfta på ett slående sätt de bibliska berättelserna och kasta understundom ljus öfver dunkla ställen i den Heliga Skrift.

Låtom oss nu spåra *Bibelns inflytande* under historiens lopp. Vi kunde väl härvid redan hafva skäl nog att anlita Bibeln sjelf i fråga om menniskoslägtets tidigaste historia; men för argumentets skull må vi i stället börja med Mose tid. Huru såg det

då och framgent ut i världen? Såvidt man kunnat inhemta af den digra äldsta hinduliteraturen, hade redan omkring denna tid ur enklare åsigter såväl en väldig polyteism som den brahmanska panteismen, hvars förderfliga följder vi förr nämt, uppstått i Indien. Af andra källor har man anledning tro, att åtminstone ej långt efter Mose tid uppkom i Persien en samvetsförvirrande dualism, tron på en ljusets och en mörkets gud — Zoroasters lära. I Babylonien och vester ut till Medelhafvet blef en grym och liderlig sol och mån-dyrkan rådande — dyrkan af Baal eller Moloch och Astarte eller Astharoth, förekommande äfven med andra namn. I Grekland kom en polyteism till stånd, hvars gudar regerades af de lägsta menskliga passioner, och hvars inflytande på den sedliga känslan derföre var högst förnedrande, om än de sköna former, det poetiska snillet förstod att gifva den, voro estetiskt bildande. I Egypten rådde allaredan på Mose tid en låg djurdyrkan.

Omgifna på alla håll af mäktiga folk, hvilka voro genomträngda af dessa hedna-religioner, lefde Israels barn, sjelfva starkt benägna för och ofta illa besmittade af afguderiet. Men ibland dem yttrade sig i underbara tilldragelser och skrift det, som undan för undan blef bibelordets innehåll; och inflytandet deraf var, att inom detta folk bevarades tron på en enda Gud, helig och kärleksfull, rättfärdig och barmhertig, världens skapare och uppehållare, den ogudaktiges domare, den ångerfulles frälsare, sitt folks herde och konung. Deras religiösa inrättningar voro fria ifrån hedniska begrepp, förkunnande

nödvändigheten af renhet i lifvet, botfärdighet för synden och tillit till en af Gud sjelf stiftad försoning. Deras offer och många andra typer såväl som deras profetior pekade framåt till den kommande Förlossaren, Israels hopp, skådad med klar trosblick af mången, om än dunkelt af de fleste. Denna tro utöfvade ett mäktigt inflytande öfver hela folket och uppväckte hos mången medlem deraf en djup gudsfuktan och en rik andlig erfarenhet, hvaraf vi se så många härliga uttryck i Bibeln, dels i exempel, dels i dess för alla tider outtömliga, lärorika skatter af andlig sång och undervisning. Så är kontrasten emellan den verldsvida hedendomen och den israelitiska tron outsäglig, vittnande om ett inflytande i Israel, som icke kunde hafva varit mindre än den sanne Gudens; och som detta inflytande kom genom bibelordets innehåll, bevisar sig detta ord igen såsom Guds ord.

Men låtom oss gå vidare. Hedendomen frambragte storverk i byggnadskonsten nästan allestädes. Filosofien, poesien, värtaligheten och skulpturen drefvos till den största höjd i Grekland, och lag fick sin högsta utveckling i Rom. Den bildning, hvartill hedningen i sin egen kraft höjde sig, var i många afseenden så fullkomlig, att än i dag de mest civiliserade folk deri finna af sina yppersta mönster. Men ifråga om en sann, frälsande gudskänedom rådde dock ett ogenomträngligt mörker. Intet till och med af det de visaste framhöllo hade magt ens öfver dem sjelfva, mycket mindre öfver massan af folket. Förståndets, skönhetssinnets och rättskänslans bildning kunde icke rädda från sedlig undergång, när hjertat

uppstält falska föremål för sin dyrkan, och själen saknade ljus och kraft ofvanifrån. Derföre sjönk också hedendomen, oaktadt de bildningsmedel den skapat, i allt djupare sedeförderf.

Under Greklands bästa tid helgades qvinnor åt en okysk Venus-dyrkan, och vid kristna tidehvarfvet början var liderligheten allmän ibland det grekiska folkets mest bildade qvinnor. Huru ruttet hela samhällsskicket var, kan man nu knappast föreställa sig. De onaturligaste laster öfvades, och all skam för synds skull tycktes vara borta. Ännu värre var på den tiden tillståndet i Rom. Vid sjelfva hofvet utöfvades den skamlösaste liderlighet. Frosseri och slöseri i en otrolig skala voro vanliga bland de rike. Otaliga menniskolif uppoffrades på det grymmaste sätt för att tillfredsställa någon nyck eller någon passion af den förgudade kejsaren; och de rike anställde för sitt eget och för folkmassans nöje ordentliga slagtingar, i hvilka deras slafvar måste kämpa på lif och död. Konsten begagnades, såsom i Grekland, i de ohelgade passionernas tjenst, och allt af den omfattande och tankfulla grekiska filosofien, som fann något fotfäste i Rom, var en högmodig stoicism och en köttslig epikurism. Den förra var panteistisk i sin gudsåskådning och uppstälde såsom högsta målet för människans lif fullkomlig känslolöshet under alla skiften. Den som lefde efter den stoiska visdomen, var sig sjelf nog och hade rätt till omätligt skryteri. Den sednare var helt och hållet materialistisk och gjorde den timliga njutningen till människans högsta mål. Många romare voro skeptiker, hvilka betvivlade

allt vetande och all tro. Visserligen höjde en och annan ädlare själ sin röst emot det öfverhandtagande förderfvet, men detta hjälpte ej; och hvad tillståndet var i Rom och i Greklands större städer, det blef det också annorstädes inom det romerska riket.

I sjelfva Judalandet, der man nu under fyra hundra år ej hört en profets röst, hade tillståndet mycket försämrats. En ny lag, som sedermera fick skriftlig form i rabbinernas Talmud, hade småningom uppkommit och undergrävt det äkta inflytandet af den sinaitiska lagen. En blind fariseism, skenhelig och högmodig, regerade flertalet af dem, som ville vara lagkloka, och en tviiflande saduceism var uttrycket för många af de förnämares religiösa åskådning. Åtskilliga andra sekter hade äfven uppstått, af hvilka esseernas nog var renast, ehuru kommunistisk och alltför ensidigt fästade sig vid yttre ting. Några verkligt fromma judar, hvilka höllo sig nära till det skrifna ordet, funnos äfven.

Midt i denna tid kom Kristus, obesmittad af heddomens laster och falska åsigter och utan ringaste delaktighet i sitt folks villfarelser och andliga förblindelse. Midt i denna tid lefde han sitt gudomligt rena lif och talade sin fullkomliga visdom. Igenom ringheten af hans yttre omständigheter i lifvet framlyste ett utsägligt majestät af gudomlig kraft, sanning och auktoritet. "Du är Kristus, lefvande Guds Son", bekände Petrus, och millioner i efterföljande tider hafva känt sanningen af Kristi svar: "Salig är du, Simon, Jona's son, ty kött och blod har icke uppenbarat dig detta, utan min Fader, som är i himlar-

na" 1). Sannerligen, Kristus var icke ett barn af sin tid utan en ny tids ursprung och skapare.

När han efter sin uppståndelse ifrån de döda hade gifvit lärjungarne sin sista befallning, och när de fått erfara Andens mäktiga utgjutelse af höjden, började kristendomen sprida sig med förvånande hastighet och kraft. Dess rena läror, dess bindande sanningar, dess fria nåd och fullkomliga försoning, dess vissa hopp bortom grafven, dess lefvande personlige Frälsare och Förlossare, var alldeles hvad en syndförderfvad verld behöfde, och kristendomen med detta innehåll pånyttfödde hvarhelst den mottogs ett fallet slägte till ett nytt, högt och heligt lif.

Vi må här dröja något vid ett enda exempel. Saulus af Tarsus eller Paulus hade åtnjutit en god uppfostran. I Jerusalem hade han mottagit undervisning af den utmärkte Gamaliel, som blifvit kallad "lagens prydnad", och så högt prisad i Talmud, att den säger lagens härlighet hafva upphört, när Gamaliel dog. Denne laglärare var utan tvifvel en af de bäste såväl som lärdaste ibland fariseerna. Paulus utgick ur hans skola en sträng farise och anslöt sig till kristendomens förföljare. Det var troligen såsom medlem af Sanhedrin han företog resan till Damaskus i afsigt att der, under det han andades hot och mord, uppsöka och förfölja de kristne. På vägen, ej långt ifrån Damaskus, kringstrålades han plötsligt vid middagstiden af ett starkt sken ifrån himmelen. Han föll till marken och hörde en röst ur skenet säga till honom: "Saul, Saul, hvarför för-

1) Matt. 16: 16, 17.

följer du mig?" Han frågade: "Hvem är du, Herre?" och fick till svar: "Jag är Jesus, hvilken du förföljer, det är dig svårt att spjerna mot udden". Hvilka känslor genombäfvade honom i denna unberbara stund är svårt att säga; men så helt och hållet ändrades hans sinne, att förföljelsenitet ögonblickligen försvann, och han underkastade sig, utan att rådfråga kött och blod, helt och hållet Jesu vilja. "Herre". utropade han, "hvad vill du jag skall göra?" 1). Genom åsynen af den uppståndne och förhärligade Herren, genom orden af hans mun, uttalade helt visst i den ton, som kom Paulus att känna både vigten af fullkomlig sinnesändring och förvissning om Herrens nådefulla afsigt med honom, förvandlades den lärde, stolte och förföljande fariseen till en botfärdig, ödmjuk och härefter allt mera hängifven lärjunge och till en mäktig försvarare af den tro han sökt förgöra. Derefter se vi honom under alla möjliga faror och lidanden ibland judar och hedningar förkunna den sinnesändring och den tro på Kristus, som skänker frid och ger åt lifvet en ny och helig riktning. I hvilken underbar skönhet denna nya lifsriktning visar sig hos Paulus sjelf! Hvad tänker han nu om Kristus, som han förföljt! Jo, han är Guds enfödde Son och vår Herre, Guds kraft och Guds visdom i verlden, ja Gud öfver allting, högtlofvad till eviga tider. I honom är försoningen för våra synder fulländad, och han är blifven oss af Gud till visdom och till rättfärdighet och till helgelse och till förlossning. Han är ock den som komma skall och döma verlden,

1) Apg. 9: 22; samt synnerligen 26:te kap.

och han är föremålet för den kristnes djupaste kärlek och innerligaste längtan. Hvad beträffar Kristi kärlek, öfvergår den all kunskap, och att känna den rätt och genomträngas deraf, det är att njuta den högsta lycka och är en försmak af det tillkommande lifvets utsägliga sällhet. Hädanefter har Paulus sin lust till Guds lag efter den invärtes människan, och det är för honom, om än i ofullkomlighet, likasom för Mästaren, hans mat och dryck att göra Guds vilja och fullborda hans verk. För honom är nu i sanning lifvet Kristus och döden vinning. Sina medmenniskor älskar han ock så innerligt, att han för deras frälsning kan uppoffra sin tid och sina bästa krafter, ja sitt lif. Synden sparade han visst icke, utan bestraffade den skarpt. Men han hyste det djupaste medlidande för de ångerfulla och sökte, så långt det var möjligt, att vinna alla människor för Kristus. För församlingen, Kristi "fullhet", hyste han ständigt den djupaste kärlek. "Likasom en moder omhuldar sina barn, så äro vi af innerlig kärlek till eder villiga att dela med eder icke blott Guds evangelium, utan ock vårt eget lif" 1), skrifver han till tessalonikerna. Allestädes föregick han de kristna med det bästa exempel, så att hans förmaningar kommo till dem, beledsagade med all den kraft ett helgadt lif kunde ingifva. De lärdomar han i sina bref lemnat församlingarne äro utsägligt rika, rena och härliga. Flera af dessa bref skref han, bunden i kedjor, och i kedjor predikade han ofta den korsfäste och uppståndne Kristus. På ålderdomen voro hans yttre omständig-

1) 1 Tess. 2: 7, 8.

heter ej förbättrade. Nej, han var då fången i Rom och leddes slutligen ut till afrättsplatsen, der han föll ett offer för det Kristusfiendtliga tyranniet. Men midt under dessa tryckande omständigheter vacklade icke hans tro. "Jag vet", skref han i sitt sista tankfulla bref, "på hvem jag tror, och är förvissad, att han är mächtig, att förvara mitt anförtrodda gods till den dagen" 1).

Så lefde och dog en af de förste kristne midt i denna tid af sjelfviskhets och sedeförderf. Och hvad han var i lifvets renhet, i sjelfuppoftande kärlek till Gud och menniskor, voro i mer eller mindre mån alla sanna kristna. Hans väsende är ett uttryck af den sanna kristendomen sådan den är allestädes, der den finnes. En förändring så stor och genomgripande, som den vi se hos Paulus och i någon liknande mån hos alla sanna kristna — en ögonblicklig förändring i sjäslifvets djupaste grunder och följaktligen i hela lifsriktningen ifrån ondt till godt, ifrån synden till Gud — kunde icke komma af något ringare inflytande än Guds eget. Här igen kommer detta inflytande förmedelst bibelordets innehåll och vittnar så om detta ords gudomliga ursprung.

Men vidare, se bibelordets verkan i verlden! Snart efter apostlarnes tid hade kristendomen så genomträngt Romerska riket, att kristna funnos allestädes och ibland alla klasser, och på många ställen stodo de hedniska templen tomma. Den hade också vidt utbredt sig utom romerska rikets gränser. Detta hade skett, oakadt den icke hade några verldsliga

1) 2 Tim. 1: 12.

förmåner att tillbjuda, oaktadt den icke begagnade något yttre våld eller några andra vapen än det bibliska ordets, oaktadt vidsträckta blodiga förföljelser emot den och oaktadt mäktiga anfall utifrån och inifrån på tänkandets och lärans område. Den hade hela tidsandan emot sig, men höjde sig segrande öfver den, till dess den romerska staten sjelf låg vid dess fot. Men när inflytandet i verlden växte, kom den att bekännas af allt för många, hvilka aldrig rätt känt dess kraft. Då utbyttes den kristna församlingen mot en verldslig statskyrka, som blef en blandning af mycken hedendom med judendom och kristendom, och urartade till den största ytterlighet af vidskepelse, skrymteri och grymhet. Men den sanna kristendomen genomgick segrande detta lömska anfall af mörkrets magter. Inom skötet af denna falska kyrka, sjelf en uppfyllelse af profetian i Uppb. 17, fanns en och annan själ, som oaktadt villfarelsen kunde urskilja nog af den sanna kristendomen att komma under ett pånyttfödande inflytande deraf. Men de allra flesta sanna kristna, och de voro icke få under den falska kyrkans magtperiod, lefde obemärkta och verkade i tysthet ibland folken, eller drogo sig undan bland bergen och alpdalarne, der de i mycken renhet bevarade den bibliska läran och det kristliga lifvet, dock ofta utsatta för de grymmaste förföljelser af "qvinnan drucken af de heligas blod". Dessa kristna af många olika namn såsom katarer eller kättare (af *katharos*, ren), valdenser, albigenser m. m., utförde en stor mission igenom tidernas dunkle, till dess de röster började höras, som när-

mast förberedde reformationen under Luther och Calvin 1).

Reformationen kom, och halfva Europa slet sig lös ifrån den romerska kyrkan. Men genom reformatornas ofullkomliga uppfattning af den kristna församlingens natur kunde reformationen icke frigöra sig helt ifrån den katolska kyrkans villfarelser, och reformationen lemnade efter sig verldsliga statskyrkor, fast med sundare lära och mera sann kristendom än i den katolska kyrkan. Kraftfulla andliga rörelser uppkommo tid efter annan i de nya kyrkornas egna sköten, under det i församlingar, oberoende af dessa kyrkor, en lefvande apostolisk kristendom, ofta förföljd, till denna dag mer eller mindre ren bibehållits och mycket utvidgat sin verksamhet för världens frälsning till Kristus.

Förutom de försåtliga anfallen af en död namnkristendom har äfven bibelordet haft att bekämpa mångt anfall af nyare tiders vetenskap, men äfven häri mer än bestått profvet. Bibelordet har intet att frukta af en sann vetenskap, och på dess sida står i dag en armé af lärde kristne. Visserligen har det, enligt profetian, ännu svåra strider att utkämpa mot fiender inom och utom den kristna bebyggelsen, men om utgången lemnar oss det profetiska ordet intet tvifvel.

En sann kristendom har alltså fortlefvat i verden sedan den apostoliska tiden och utvidgat sitt inflytande, oaktadt de många fiendtliga anfall den fått

1) Man jemföre "Kurtz" och "Jones" kyrkohistorier. Den sednare af stort intresse för dem, som vilja närmare känna den sanna kristendomens historia.

röna; och öfver allt har dess inflytande, i samma mån det varit oblandadt med främmande tillsatser, visat sig lika förädlande och lyckliggörande som ifrån första början. Ja, sådan är dess natur, att om den fullkomligt mottages allestädes, skulle frukten blifva det renaste och lyckligaste enskilda och samhällslif möjligt på jorden. Men äfven der den varit mycket uppblandad med främmande skadliga elementer, har den dock förmått att uppbygga en civilisation utslägligt bättre än den gamla hedendomen. Alla civiliserade folks lagar och tänkesätt innehålla medvetet eller omedvetet mycket af kristendomen och Bibeln, mycket, som just gör dem till civiliserade folk.

Vi sluta alltså af bibelordets rena och fullkomliga inflytande, lika mycket midt i världens djupaste mörker och största sedeförderf som i de mest upplysta tider, till dess gudomliga ursprung och sanning.

I Bibeln framträder också en *stor historisk plan*. När människan hade fallit i synd, var hela hennes väsen så bortvändt ifrån Gud, så genomträngdt af kärlek till den närvarande världen, så andligen förörskadt och derigenom äfven så lätt beherrskadt af frestaren, den fallne gudsfientlige mörkrets furste och lögnens fader 1), att återupprättelse och frälsning

1) Satan synes af Bibeln hafva fallit genom högmod. Jemför 1 Tim. 3: 6 med 2 Petr. 2: 4 och Jud. 6. Att han är den mäktigaste af fallne andar synes väl af Bibeln, såvidt den uppenbarar andeverlden. Hela Bibelns åskådning om Gud och skapelsen förbjuder tanken på satans evighet. Man kan alls icke på biblisk grund uppbygga en dualism, i hvilket det onda är sam-evigt med Gud. Zoroasters lära, som i vissa hufvuddrag liknar Bibeln, inblandar dock i det mest liknande de mest förvillande elementer. Så är dess gode gud, Ormuzd, ej evig utan uppkommen utur urljuset och dess satan, Ahriman, är Ormuzd broder, uppkommen på samma sätt och ursprungligen lika i magt och gudom med sin broder. Båda regera i människoverlden, dock skall till sist mörkrets rike (Ahrimans) gifva vika för ljusets (Or-

till ursprunglig renhet och helig hängifvenhet åt Gud ej kunde ske utan genom Guds kraftiga ingripande. Detta ingripande i människoslägtets lif, efter Guds eviga visdom och beslut — ett ingripande, hvori Guds rättfärdighet och nåd skulle klart och starkt uttryckas — framträder i Bibeln ifrån dess första början till dess slut.

Sålunda uttalas genast efter fallet tillika med bestraffningen för affallets synd det nådefulla profetiska löftet om en frälsare, som skulle krossa ormens hufvud, men själf blifva biten i sin häl. Offren, som förebildade denne gudomlige frälsare, instiftades genast, och vittnesbördet om Guds rättfärdiga vilja och nådefulla afsigt att frälsa hördes framgent under det människoslägtet utbredde sig på jorden. Men så mäktig var synden och så djupt inrotad, att blott få lyssnade till detta vittnesbörd; och så djupt sjönk hela släktet i sedligt förderf, att Gud genom floden förgjorde det med undantag af en för sin tid rättfärdig man och hans närmaste släktingar. Åter befolkades jorden och åter sjönk menskligheten i mörker och last, emedan den icke ville behålla den sanna kännedomen om Gud. Derföre lemnades den ock till stor del åt sina egna vägar. Men i sin kärlek och trofasthet ville Gud utföra det stora förutbestämda och förutsagda frälsningsverket. Han utvalde derfor utaf några få gudfruktiga familjer en, i hvars efterkommande den sanna gudskännedomen skulle genom

muzds). Man inser lätt huru samvetsförvirrande denna oheliga dualism måste vara, huru motsatt Bibelns lära om den "ende" Guden (5 Mos. 4: 35; 6: 4; Es. 44: 6, m. fl.) och huru förderflig för människan. Dess gudsdyrkan anses ock för det vederstyggligaste afguderii. (Hesek. 8: 15, 16).

särskild och kraftig försyn bevaras, och af hvilken i tidens fullbordan Kristus skulle komma. Abraham kallades af Gud att utgå ur sitt fädernesland, hans tro pröfvades och han fick mottaga särskilda uppenbarelser och profetiska löften. Det gudomliga inflytandets och uppenbarelsens gyldene tråd fortlöpte igenom kommande släktled och tider, ehuru synbarligen under den långa träldomen i Egypten mindre klart. Under denna tid fördunklades nog ett och annat af israeliternas ärfda religionsbegrepp, och den egyptiska hedendomen gjorde sin inverkan på folket, så långt den kunde. Men sjelfva träldomen tjänade att sammanbinda Israel och bevara det från en allt för dödande blandning med egyptierna. Nu sändes Moses, befriarens röst hördes, och genom de stora underverk och kraftfulla uppenbarelser af Gud, som två a tre generationer ständigt fingo bevittna, samt genom lagförbundet, hvars skrifter och inrättningar så klart uttryckte Guds helighet och rättfärdighet och så rikligen hänvisade till Kristus, räddades och afskildes det israelitiska folket med stor fullkomlighet ifrån den omgifvande djupa hedendomen. Sedan fortgick uppenbarelsen, dels i den yttre ledningen med nationen, dels genom en lång lista af inspirerade profeter, hvilka ständigt uttalade Guds heliga vilja och förutsade framtidens för Guds rike betydande händelser. Förutsägelserna om Kristus blefvo allt tydligare och fullständigare, till dess de, när profetians röst fyra hundra år före Kristi födelse tystnade, hade noggrant framställt hans väsen och verk samt tiden för hans uppträdande och död. Men, oaktadt

allt detta gudomliga inflytande i Israel sjönk dock nationen tid efter annan i afguder och måste lida därför, och slutligen stelnade den nästan helt och hållet i fariseism och andra arter af vantro. Under tiden hade hednaverlden på det hela fått försöka sig sjelf, om den i egen kraft kunde finna Gud och upprätta sig ur sitt mörker. Utgången veta vi. Den sjönk i det djupaste elände, till dess tänkande menniskor för-
tviflade om räddning.

Nu var tidens fullbordan, nu kom Kristus, Guds Son uppenbarad i köttet, med läkedom för världens obotliga sår. Nu gingo årtusendenas profetior i fullbordan och en ny tid af kraftiga uppenbarelser inbröt. Lagen, gifven åt Israel, uppfylldes af Kristus, såsom en israelit, fullkomligt, hvarigenom alla villfarelser med afseende derpå lades i dagen; och den aflöstes af evangelium och det nya förbundets för alla tider och alla menniskor afpassade lag, med dess högsta uttryck i Kristi väsende och i de apostoliska skrifterna. Enligt evangelium hade nu det sanna offret, Kristus, uppoffrats, i det han väl genom anstiften af mörkrets makter blifvit korsfäst; men på korset af frivillig kärlek burit menniskornas synd och skuld, inkomna i verlden genom satan, lidit för dem Guds dom och nedlagt för deras borttagande sitt oskyldiga och fullkomliga lif. Så hade sjelfva hans död blifvit segern öfver satan och synden, i det den öppnat en frälsningsväg för människan och blifvit grunden till en otalig skaras rättfärdiggörelse och förhärligande. Ormens hufvud var krossadt, och krossaren hade blifvit biten i sin häl. Likasom lag-

förbundet hade upptagit i sig allt af föregående nådeshushållningar, som kunde upptagas, utvidgadt och afpassat det för Guds afsigt med Israel; så upptog det nya förbundet i sig allt som kunde upptagas af det gamlas innehåll, tillade mera och lämpade det hela efter Guds afsigt med verlden på ett sätt, som visade det nya förbundet vara på samma gång skriftens uppfyllelse och uppenbarelsens fulländning.

Förkunnandet af denna fulländade uppenbarelse skulle fortgå igenom kommande tider och föra ljus, lif och frid till alla folk. För det var verlden på den apostoliska tiden icke allenast, som vi sett, negativt utan äfven positivt beredd, i det alla länder omkring Medelhafvet voro förenade under Roms spira, och det grekiska språket var temligen allmänt känt inom detta vidsträckta rike, samt äfven derigenom att hedendomen genom dess beröring med judendomen icke var alldeles utan inflytande af den sednares gudskännedom och profetior. Allt detta bidrog till evangelii hastiga utbredning och var så ett af de tecken som utmärkte den "tidens fullhet"¹⁾, då Kristus skulle komma.

Följa vi nu ytterligare ordet och jemföra med historiens gång, så finna vi, att stora omstörtningar förutsägas, i hvilka man nu med stort skäl tror sig se romerska rikets störtande genom barbarer, saracener och turkar²⁾. Med stor klarhet målas den falska kyrkan, som i oloflig förening med den verldsliga makten, blef så mäktig, så ond och så förtryckan-

1) Gal. 4: 4.

2) Uppb. 8: 9. Se Langes kommentar, den amerikanska upplagan, noterna i fin stil. Se samma kommentar allt igenom Uppb.-boken.

de 1). Hennes välde efterföljes af "antikrists", lika tydligt förutsagdt 2). Antikrist uppstår ur den oomvända och gudsförnekande världen, när den genom den världsliga kyrkans störtande blifvit oberoende af dess makt. Hvem kan väl med öppna ögon åse vår tids händelser, utan att igenkänna en stor antikristisk rörelse i alldeles den riktning profetian angifvit. Höjdpunkten är ännu ej uppnådd: men den kommer i sin tid. Emellertid skulle, enligt Herrens ord, evangelium af hans sanna lärjungar förkunnas i hela världen. Sådana vittnen hafva heller aldrig fattats allt ifrån apostlarnes dagar. Den sanna kristna församlingen skulle väl lida mycket och för en tid drifvas åt öknen 3), som äfven skett; men icke desto mindre skulle evangelium hafva framgång. Reformationen med den öppnade Bibeln må vara antydd i Uppb. 10. Längre fram skulle en tid af den vidsträcktaste missionsverksamhet komma och fortgå, som det synes, till dess den världsliga kyrkan fallit och antikrist hunnit fullt visa sig 4). — Männe vi icke lefva just i denna tid? Huru länge den skall vara veta vi ej, men evangelium skall i profetians mening predikas för alla folk. — När kristusfiendtligheten nått sin höjd i den antikristiska världen, ingriper Kristus personligen med stor kraft, störtar antikrist, håller en förberedande dom, binder satan och inför den gyldene tid, till hvilken profetian så härligt pekat, då jorden skall vara full af Herrens kunskap,

1) Uppb. 17.

2) 2 Tess. 2: 3—12; Uppb. 13: 17; 19: 19.

3) Uppb. 12.

4) Uppb. 14: 6—13.

såsom vattnet betäcker hafvet. Sedan följer tidsåldrarnes slut i verldshistorien, jorden förgås, den yttersta domen hålles, och verldshistoriens högsta mål är vunnet: en otalig skara ur alla tungomål och släkter och folk står renad i lammets blod, förlössad och förhärligad inför Gud, med Kristus i himmelsk lycksalighet, mer än återstæld till paradisisk renhet och lycka och nu i evighet utan svaghet och synd görande Guds fullkomliga vilja 1).

Så innehåller Bibeln en enda stor frälsningsplan, en verldsplan för Guds ledning af mennisko släktet, utvecklad i skönt sammanhang och genomträngd af samma höga och heliga anda, ehuru den finnes fördelad på alla Bibelns böcker, skrifna af många män med olika bildning och förmågor, under högst olika förhållanden i lifvet och under en tidrymd af 1600 år! Kärnpunkten i denna stora plan är Kristus. I honom sammanknytas alla förgångna och tillkommande tider. Allt af värde i mennisko släktets lif beror på dess förhållande till honom, den enda vägen, den absoluta sanningen, det sjelfständiga och lifgifvande lifvet. I afsigt att frälsa ingriper han, styrande i verldens gång och leder det hela efter sin visdom, rättfärdighet och nåd. Det är hans ljus och kraft, som lyfter menniskan uppåt, frälsar och förhärligar henne; det är syndens stora makt och satans list, som för henne i mörker och förtappelse. En så hög, enkel och verldshistorien förklarande plan, funnen fördelad på hela samlingen af de bibli-

1) 2 Tess. 2: 8; Uppb. 14: 14—20; Es. 11: 4—12; 6; Uppb. 19: 19—22; 21 m. fl.

ska skrifterna, vittnar genom sin enhet, helighet och öfverensstämmelse med historiska fakta om skrifternas ursprung i ett högre förstånd än människans: i den ande, som öfverskådar tidsåldrarne och verkar i dem efter sin oändliga visdom och heliga vilja.

Bibeln, sådan den visar sig i historien, bevisar sig alltså vara af Gud 1).

Om vi nu sammanföra hvad vi sett af Bibelns höga läror, af dess talrika under och profetior, af dess inflytande i och förklaring af verldshistorien, och komma ihåg, att ju noggrannare den studeras, desto klarare och rikare framstå på alla dessa områden dess djupa sanning och dess fullkomliga enhet, så ega vi häri, synnerligen när detta studium är förenadt med djup andlig erfarenhet, utan hvilken mycket icke kan förstås, det tydligaste och kraftigaste vittnesbörd, att *Bibeln i sanning är Guds bok*.

KAP. IX.

BIBELNS INSPIRATION.

Förr än vi afsluta denna afhandling, må vi säga något om inspirationen, hvarigenom vi kunna bättre se *huru Bibeln är Guds bok*. Med inspirationen mena vi i detta sammanhang den Guds Andes inverkan på de bibliska skrifternas författare, som kom

1) Förutom verldshistorien och kyrkohistorien se bland annat: "Stenarnes vittnesbörd" af D. McCauland; "General History of Civilization in Europe" af M. Guizot; "Lectures upon The Philosophy of History" af W. G. T. Shedd; "Philosophy of the plan of Salvation" by an American citizen; samt synnerligen: "The Life and Epistles of the Apostle Paul" af W. J. Conybeare och J. S. Howson, och "The Theology of the New Testament" af J. J. Van Oosterzee.

dem att fullständigt och riktigt uttrycka den sanning, som Gud ville gifva världen i skrifven form.

Att dessa författare stodo under ett sådant inflytande synes dels af Bibelns *innehåll i allmänhet*, ofvan vidrört, dels af Bibelns eget *utlåtande* derom.

Det är alldeles otänkbart, att människor midt i en tid af mycken okunnighet och största sedeförderf — eller i hvilken tid som helst — skulle utan ett särskildt inflytande ofvanifrån kunna hafva framställt Gud, Kristus, frälsningens väg, såsom Bibeln gör det, en framställning, hvori århundradenas djupnande andliga insigt städse finner ännu mer att lära och förnimmer än mer den gudomliga sanningens omätliga djup och fullkomliga harmoni. Det är otänkbart, att en mängd författare af högst olika naturbegåfning och bildningsgrad under ett och ett halft årtusendes vexlingar skulle utan inflytande af Guds Ande hafva frambragt skrifter, hvilka passa så in uti hvarandra, att de utgöra ett enda helt och lägga i dagen genom historia, undervisning och profetia en enda stor Guds plan. Slutligen talar Bibeln, som vi sett vara Guds bok, i en ton af gudomlig auktoritet, fordrande hörsamhet och lydnad, och visar sig vara afsedd för människans upplysning om Guds fullkomliga vilja och sanning. Men den kunde icke ega någon sådan auktoritet eller binda människan vid sina läror, om den icke ofelbart framstälde dessa läror. Men ofelbarhet i ett så rikt mångfald af framställning och i ett så omätligt djup af gudomlig sanning är otänkbart utan särskildt inflytande af Guds Ande.

Låtom oss nu se, hvad Bibeln sjelf anger om sin inspiration. Med afseende på Nya Testamentet må det följande anmärkas. Allt det Jesus talade var naturligtvis af Gud, ty han var sjelf Gud och hade Andan utan mått. Se Joh. 1: 1—18; 3: 31—34; 5: 20; 8: 12 m. fl. Men uppenbarelsen fullbordades ej medan Jesus lefde på jorden; han hade mycket att säga, som lärjungarne vid hans död ännu ej kunde bära. Derföre, om uppenbarelsen skulle fulländas genom dem, behöfdes inspirationen; och Herren lofvade sina lärjungar den Helige Ande, som skulle leda dem till hela sanningen och äfven påminna dem om allt hvad Jesus hade sagt (Joh. 16: 12—14; 14: 26). Dessa löften hade tydligen afseende såväl på deras författareverksamhet som på deras muntliga förkunnande af evangelium. Ja, om den Helige Ande så upplyste och bistod dem i det verk de närmast hade att göra, och om han lärde dem, hvad de borde säga, när de drogos inför myndigheterna för Kristi skull (Luc. 12: 11, 12); huru mycket mer skulle han icke då upplysa och bistå dem, när de författade de skrifter, hvilka för alla tider och för alla folk skulle blifva Guds bindande och ledande ord! Vi påminna oss pingstdagen, när sönderklufna tungor af eld satte sig på apostlarne (sinnebildligt af inspirationen) och de uppfylldes af den Helige Ande och talade såsom Anden gaf dem att tala (Apg. 2: 1—4); och vi tänka på apostlarnes egna påståenden, att det ord de förkunnade var icke människors utan Guds ord (1 Tess. 2: 13), att de talade icke med sådana ord, som mensklig visdom lär, utan med sådana ord, som den Helige Ande lä-

rer (1 Kor. 2: 12—16), att hvad de skrefvo var Herrans bud (1 Kor. 14: 37; 2 Petr. 3: 1, 2) och Kristi uppenbarelse (Uppb. 1: 1—3), samt att det stod i jemnbredd med de öfriga skrifterna (2 Petr. 3: 15, 16), att den, som förkastar deras ord, förkastar icke människor utan Gud (1 Tess. 4: 8; se äfven Gal. 1: 8, 9, 11, 12; 2 Kor. 2: 17; 13: 2—4), och att Kristus sjelf hade sagt: “Den som hör eder, han hör mig, och den som förkastar eder, han förkastar mig” (Luc. 10: 16): och vi se häraf tydligen, att löftet om den Helige Andes utgjutelse öfver apostlarne och ledning till hela sanningen och påminnelse om allt hvad Jesus hade sagt blef uppfyllt; att de talade och skrefvo under Andens ingifvelse, samt att deras ord är Guds ord, bindande i den mening det gifvits och ett ord, hvilket icke får förändras, till hvilket intet får läggas och från hvilket intet får tagas.

Hvad beträffar de skrifter i Nya Testamentet som härröra sig ifrån apostlarnes medhjelpare, Markus, Lukas, Jakob och Judas, synes af innehållet, att de äfven tillhöra de af Gud ingifna skrifterna. Dessa män må endera sjelfva hafva varit inspirerade eller ock skrifvit under inspirerade apostlars uppsyn.

Att Gamla Testamentet också skrifvits genom ingifvelse af Guds Ande synes af det sätt hvarpå Kristus och apostlarne vädjade till det eller nämde det såsom Guds ofelbara ord eller såsom ingifvet af den Helige Ande (se Matt. 5: 17—19; 7: 12; 22: 36—40; Mark. 12: 36; Luk. 16: 17; 24: 27, 32, 44, 45; Joh. 2: 22, 19: 24, 28, 36; Apg. 1: 16; 28: 25; Rom. 3: 2; Ebr. 3: 7; 9: 8; 10: 15; 1 Pet.. 1: 10—

12; 2 Petr. 1: 20, 21; 2 Tim. 3: 15, 16); af det sätt hvarpå de begagnade särskilda uttryck och ord i Gamla Testamentet till stöd för sin lära (Rom. 3: 9—20; 10: 11, 12; 14: 11; Ebr. 12: 27; Gal. 3: 16); samt af höga och tydliga uttryck i Gamla Testamentet sjelft (2 Mos. 4: 15, 16; 3 Mos. 1: 2 o. s. v.; 5 Mos. 4: 2; 2 Sam. 23: 2; 1 Kon. 21: 28; Es. 8: 1; 51: 15, 16; Jer. 1: 7—9; 30: 4, 5; Hesek. 3: 4, 10, 11; Mich. 3: 8; Amos. 3: 1, m. fl.)

Alltså voro de bibliska författarne af Guds Ande inspirerade män, och bibelordet är en frukt af den inspirationen, ett ord gifvet oss af Gud genom dertill utvalda menliga redskap.

Huru denna inspiration erfors kunna vi, som icke ega någon sådan erfarenhet, icke säga; men om vi döma af det vi finna antydt derom i Bibeln, så kunna vi åtminstone se, att de bibliske författarne visste sig vara under Guds Andes kraftiga inverkan samt klart och bestämdt upplysta af Gud, om hvad de skulle skrifva. Understundom gåfvos dem sjelfva de ord de skulle nedskrifva, understundom visades dem i höga syner hvad de skulle förvara i skrift, understundom lärde de genom iakttagelse, genom erfarenhet eller genom studium den sanning de genom Guds kraft rätt uppfattade och af Guds Ande drefvos att uttala förmedelst det skrifna ordet.

Om vi ytterligare gifva akt på Bibelns innehåll, hvaraf allenast vi kunna rätt bedöma inspirationen, så se vi tydligen, att de inspirerade författarne understundom nedtecknade ord för ord hvad Gud genom uppenbarelse bjudit dem att tala eller skrifva, syn-

nerligen i profetiorna (*verbal* inspiration); men äfven, att de ofta under Andens upplysande och höjande inverkan skrefvo i medveten frihet, hvar och en förklarande eller utvecklande sanningen på sitt särskilda sätt, dock alltid så, att hvad de skrefvo riktigt uttryckte det som Gud ville gifva till verldens ledning och lif (*dynamisk* inspiration). Ja, Gud tog i allmänhet författarne i sin tjänst utan att undertrycka deras personliga egendomligheter och lät dem i dessa egendomligheters drägt kläda den gudomliga sanningen, då den skulle få uttryck i menskligt språk. Bibeln är alltså ett Guds ord i menniskoordets form.

Detta förklarar, huru de många olikheterna i uppgift, i användande af Gamla Testamentet, i utveckling af ämne och i stil hos olika författare, understundom hos samme författare uppstått. Man kan nämligen på olika sätt berätta samma sak och hvad man säger vara fullkomligt sant; man kan fritt anföra och på olika sätt använda någon förut uttalad sanning och dock göra det rätt; man kan ordna sitt ämne olika, och man kan uttrycka sig i enlighet med sitt eget språkbruk, tänkesätt och erfarenhet och dock framställa och utveckla ämnet riktigt; och man kan uttrycka sig olika under olika förhållanden och dock så, att hvad man säger är sant. Detta gjorde de heliga skrifternas författare under den Helige Andes ingifvelse. Han gaf dem uppfattningen, tanken, erfarenheten och förmågan att rätt uttrycka den på deras eget sätt, och de talade, som Anden gaf dem att tala, sant och fritt. I dessa olikheter har emellertid den bibelfiendtliga kritiken sökt motsä-

gelser, som den hoppats skulle undergräfvat tron på de heliga skrifternas gudomliga ingifvelse. Dervid har den dock gått så okritiskt och godtyckligt till väga, att den företer en icke ringa likhet med medeltidens inquisition, hvilken vid undersökningen om den angifna qvinnan vore skyldig till hexeri bjöd, att hon skulle stickas med nålar öfver hela kroppen för att se, om det fanns någon känslolös fläck, och dömde, att om en sådan fläck funnes, hon då säkert vore en hexa; om ingen funnes, så vore hon en hexa i alla fall. Då man icke vill känna Bibeln rätt — då man önskar förkasta den — kan man nog finna ett eller annat af underordnad vikt, som synes motsägende, och der man ej finner det, kan man åtminstone tillverka sig motsägelser. Men den äkta bibelkritiken, som uppriktigt söker sanning, och som förstår att i ljuset af textens beskaffenhet och hela innehåll, samt af historiska och psykologiska fakta rättvist undersöka bibelordets natur, finner dervid intet, som kunde i ringaste mån undergräfvat förtroendet till Bibeln såsom Guds ord. Genom den grundliga forskningen hafva också i det närmaste alla motsägelser upplösts och sålunda visat sig vara skenbara. De få, som återstå ouplösta, äro af ingen betydelse och kunde säkert lätt förklaras, om man kände något nu förgätet fornförhållande.

Bibeln är alltså gifven oss genom inspiration af Guds Helige Ande, och är på detta sätt Guds bok 1).

Säll är derföre den, som öppnar sitt hjerta för Bibelns vittnesbörd, tror dess sanning och låter sig ledas af Guds Ande till Kristus, försoningen för våra

synder och grunden för vår rättfärdiggörelse, helgelse, förlossning och eviga lycksalighet. Olycklig den, som, medan nådens korta tid varar, försummar att på fullt allvar fly till Gud, ångra sina synder och tro på Jesus Kristus. Lyckliga äro vi också, om vi såsom kristna bygga hela vår öfvertygelse på Bibeln allena, om vi uppriktigt låta oss uti hvarje uppfattning ledas af dess ofelbara af Gud ingifna ord. Långt vare det ifrån oss, att vi skulle genom menskliga stadgar göra Guds bud om intet. Må vi för att undvika detta pröfva hvarje menskelig trosbekännelse och lära i ljuset af Guds ord, men aldrig tvärtom; och må vi ständigt i ödmjukhet och under bön samt i sann hängifvenhet till Gud studera hans upplysande, välsignelsebringande och dyrbara ord. Då skola vi ega den renaste tro, den sannaste visdom och lycka möjlig för oss här i lifvet, och vi skola med klarande blick skåda in allt djupare uti den oss beredda härligheten.

1) Se bland annat: "Manual of Systematic Theology", A. Hovey, sid. 67—87; "Systematic Theology", C. Hodge, del I, sid. 151—187; "Föreläsningar öfver Systematiska Theologien" af G. J., sid. 190—194; "The Comprehensive Commentary", del I, sid. 5—9; "The Greek Testament", H. Alford, del I, sid. 15—21; "An examination of the alleged discrepencies of the Bible", af J. W. Haley.

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: May 2005

Preservation Technologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township PA 15066
(724) 779-2111

LIBRARY OF CONGRESS

0 014 240 539 8